

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

**ΔΠΜΣ «ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ»**

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ

**Ο Εκπαιδευτικός ρόλος του τουρισμού για την αυτόνομη
διαβίωση ανθρώπων με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό**

**Educational tourism and its role concerning the autonomous
living of highly functionality autistic individuals**

Πούλιος Χρήστος Α.Μ. : 19032

1^η εποπτεία/καθηγήτρια: Κυριακάκη Άννα

2^η εποπτεία/καθηγήτρια: Ντουμή Μαρία

3^η εποπτεία/καθηγήτρια: Σαλαμούρα Μαρία

ΧΙΟΣ, 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία με θέμα «*Ο εκπαιδευτικός ρόλος του τουρισμού για την αυτόνομη διαβίωση ανθρώπων με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό*» πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας μεταπτυχιακών σπουδών, του ΔΠΜΣ «Στρατηγική διοίκηση τουριστικών προορισμών και επιχειρήσεων φιλοξενίας» του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές και ειλικρινείς μου ευχαριστίες σε όσους συνέβαλαν για την ολοκλήρωση της.

Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους γονείς, ειδικούς παιδαγωγούς και τα ίδια τα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό, που συμπληρώνοντας τα ερωτηματολόγια, βοήθησαν στη συγκέντρωση των χρήσιμων δεδομένων. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω συναδέλφους, γονείς και φίλους που βοήθησαν στη διανομή και συλλογή των ερωτηματολογίων.

Ευχαριστώ θερμά τους επόπτες της διπλωματικής μου εργασίας, που με βοήθησαν με τις συμβουλές τους να ολοκληρώσω την έρευνα.

Να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές και την γραμματεία του τμήματος, που ήταν αρωγοί σε όλη την διάρκεια των σπουδών μας.

Τέλος, ευχαριστώ και είμαι ευγνώμων στην οικογένεια μου, στους φίλους μου και σε όλους αυτούς τους ανθρώπους που είναι, κατά μια έννοια, δάσκαλοι μου ή ακόμη καλύτερα «δια βίου δάσκαλοι» μου και συνεχίζουν να με παρακινούν και να είναι δίπλα μου.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	2
ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ-ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ- ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	15
Α΄ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	17
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ</i>	<i>17</i>
Εισαγωγή	17
Ιστορικά και γενικά στοιχεία.....	18
1. Εκπαιδευτικός Τουρισμός	20
1.1 Ορισμός εκπαιδευτικού τουρισμού	20
1.2 Χαρακτηριστικά και είδη	24
1.2.1 Εσωτερικός εκπαιδευτικός τουρισμός	24
1.2.2 Διεθνής εκπαιδευτικός τουρισμός	29
1.3 Προφίλ τουριστών	31
1.3.1 Τουρισμός ανταλλαγής φοιτητών – Πρόγραμμα ERASMUS.....	32
1.3.2 Προγράμματα εκμάθησης γλωσσών.....	33
1.4 Προσφορά και ζήτηση	34
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΑΥΤΟΝΟΜΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ</i>	<i>40</i>
Εννοιολογικές προσεγγίσεις για την αυτόνομη διαβίωση	40
2.1 Κοινωνικά Κινήματα	41
2.2 Προσαρμογή.....	43
2.3 Η αναπηρία.....	48
2.3.1 Αυτόνομη Ζωή στον 21ο αιώνα	52
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ (ΑΜΕΑ) - ΑΥΤΙΣΜΟΣ</i>	<i>57</i>
.....	57
Εισαγωγή.....	57
3.1 ΑμεΑ (Άτομα με Αναπηρία).....	58
3.1.1 Η έννοια της αναπηρίας	59

3.1.2 Στάσεις, αντιλήψεις και στερεότυπα	60
3.1.3 Κατηγορίες ΑμεΑ	61
3.2 Τι είναι ο Αυτισμός	62
3.3 Ο Τουρισμός	64
3.4 Μελλοντικές τάσεις του τουρισμού	66
3.5 ΑμεΑ και Τουρισμός	69
3.5.1 Τα οφέλη του τουρισμού στα Άτομα με Αναπηρίες	69
3.5.2 Προσβασιμότητα	72
3.5.3 Σχεδιασμός ταξιδιού	73
3.6 Οι υποδομές της Ελλάδας	74
3.7 Τουρισμός για όλους	75
3.8 Υποδομές Προσβασιμότητας	76
3.9 Προσδιορισμός των βασικών προβληματικών περιοχών του αυτιστικού τουρίστα	77
3.9.1 Επιλογή του κατάλληλου προορισμού	78
3.9.2 Επιλογή των στοιχείων του τουριστικού ταξιδιού	79
3.9.3 Επιλογή καταλύματος	82
3.9.4 Τουριστικές Δραστηριότητες	83
3.10 Παρουσίαση του τουριστικού ταξιδιού στον αυτιστικό τουρίστα	86
3.10.1 Αποφυγή άγχους κατά τη διάρκεια του ταξιδιού	86
3.10.2 Έλεγχος των επιπτώσεων της αλλαγής στη ρουτίνα	88
3.10.3 Ενθάρρυνση της Επικοινωνίας και της Κοινωνικής Αλληλεπίδρασης	89
3.10.4 Διαχείριση προβλημάτων ύπνου	89
3.10.5 Αντιμετώπιση Ιατρικών Προβλημάτων	90
3.10.6 Σχεδιασμός για άλλα θέματα ασφάλειας	91
3.10.7 Η σημασία της ευελιξίας στο ταξίδι	91
B' ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	93
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ</i>	93
4.1 Στόχοι της Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα	93
4.2. Μεθοδολογία της Έρευνας	94
4.3 Ερευνητικό Εργαλείο	95
4.3.1 Δειγματοληψία	96
4.3.2 Διάρκεια έρευνας	97
4.4. Περιορισμοί και Δυσκολίες της Έρευνας	97
4.5 Μεθοδολογία ανάλυσης αποτελεσμάτων	99

4.6 Στατιστική ανάλυση.....	101
4.7 Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	101
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ</i>	108
5.1 . Εναλλακτικός τουρισμός και εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ	108
5.2 Η συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στα άτομα με ΥΛΑ.....	109
5.3 Οι εμπειρίες που αποκομίζουν τα άτομα με ΥΛΑ από τις εκπαιδευτικές εκδρομές.....	110
5.4 Οι απόψεις των συμμετεχόντων για τις εκπαιδευτικές εκδρομές	117
Συσχετίσεις.....	118
5.5 Η αφορμή για την συμμετοχή σε εκπαιδευτικά ταξίδια σε σχέση με το είδος της συμμετοχής	118
5.6 Η συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στην ενίσχυση δεξιοτήτων αυτονομίας, αυτοεξυπηρέτησης και ανεξαρτητοποίησης	120
5.7 Η συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την διάθεση των παιδιών μετά την εκδρομή	122
5.8 Τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την εκμάθηση της υπευθυνότητας	123
5.9 Τα εξειδικευμένα προγράμματα για την αυτονομία σε σχέση με την πραγματοποίηση εκδρομών	125
5.10 Οι δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με τον φορέα που συμμετέχουν.....	128
5.11 Οι δεξιότητες που διδάσκονται από το Αναλυτικό πρόγραμμα του Υ.ΠΑΙ.Θ σε σχέση με το είδος της συμμετοχής.....	133
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ</i> .	138
6.1 Συμπεράσματα	138
6.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	141
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	143
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.....	161
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ.....	163

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ-ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ- ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

COSME	Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises(SMEs)
WYSETC	World Youth Student and Educational Travel Confederation
EUMillenialsTOUR	Πρόγραμμα για ενήλικες, γεννημένους από το 2000 και μετά στην ηλικιακή ομάδα από 15-18 και 19-25. Συγχρηματοδοτούμενο από το COSME
OHE	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
WID	World Institute on Disability
ΛΟΑΤΚΙ+	Κοινότητα Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Τρανς, Κουίρ(Queer) και Ιντερσέξ ανθρώπων
ΠΟΤ	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού
CILs	Center for Independent Living
ADAPT	American Disabled for Attendant Programs Today
ADA	Americans with Disabilities Act
APTA	American Public Transportation Association
ILRU	Independent Living Research Utilization
NCIL	National Council on Independent Living
ILM	Independent Living Movement
ΑμεΑ	Άνθρωποι με Αναπηρίες
ΥΛΑ	Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμός
ΔΠΜΣ	Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Πεδίο του εκπαιδευτικού τουρισμού.....	σελ: 22
Σχήμα 2: Το μοντέλο τμηματοποίησης του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού.....	σελ: 26
Σχήμα 3: Δίκτυο του τουρισμού και τα στοιχεία του.....	σελ: 65

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Κατανομή του φύλου του δείγματος.....	σελ: 103
Γράφημα 2: Κατανομή της οικογενειακής κατάστασης του δείγματος....	σελ: 104
Γράφημα 3: Κατανομή του δείγματος.....	σελ: 104
Γράφημα 4: Κατανομή της εκπαίδευσης του δείγματος.....	σελ: 105
Γράφημα 5: Κατανομή του επαγγέλματος του δείγματος.....	σελ: 106
Γράφημα 6: Κατανομή του τόπου διαμονής του δείγματος.....	σελ: 106
Γράφημα 7: Κατανομή του εισοδήματος του δείγματος.....	σελ: 107

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Διαδικασία του εκπαιδευτικού τουρισμού.....	σελ: 38
Πίνακας 2: Κοινωνικά κινήματα.....	σελ: 43
Πίνακας 3: Οι βασικές υποθέσεις για αυτόνομη ζωή.....	σελ:54-55
Πίνακας 4: Αριθμός αφίξεων διεθνών τουριστών για το 2020.....	σελ: 66
Πίνακας 5: Δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων.....	σελ: 102

Πίνακας 6: Εναλλακτικός τουρισμός και εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ..... **σελ: 108**

Πίνακας 7: : Εκτίμηση της συμβολής των εκπαιδευτικών εκδρομών στα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ)..... **σελ:109-110**

Πίνακας 8: Απόψεις για τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές τα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ)..... **σελ:111-112**

Πίνακας 9: Εκτίμηση των επιδράσεων των εκπαιδευτικών εκδρομών στα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ)..... **σελ: 113-114**

Πίνακας 10: Απόψεις σχετικά με τις επιδράσεις των εκπαιδευτικών εκδρομών πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το ταξίδι..... **σελ:115**

Πίνακας 11: Απόψεις σχετικά με τις δεξιότητες που διδάσκουν οι εκπαιδευτικές και την ανάγκη να υπάρχουν εξειδικευμένοι επιστήμονες του τουρισμού σε θέματα ανθρώπων με Αναπηρίες..... **σελ: 116**

Πίνακας 12: Στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στις εκπαιδευτικές εκδρομές..... **σελ: 117**

Πίνακας 13: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για την συμμετοχή σε εκπαιδευτικά ταξίδια σε σχέση με το είδος της συμμετοχής..... **σελ: 118-119**

Πίνακας 14: Αποτελέσματα του ελέγχου επίδρασης KruskalWallis για την συμμετοχή σε εκπαιδευτικά ταξίδια σε σχέση με το είδος της συμμετοχής..... **σελ:119**

Πίνακας 15: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για την συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στην ενίσχυση δεξιοτήτων αυτονομίας, αυτοεξυπηρέτησης και ανεξαρτητοποίησης..... **σελ: 120**

Πίνακας 16: Συντελεστής συσχέτισης Spearman για την συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στην ενίσχυση δεξιοτήτων αυτονομίας, αυτοεξυπηρέτησης και ανεξαρτητοποίησης..... **σελ: 121**

Πίνακας 17: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για την συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την διάθεση των παιδιών μετά την εκδρομή..... **σελ: 122**

Πίνακας 18: Συντελεστής συσχέτισης Spearman για την συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την διάθεση των παιδιών μετά την εκδρομή..... **σελ: 123**

Πίνακας 19: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την εκμάθηση της υπευθυνότητας **σελ: 124**

Πίνακας 20: Συντελεστής Spearman για τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την εκμάθηση της υπευθυνότητας..... **σελ: 125**

Πίνακας 21: Έλεγχος κανονικότητας για τα εξειδικευμένα προγράμματα για την αυτονομία σε σχέση με την πραγματοποίηση εκδρομών..... **σελ:126**

Πίνακας 22: Έλεγχος Mann-Whitney για τα εξειδικευμένα προγράμματα για την αυτονομία σε σχέση με την πραγματοποίηση εκδρομών..... **σελ: 126**

Πίνακας 23: Έλεγχος Mann-Whitney για την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας της αυτονομίας σε σχέση με την πραγματοποίηση εκδρομών. **σελ: 127**

Πίνακας 24: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με το Σχολείο...**σελ:128**

Πίνακας 25: Συντελεστής συσχέτισης Spearman για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με το Σχολείο..... **σελ: 129**

Πίνακας 26: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με τον Σύλλογο για ΑμεΑ..... **σελ: 130**

Πίνακας 27: Συντελεστής Spearman για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με τον Σύλλογο για ΑμεΑ..... **σελ: 131**

Πίνακας 28: Έλεγχος κανονικότητας για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση και με τους δυο φορείς: Σχολείο- Σύλλογος

..... σελ: 132

Πίνακας 29: Συντελεστής Spearman για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση και με τους δυο φορείς: Σχολείο-Σύλλογος

..... σελ: 132-133

Πίνακας 30: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας της ερώτησης «Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, όταν περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την απόκτηση γνώσεων είναι αφορμή για να πραγματοποιήσετε ένα εκπαιδευτικό ταξίδι;» σε σχέση με τη συμμετοχή..... σελ: 133-135

Πίνακας 31:Αποτελέσματα του ελέγχου Kruskal-Wallis για τις δεξιότητες που διδάσκονται σύμφωνα με το Αναλυτικό πρόγραμμα σε σχέση με την συμμετοχή

..... σελ:136-137

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αναμφίβολα, την τελευταία δεκαετία της οικονομικής κρίσης που βιώσαμε και βιώνουμε, η οικονομία έχει υποστεί αλλαγές και οι τομείς που έχουν αναπτυχθεί, όπως ο τουρισμός, έχουν συμβάλει θετικά στην ίδια την οικονομία. Το φαινόμενο του τουρισμού είναι ποικιλόμορφο και η εξέλιξή του επηρεάζεται από τις σύγχρονες καταναλωτικές ανάγκες. Η μορφή τουρισμού που αναφέρεται στους ανθρώπους με αναπηρίες, είναι νεότερης μορφής και οι συνιστώσες του, πολλές.

Μέσα από την εργασία που εκπονείται, τίθεται σαν στόχος να μελετηθεί κατά πόσο ο εκπαιδευτικός τουρισμός συμβάλλει και συνεισφέρει στην αυτόνομη διαβίωση των ανθρώπων που εντάσσονται στο φάσμα του αυτισμού και πιο συγκεκριμένα των ανθρώπων με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ). Οι συνθήκες που διέπουν τον τουρισμό είναι πολλές αλλά επιδέχονται βελτιώσεων. Συχνά, λόγω της –μη- πλήρους ανάπτυξης του τουρισμού πάνω και στις ανάγκες των ΑμεΑ, αποκλείονται αυτόματα από την συμμετοχή τους σε αυτήν την δραστηριότητα/ψυχαγωγία. Δεν έχουν δικαίωμα σε ένα τόσο σημαντικό κομμάτι, τομέα και εμπειρία της ζωής, που διαμορφώνουν με τη σειρά τους, την προσωπικότητα και τον χαρακτήρα των ανθρώπων αυτών.

Η μελέτη μας ενισχύει την πεποίθησή μας, πως ο εκπαιδευτικός τουρισμός ενισχύει τις δεξιότητες της αυτόνομης διαβίωσης των ΑμεΑ και κατ' επέκταση διαπιστώνουμε πως ο τουρισμός είναι μια βιωματική εμπειρία. Όντας εμπειρία, συμβάλλει στην διαμόρφωση της προσωπικότητας των ανθρώπων και μέσα από την έρευνα μας βλέπουμε, πως οι διαστάσεις που περιλαμβάνει ο τουρισμός είναι ποικίλες και με την σωστή και κατάλληλη προσέγγιση, είναι ένας τομέας που παράγει πολλά θετικά αποτελέσματα σε σχέση με τα ΑμεΑ και πιο συγκεκριμένα στους ανθρώπους με ΥΛΑ.

Στην πρωτογενή έρευνα της εργασίας αναλύθηκαν οι απόψεις γονέων, ειδικών παιδαγωγών και των ανθρώπων με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό. Οι απόψεις αυτές προκύπτουν από τα 80 ερωτηματολόγια που έχουν συμπληρωθεί.

Στα συμπεράσματα που προέκυψαν, επιβεβαιώνεται η πεποίθηση μας για την συμβολή του εκπαιδευτικού τουρισμού στην αυτόνομη διαβίωση των ανθρώπων με ΥΛΑ. Διαπιστώνουμε πως όλοι οι ερωτώμενοι διακρίνουν τα θετικά πρόσημα του εκπαιδευτικού τουρισμού και έχουν εντοπίσει τις δεξιότητες που αναπτύσσονται, ενώ παράλληλα δείχνουν να τους είναι ένας τομέας αρκετά βοηθητικός, για την ανάπτυξη περαιτέρω δεξιοτήτων της καθημερινότητας.

Λέξεις- κλειδιά: Αυτισμός, Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμός, ΥΛΑ, Άτομα με Αναπηρία, Άτομα με Ειδικές Ανάγκες, Τουρισμός ΑΜΕΑ, Αυτόνομη διαβίωση, Εκπαιδευτικός τουρισμός

ABSTRACT

There is no doubt that over the last decade the economy has suffered changes due to the economic crisis we have experienced and we are still experiencing, nevertheless, the sectors that have been developed, such as tourism, have positively contributed to the economy itself. The phenomenon of tourism is varied and its growth is affected by the modern consumer needs. The field regarding people with disabilities is new and multidimensional.

The aim of this specific thesis is to study the extent to which the educational tourism can contribute to the autonomous living of people who are on the spectrum of autism and more specifically of people with High-Functioning Autism (HFA). The conditions that are involved in tourism are plenty and improvements are available. More than often, these people are automatically excluded from their participation in this kind of recreational activities on account of the lack of full development of tourism related to the needs of People with Special Needs. These people are devoid of their right to participation in such significant parts and experiences of their life, things which undoubtedly form these people's character and personality.

Our study strengthens our belief, that educational tourism enhances the skills of independent living of the disabled. Consequently, we found out, that tourism is an experiential experience. Being an experience, contributes to the individual's formation of personality and through our research, we see that the dimensions included in tourism vary. With the right and appropriate approach, we believe it is an area which produces many positive results in relation to disabled people, specifically to people with High-Functioning Autism.

The perspective of parents, special educators and high-functioning autistic people will be analyzed. These views are the result of 80 questionnaires completed by these people.

In the conclusions that emerged, our belief in the contribution of educational tourism for the autonomous living of people with High-Functioning Autism is confirmed. We find that all our respondents distinguish the positive signs of

educational tourism and have identified the skills being developed, while at the same time being a helpful field, for the development of further everyday skills that can arise. Tourism is a contributor in this endeavor.

Key-words: Autism, High-Functioning Autism, HFA, Tourism, People with Disabilities, People with Special Needs, Disabled people, Tourism for People with Special Needs, Autonomous Living, Educational Tourism

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αυτόνομη διαβίωση είναι ένα σημαντικό κομμάτι για τη ζωή όλων των ανθρώπων. Συμβάλλει στη συγκρότηση μιας φυσιολογικής ανάπτυξης για τους ανθρώπους, η οποία ξεκινάει από πολύ νεαρή ηλικία και συνεχίζεται επ' αορίστου, την διακρίνει μια συνεχιζόμενη διαδικασία. Ακόμη, βοηθάει στην αυτοπεποίθηση του ατόμου, στην σωστή αντίληψη για τον εαυτό, στην εμπιστοσύνη προς τους ανθρώπους, στην κοινωνικοποίηση κ.α. Για τα άτομα με ΥΛΑ, υπάρχει μια πιο σύνθετη εικόνα, στην οποία υπάρχουν πολλά στοιχεία που πρέπει να λάβουμε υπόψη, αν θέλουμε να αναπτύξουμε την δεξιότητα αυτήν σε όλες τις διαστάσεις της.

Αφορμή, για την ενασχόληση με το θέμα αυτό, ήταν οι αναφορές για τον Τουρισμό και τα ΑμεΑ στο πλαίσιο των μαθημάτων του ΔΠΜΣ, οι προσωπικές εμπειρικές παρατηρήσεις του συγγραφέα που δραστηριοποιείται στον Τουρισμό των ΑμεΑ και η επιθυμία για περαιτέρω έρευνα σε αυτό το θέμα. Είναι ένας πρόσφατος τομέας, που από το 1980 και μετά, άρχισαν να μελετώνται όλες του οι διαστάσεις και συνιστώσες.

Βασικός στόχος της εργασίας είναι να μελετηθεί η συνεισφορά του εκπαιδευτικού τουρισμού στα άτομα με ΥΛΑ. Ειδικότερα, διερευνώνται οι τρόποι με τους οποίους μπορούμε να διδάξουμε τις δεξιότητες της αυτόνομης διαβίωσης με σύμμαχο τον Εκπαιδευτικό Τουρισμό.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι της εργασίας, πραγματοποιήθηκε αρχικά μια θεωρητική προσέγγιση του εκπαιδευτικού τουρισμού, της αυτόνομης διαβίωσης, του αυτισμού και του τουρισμού ΑΜΕΑ. Έπειτα, σχεδιάστηκε και πραγματοποιήθηκε μία πρωτογενής ποσοτική έρευνα. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο το οποίο μοιράστηκε προκειμένου να διερευνήσουμε τις απόψεις γονέων, εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής και ανθρώπων με ΥΛΑ για τον ρόλο του εκπαιδευτικού τουρισμού, στην αυτόνομη διαβίωση ανθρώπων με ΥΛΑ. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν αναλύθηκαν με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS25.0.

Ειδικότερα, το πρώτο μέρος της εργασίας είναι το θεωρητικό, όπου περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική ανασκόπηση του εκπαιδευτικού τουρισμού, της αυτόνομης διαβίωσης, του αυτισμού και του τουρισμού ΑΜΕΑ. Το δεύτερο μέρος

περιλαμβάνει τα ερευνητικά ερωτήματα, τη μεθοδολογία της έρευνας, τη διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας, το ερευνητικό εργαλείο, τη στατιστική ανάλυση και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων και τέλος τα συμπεράσματα της εργασίας.

Α΄ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ

Εισαγωγή

Οι τελευταίες δεκαετίες υπήρξαν μάρτυρας του πολλαπλασιασμού των ταξιδιωτικών γραφείων που παρέχουν εκπαιδευτικά ταξιδιωτικά πακέτα σε σχολικές ομάδες και φοιτητές. Ταυτόχρονα, η ανάπτυξη της δια βίου μάθησης και η αυξανόμενη ομάδα υγειών συνταξιούχων με διαθέσιμο εισόδημα έχουν επίσης τονώσει τον κλάδο. Το πληθυσμιακό φάσμα των εκπαιδευτικών τουριστών από παιδιά προσχολικής ηλικίας έως ηλικιωμένους παρέχει ατελείωτη ανάπτυξη τουριστικών προϊόντων. Επιπλέον, σημαντικές συζητήσεις για τα οφέλη και τις πρακτικές του εκπαιδευτικού τουρισμού μπορούν να βρεθούν στη βιβλιογραφία. Για παράδειγμα: ενισχύει τη μάθηση στην τάξη, ζωντανεύει το πρόγραμμα σπουδών, συνδέει τους μαθητές με πιθανούς εργοδότες και καλλιεργεί την περιέργεια και νέες προοπτικές (Ham, 2019).

Το μοντέλο τμηματοποίησης του εκπαιδευτικού τουρισμού θεωρείται ένα διεθνές μοντέλο και έχει γίνει η βάση, για τις περισσότερες θεωρητικές εξελίξεις την τελευταία δεκαετία. Ωστόσο, η χρήση μεθόδων κατάτμησης της αγοράς στον ορισμό του εκπαιδευτικού τουρισμού διατρέχει τον κίνδυνο να εξαιρεθούν τομείς όπου η μάθηση μπορεί να είναι σημαντική δραστηριότητα.

Για να αποφευχθεί αυτή η κατάσταση, οι Hall&Weile (2020) πρότειναν μια μεθοδολογική διαδικασία για τον ορισμό του εκπαιδευτικού τουρισμού. Ο Fien (2018) προώθησε περαιτέρω αυτήν την έννοια προτείνοντας τον εκπαιδευτικό τουρισμό ως εμπειρία μετασχηματισμού, ενώ οι Stoner et al. (2014) πρότειναν να ληφθεί η παγκόσμια ιθαγένεια¹ ως μαθησιακό αποτέλεσμα ενός εκπαιδευτικού ταξιδιού. Σύμφωνα με την παρατήρηση του Gray(2015) της αναπτυξιακής τάσης του συνδυασμού της εργασίας με την αναψυχή και τον τουρισμό, πρότεινε έναν γενικό

¹Παγκόσμια ιθαγένεια: Αναφέρεται στην ταυτότητα κάποιου η οποία καθορίζεται από μια ευρύτερη τάξη, δηλαδή την ανθρωπότητα · και ξεπερνά την γεωγραφία και τα πολιτικά σύνορα. Χωρίς όμως να θέτει σε δεύτερη θέση, την εθνικότητα και ταυτότητα αλλά έχοντας ως γνώμονα την ανθρωπότητα ολοκληρωτικά. Σχετικά ερωτήματα με την κατάσταση της παγκόσμιας κοινωνίας, την εποχή της παγκοσμιοποίησης έχουν δημιουργηθεί. Συναντάτε επίσης και ως «πολίτης του κόσμου» ή «κοσμοπολίτης». (https://wblog.wiki/el/Global_citizenship)

τύπο εκπαιδευτικού τουρισμού ως μέσο ανάμειξης του εκπαιδευτικού τουρισμού με άλλους τομείς.

Ιστορικά και γενικά στοιχεία

Ένας από τους πρωτοπόρους του εκπαιδευτικού τουρισμού είναι το Grand Tour, το οποίο διεξήχθη αρχικά από νεαρούς Βρετανούς αριστοκράτες ως μέρος της εκπαίδευσής τους τον 17ο, 18ο και 19ο αιώνα (Τσάρτας, Ζαγκότση & Κυριακάκη, 2020). Στη συνέχεια συνέχιζαν να πραγματοποιούν τέτοιου είδους ταξίδια Βρετανοί, Γερμανοί και άλλοι μελετητές, σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο. Τα ταξίδια με σκοπό την εκπαίδευση και τη μάθηση, εκτός από πρακτική για την επιβεβαίωση της θέσης και της δύναμης των ευγενών, ήταν αρχικά μια σημαντική κινητήρια δύναμη.

Σήμερα, ο εκπαιδευτικός ή ο μαθητικός τουρισμός μπορεί να λάβει πολλές μορφές και μπορεί να γίνει κατανοητός από το «γενικό ενδιαφέρον για μάθηση ενώ ταξιδεύεις» έως «σκόπιμη μάθηση και ταξίδι» από την άλλη πλευρά. Για παράδειγμα, η πρώτη κατηγορία ταξιδιωτών θα ενδιαφέρεται για έργα καθοδήγησης και ερμηνείας, τα οποία μπορούν να οργανωθούν ανεξάρτητα (ανεπίσημα) ή μέσω οργανωμένων ομάδων, κατά τη διάρκεια της περιήγησης. Η δεύτερη κατηγορία αντιπροσωπεύει τους τουρίστες που είναι αφοσιωμένοι στη συμμετοχή σε ατομικά προγράμματα κατάρτισης. Κατά αυτόν τον τρόπο, ο τομέας του εκπαιδευτικού τουρισμού μπορεί να ταξινομηθεί ως «πρώτα ο τουρισμός» ή «πρώτα η εκπαίδευση». Ο τελευταίος τύπος υποδιαίρεσης σχετίζεται με τον τουρισμό σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Επομένως, σε γενικές γραμμές, ο εκπαιδευτικός τουρισμός μπορεί να ταξινομηθεί σύμφωνα με τη διχοτόμηση «πρώτα ο τουρισμός»-«πρώτα η εκπαίδευση» (Hjalageretal, 2018).

Η συνολική βελτίωση του επιπέδου κοινωνικής εκπαίδευσης είχε βαθύ αντίκτυπο στους τουρίστες. Η αυξανόμενη τάση της συμμετοχής έχει περιγραφεί ως «ενεργές διακοπές», το περιέγραψαν ως μια τάση «μίξης εκπαίδευσης αναψυχής», όπου χρησιμοποιούνται νέες απαιτήσεις για τη δημιουργία εκπαιδευτικών ή μαθησιακών προϊόντων αναψυχής. Ο εκπαιδευτικός τουρισμός μπορεί να πάρει διαφορετικές κατευθύνσεις και να ικανοποιήσει τα διάφορα ενδιαφέροντα των

τουριστών, όπως η ικανοποίηση της περιέργειας για γνωριμία με άλλους ανθρώπους, τις γλώσσες και τους πολιτισμούς τους. Διεγείρει το ενδιαφέρον για την τέχνη, τη μουσική, την αρχιτεκτονική ή τη λαογραφία και την προσοχή στο φυσικό περιβάλλον, την τοποθεσία, τη χλωρίδα και την πανίδα (Χούλα, 2011).

Σύμφωνα με τον Honey (2018), πολλαπλοί παράγοντες μπορούν να συνδυαστούν για να αναπτύξουν την πλευρά της προσφοράς και της εμπειρίας του εκπαιδευτικού τουρισμού. Οι πιο σχετικοί από αυτούς είναι:

- ❖ Αξιοθέατα και δραστηριότητες που παρέχουν χώρους μάθησης και εμπειρίας (όπως πάρκα, ιστορικοί χώροι, ζωολογικοί κήποι, καταφύγια πουλιών και άγριας ζωής και αρχαιολογικοί χώροι),
- ❖ Εμπειρογνώμονες πόρων που είναι υπεύθυνοι για την παροχή πληροφοριών (όπως προσωπικό, επιμελητές, διερμηνείς, δάσκαλοι, αφηγητές, ερευνητές και μελετητές),
- ❖ Όσοι παρέχουν βοήθεια στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη ταξιδιωτικών σχεδίων για ταξιδιώτες (όπως ομάδες ειδικών συμφερόντων, οργανώσεις υπεράσπισης, πανεπιστήμια και σχολές ξένων γλωσσών) για την ανάπτυξη επικουρικών ταξιδιωτικών σχεδίων.

Η πρόσφατη εμφάνιση του εκπαιδευτικού τουρισμού μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως εναλλακτικός τουρισμός (δηλαδή εναλλακτικός στον παραδοσιακό, τυπικό και μαζικό τουρισμό) ή ως υποσύνολο ειδικού τουρισμού. Οι Hall και Weiler (1992) πιστεύουν ότι αυτό το ενεργό συστατικό αντανάκλα τη συνεχιζόμενη τάση της τουριστικής βιομηχανίας προς τη διατήρηση, την επιστήμη και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.

Οι Hjalageretal. (2008, p. 37) δείχνουν μερικά παραδείγματα προορισμών που προσκαλούν τουρίστες και επιστήμονες να μάθουν από εμπειρίες. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της παρακολούθησης φαλαινών στο Husavik της Ισλανδίας. Το Wearing (2001, p. 30) αναφέρεται στον εκπαιδευτικό και επιστημονικό τουρισμό ως δύο εναλλακτικές μορφές τουρισμού, τον «σοβαρό τουρισμό αναψυχής» και τον «εθελοντικό τουρισμό» που μπορεί να λειτουργήσει με επιτυχία, για παράδειγμα, στο περιβάλλον προστασίας του οικοτουρισμού. Ένα παράδειγμα νορβηγικού τουρισμού

είναι πολύ κοντά στον «εθελοντικό τουρισμό» που αναφέρεται από τους Hjalageretal. (2008, p. 37) είναι το Beiestølen, όπου το αθλητικό κέντρο υγείας έχει γίνει ένα μέρος για να προσελκύει επαγγελματίες και ημι-επαγγελματίες στον ιατρικό τομέα και έχει την ευκαιρία να βοηθά τα άτομα με αναπηρία σε αθλητικές δραστηριότητες.

Η ιστορία της αυτόνομης διαβίωσης συνδέεται στενά με τους αγώνες για τα πολιτικά δικαιώματα των Αφροαμερικανών στις δεκαετίες του 1950 και του 1960. Βασικά ζητήματα όπως ο φανατισμός και τα ψευδή στερεότυπα στη στέγαση, την εκπαίδευση, τις μεταφορές και την απασχόληση, καθώς και οι στρατηγικές και οι τακτικές, μοιάζουν πολύ. Αυτή η ιστορία και η εμπνευσμένη φιλοσοφία της έχουν επίσης πολλά κοινά με άλλα πολιτικά και κοινωνικά κινήματα στη χώρα στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970 (BarnesandMercer, 2013).

1. Εκπαιδευτικός Τουρισμός

1.1 Ορισμός εκπαιδευτικού τουρισμού

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός είναι ένας ταχέως αναπτυσσόμενος και ολοένα και πιο δημοφιλής οικονομικός τομέας. Ορισμένοι μελετητές ανέφεραν αυτήν την μορφή στα πιο πολλά υποσχόμενα είδη τουρισμού, επειδή ήταν προνόμιο των πλουσίων πριν από μερικά χρόνια, και τώρα έχει μια τεράστια και βιώσιμη ζήτηση στη μεσαία τάξη. Η ακαδημαϊκή κοινότητα πιστεύει ότι η έννοια του εκπαιδευτικού τουρισμού έχει ένα ευρύ φάσμα και η ίδια η έννοια του τουρισμού αλλάζει συνεχώς. Ο γενικός ορισμός του τουρισμού του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού υπερβαίνει τη γενική αντίληψη ότι ο τουρισμός περιορίζεται σε δραστηριότητες διακοπών, ως εξής: «Περιβάλλον στο οποίο κοινωνικά, πολιτιστικά και οικονομικά φαινόμενα που αφορούν τη μετακίνηση ανθρώπων σε διαφορετικές χώρες ή περιοχές χρησιμοποιούνται για προσωπικούς ή εμπορικούς/επαγγελματικούς σκοπούς» (Χούλα, 2011).

Δεν υπάρχει ενιαία μέθοδος για τον ορισμό του εκπαιδευτικού τουρισμού. Μερικοί συγγραφείς δεν θεωρούν την ανώτατη εκπαίδευση στο εξωτερικό (συνήθως 4-5 χρόνια) ως μορφή εκπαιδευτικού τουρισμού. Σε αντίθεση με πολλούς ερευνητές

στο εξωτερικό, που θεωρούν ότι αυτά τα έργα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο πεδίο αν και, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το άτομο που μπορεί να χαρακτηριστεί τουρίστας είναι μόνο εάν έχει εγκαταλείψει τη μόνιμη κατοικία για λιγότερο από ένα έτος (Λαγός, 2018).

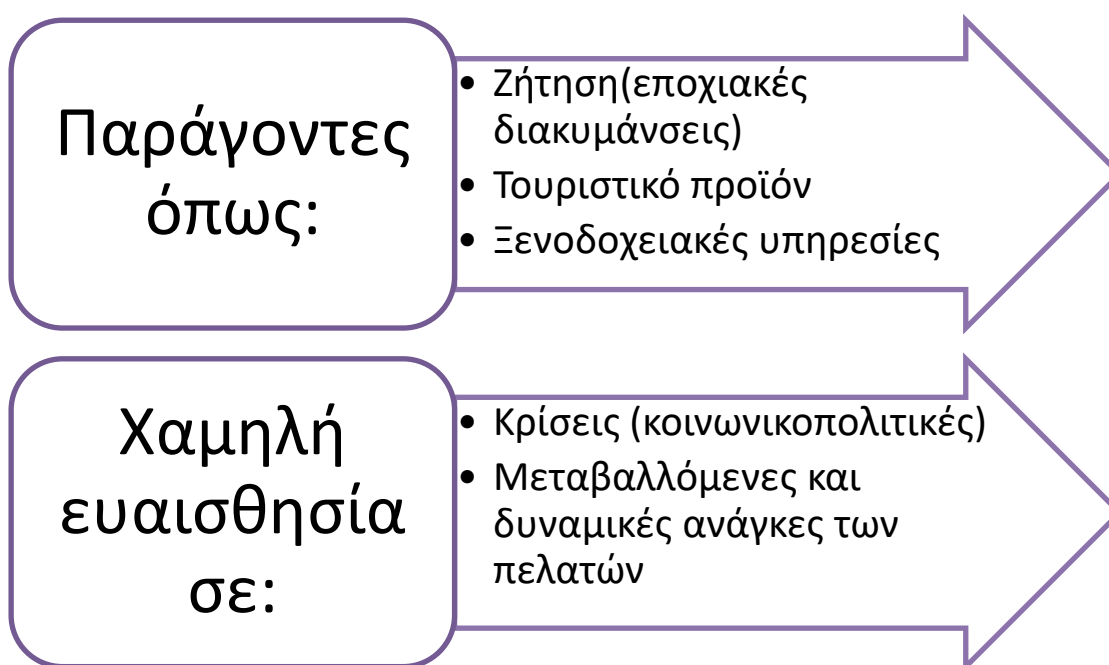
Επιπλέον, ορισμένοι συγγραφείς πιστεύουν ότι κάθε είδος τουρισμού μπορεί να θεωρηθεί ως εκπαίδευση, επειδή ένα από τα κύρια κίνητρα του τουρισμού είναι η επιθυμία να αποκτήσει νέα γνώση για τον κόσμο. Άλλοι αναφέρονται στον εκπαιδευτικό τουρισμό στον επιστημονικό, ερευνητικό, πνευματικό, οικολογικό ή πολιτιστικό τουρισμό για περαιτέρω. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο και νομικοί ορισμοί για αυτό το είδος τουρισμού, ο όρος πρέπει να εξηγηθεί διεξοδικά (Χούλα, 2011).

Ο Brent W. Ritchie το 2003, βλέπει τον εκπαιδευτικό τουρισμό ως προϊόν, διαδικασία και λειτουργία. Ως προϊόν, η εστίαση είναι το αποτέλεσμα της μαθησιακής εμπειρίας (για παράδειγμα, πτυχίο πανεπιστημίου για διεθνή φοιτητή πανεπιστημίου). Αν και το θεωρούμε ως διαδικασία ή λειτουργία, η εστίαση είναι στα μέσα για την επίτευξη ενός σκοπού. Για παράδειγμα, εάν η ίδια η μάθηση ορίζεται ως στόχος, τότε η εμπειρία μπορεί να επικεντρωθεί στην απόκτηση ή τη βελτίωση της γνώσης εκείνων που ήδη γνωρίζουν κάτι (για παράδειγμα, επίσκεψη σε έναν σταθμό θαλάσσιας ζωής για να μάθει για τη θαλάσσια ζωή). Επιπλέον, εάν η μάθηση είναι ένα μέσο για την επίτευξη ενός σκοπού, τότε η εστίαση είναι στην επέκταση ή την εφαρμογή της προηγούμενης μάθησης. Για παράδειγμα, αφού μελετηθεί το μνημείο τότε γίνεται περιήγηση στο μνημείο.

Ο Pitman(2010) συνδέει τον όρο «εκπαιδευτικός τουρισμός» με τον επαγγελματικό τουρισμό και συζητά το εύρος των τουριστικών εμπειριών που εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία. Επισήμανε ότι οι περισσότερες εξειδικευμένες ταξιδιωτικές αγορές αποτελούνται από πελάτες που επιθυμούν ή χρειάζονται να μάθουν και επικεντρώνονται κυρίως στη μάθηση ενηλίκων. Αναφέρεται συγκεκριμένα σε οργανωμένες εκδρομές αναψυχής (συνήθως επαγγελματικές) για το ευρύ κοινό (και όχι π.χ. ταξίδια φοιτητικά), με βασικό συστατικό την προώθηση μιας στοχαστικής και δομημένης μαθησιακής εμπειρίας. Διαπιστώνουμε πως η μαθησιακή εμπειρία είναι βασικό συστατικό στον εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τουρισμό!

Κατά αυτόν τον τρόπο, από αυτούς τους ορισμούς, τα ταξίδια για σκοπούς εκπαίδευσης μπορεί να είναι ένα ποικίλο και πολύπλοκο ερευνητικό πεδίο και η ιδιαιτερότητά του αντανακλάται στην ιδιαιτερότητα της ζήτησης (έντονες εποχιακές διακυμάνσεις), στη διαφοροποίηση των τουριστικών προϊόντων και των ξενοδοχειακών υπηρεσιών. Σχετικά χαμηλή ευαισθησία σε κρίσεις και κοινωνικοπολιτικές αναταραχές (η ζήτηση των ανθρώπων για επέκταση της γνώσης μερικές φορές αυξάνεται ακόμη και σε περιόδους κρίσης), δυναμικές και μεταβαλλόμενες ανάγκες των πελατών.

Σχήμα 1: Πεδίο του εκπαιδευτικού τουρισμού (Pitman, 2010)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Στο εγγύς μέλλον, ο εκπαιδευτικός τουρισμός μπορεί να γίνει σημαντικό παράδειγμα εκπαίδευσης, δημιουργώντας νέες οικονομικές ευκαιρίες βελτιώνοντας το επίπεδο εκπαίδευσης και γνώσης που αποκτάται μέσω των ταξιδιών και δημιουργώντας προστιθέμενη αξία για την κοινωνία. Επιπλέον, ο εκπαιδευτικός τουρισμός θα προσφέρει σε όλους μια πλατφόρμα δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης ανεξαρτήτως ηλικίας και θα παρέχει περισσότερες ευκαιρίες, για μια κοινωνία που γερνάει.

Επομένως, το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών ταξιδιών και του τουρισμού πρέπει να είναι προσανατολισμένο στο αποτέλεσμα και να παρέχει στους ανθρώπους ένα πλήρες πακέτο γνώσεων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν στο μέλλον και να επιτύχουν ορισμένα αποτελέσματα. Οι εκπαιδευτικές έννοιες θα αλλάζουν σταδιακά με την υποκατάσταση των μεθόδων διδασκαλίας που παρέχεται με τη μορφή εκπαιδευτικού τουρισμού (Pitman, 2010).

Ταυτόχρονα, η πρακτική δείχνει ότι λόγω ορισμένων αντικειμενικών και υποκειμενικών παραγόντων, η εφαρμογή του εκπαιδευτικού τουρισμού είναι ίσως αυστηρά περιορισμένη διότι:

- ❖ Ο εκπαιδευτικός τουρισμός απαιτεί ειδική οργάνωση.
- ❖ Δεν υπάρχουν ανεπτυγμένες υποδομές εκπαίδευσης και τουρισμού.
- ❖ Έλλειψη ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού
- ❖ Ο εκπαιδευτικός τουρισμός δεν περιλαμβάνεται στα έργα κοινωνικού τουρισμού, επομένως, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα περιορίζονται στη χρηματοδότηση εκπαιδευτικών ταξιδιών.

Σύμφωνα με τους Obrien and Jamnia, (2013, p. 169), «ο εκπαιδευτικός τουρισμός μπορεί να οριστεί ως «τουριστικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται από άτομα που διανυκτερεύουν και σε σύντομα ταξίδια, όπου η εκπαίδευση και η μάθηση είναι το κύριο ή ένα δευτερεύον μέρος του ταξιδιού τους».

Με άλλα λόγια, αναφέρεται στην δυνατότητα των ανθρώπων να ταξιδέψουν σε διαφορετικά μέρη ως ομάδα ή άτομο με κύριο στόχο την εκμάθηση νέων δεξιοτήτων. Αυτό το είδος ταξιδιού στοχεύει στην τόνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τον εμπλουτισμό της εκπαιδευτικής εμπειρίας μέσω ξένων υποτροφιών και ταξιδιωτικών πακέτων, όπως κατασκηνώσεις, εκδρομές, μαθήματα γλώσσας, εκπαίδευση σε συγκεκριμένους τομείς ή οποιεσδήποτε άλλες κατηγορίες ενδιαφέροντος (μόδα, σχέδιο, τέχνη, δράμα).

1.2 Χαρακτηριστικά και είδη

Έχει ήδη αναφερθεί και παραπάνω ότι το ταξίδι για την απόκτηση ακαδημαϊκής εκπαίδευσης ή γενικής μαθησιακής εμπειρίας με την ευρύτερη έννοια ξεκίνησε πριν από αιώνες, ειδικά κατά τη διάρκεια του Grand Tour του 18ου αιώνα. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι άνθρωποι έβλεπαν τα ταξίδια ως έναν τρόπο για να διευρύνουν τους ορίζοντές τους, έτσι αυτά τα ταξίδια περιλάμβαναν εκμάθηση να επισκέπτονται τυπικά κλασικά έργα και πολιτιστικά ορόσημα. Επί του παρόντος, καθώς η κοινωνία έχει νέες τεχνολογίες και εξελίξεις που αλλάζουν τη ζωή τους και την επιθυμία να απορροφούν συνεχώς νέες έννοιες, τεχνολογίες και δεξιότητες για να αυξάνουν τις γνώσεις τους, έχει αναπτυχθεί η μορφή του εκπαιδευτικού τουρισμού.

Τα τελευταία χρόνια, ο λόγος για τη συμμετοχή σε τέτοιο τουρισμό είναι η εκμάθηση ξένων γλωσσών και η επαφή με άλλους πολιτισμούς. Ο εκπαιδευτικός τουρισμός περιλαμβάνει εκδρομές εκπαίδευσης ενηλίκων, διεθνή και εγχώρια πανεπιστήμια και σχολές μαθητών ταξιδιών, σχολές ξένων γλωσσών, σχολικές εκδρομές και προγράμματα ανταλλαγών. Αν και ο τουρισμός δεν είναι το κύριο κίνητρο για τα ταξίδια τους, εξακολουθούν να επηρεάζουν τη χώρα υποδοχής τους, επομένως ακόμα κι αν δεν θεωρούν τους εαυτούς τους τουρίστες, θα πρέπει να θεωρούνται τουρίστες (Hjalageretal, 2018).

1.2.1 Εσωτερικός εκπαιδευτικός τουρισμός

Οι Pitman et al. (2010: 219) πιστεύουν ότι οι όροι «τουρισμός» και «εκπαίδευση» είναι «προβληματικοί εταίροι», γεγονός που συνάδει με την έλλειψη συναίνεσης σχετικά με τη σύνθεση του εκπαιδευτικού τουρισμού. Επιπλέον, ο ορισμός του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού ποικίλλει.

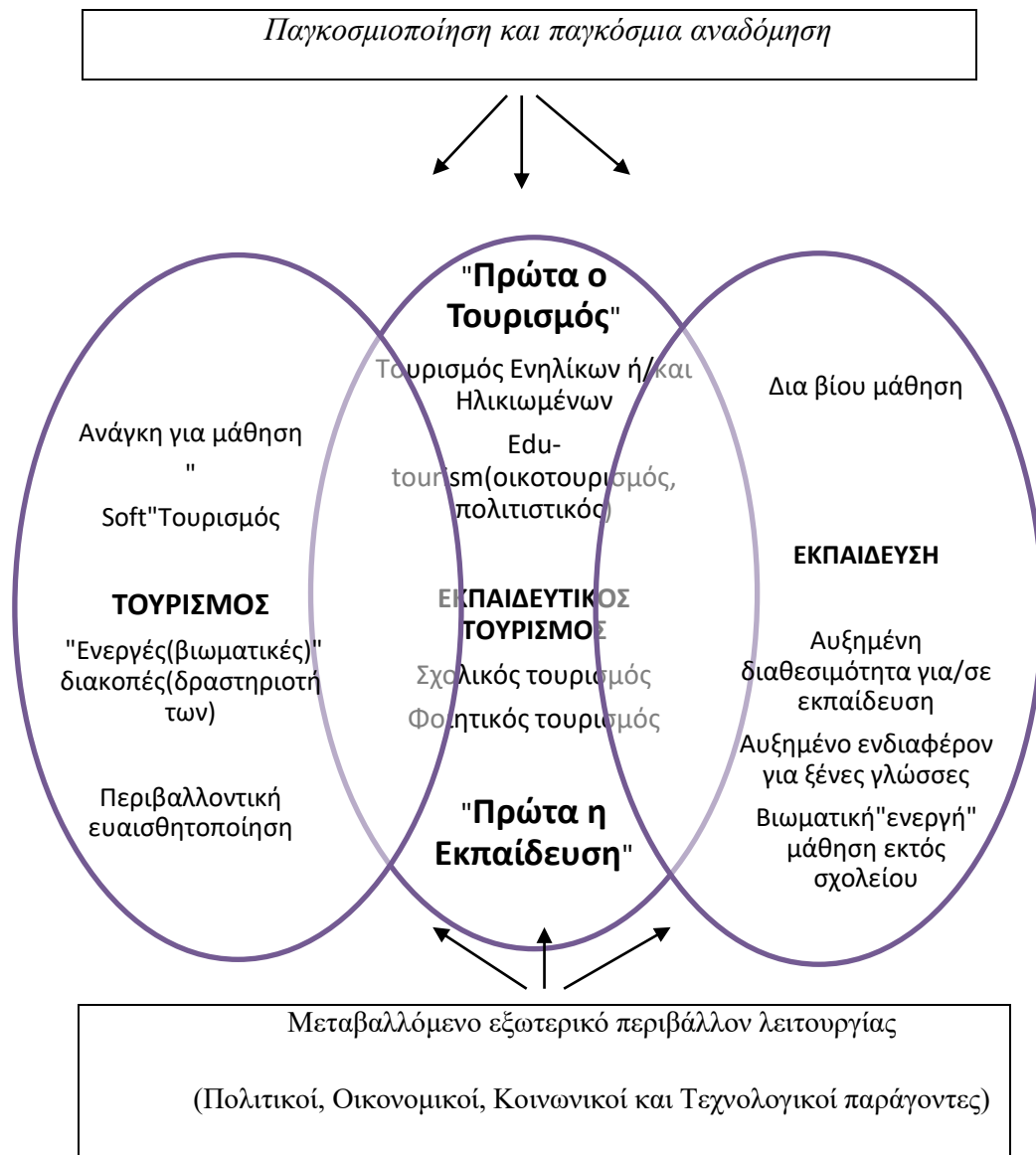
Πολλά άρθρα επιχειρούν να ορίσουν τον εσωτερικό εκπαιδευτικό τουρισμό από τεχνική άποψη με βάση τους κλάδους ή τους τομείς που περιλαμβάνει ή εξαιρεί. Για παράδειγμα, ο Richards (2011: 14) πιστεύει ότι η ανάπτυξη του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού είναι το αποτέλεσμα του κατακερματισμού του

πολιτιστικού τουρισμού και ο εκπαιδευτικός τουρισμός διαχωρίζεται από τον εθελοντικό τουρισμό, τον γλωσσικό τουρισμό και τον δημιουργικό τουρισμό.

Αντίθετα, προτείνεται ότι ο εσωτερικός εκπαιδευτικός τουρισμός, ο εθελοντικός τουρισμός, το backpacking και ο τουρισμός για νέους θα πρέπει να αναθεωρηθούν, επειδή αυτοί οι τέσσερις τομείς συνδέονται στενά. Ο Bodger πρότεινε ότι ο εσωτερικός εκπαιδευτικός τουρισμός περιλαμβάνει τέσσερις υποτύπους τουρισμού: οικοτουρισμό, τουρισμό πολιτιστικής κληρονομιάς, αγροτικό τουρισμό και ανταλλαγές φοιτητών μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (<https://hcommons.org/deposits/item/hc:33083/>)

Το μοντέλο τμηματοποίησης του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού του Ritchie (2003) υιοθετεί μια ανθρωπολογική προοπτική και βασίζεται στους κινητήριους παράγοντες που οδηγούν τους τουρίστες διαφορετικών ηλικιών. Σύμφωνα με τον ίδιο, ο ορισμός του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού είναι η επιθυμία για μάθηση. Στο μοντέλο του, η μάθηση μπορεί να είναι το πρωταρχικό ή δευτερεύον κίνητρο για ταξίδι και η μάθηση μπορεί να είναι επίσημη (με χρήση ειδικών ή οδηγών) ή άτυπη (ανεξάρτητη). Το εννοιολογικό μοντέλο του κύριου μέρους του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού φαίνεται στο Σχήμα 2.

Σχήμα 2: Το μοντέλο τμηματοποίησης του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού
www.semanticscholar.org

πηγή: Ίδια επεξεργασία

Παρόλο που το μοντέλο του Ritchie (2003) βοηθά στην διασαφήνιση της επικάλυψης μεταξύ εκπαίδευσης και τουρισμού και συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση του εκπαιδευτικού τουρισμού ως επαγγελματικού τομέα, έχει επίσης τους περιορισμούς του. Η διχοτόμηση του κινήτρου «πρώτα ο τουρισμός» ή «πρώτα η εκπαίδευση» είναι προβληματική. Για παράδειγμα, η δια βίου μάθηση είναι το κύριο κίνητρο για πολλούς ηλικιωμένους τουρίστες, αλλά ο τουρισμός ηλικιωμένων σε αυτό το μοντέλο τοποθετείται ως δραστηριότητα «πρώτα ο τουρισμός». Αντίθετα, σε μια εκπαιδευτική εκδρομή τα άτομα βγαίνουν έξω από το μαθησιακό πλαίσιο κανόνων με αποτέλεσμα την κορύφωση δυσκολιών προσδιορισμού των παρακινητικών παραγόντων. Για παράδειγμα, αν και οι δάσκαλοι μπορεί να πιστεύουν ότι οι σχολικές εκδρομές είναι πρωτίστως «εκπαιδευτικές» ή είναι «πρώτα ο τουρισμός». Από εκπαιδευτικής άποψης, η καλή μάθηση σε σχολικό επίπεδο θα πρέπει να είναι ενδιαφέρουσα και δεν χρειάζεται να γίνει διάκριση μεταξύ εκπαίδευσης ή τουρισμού, γιατί η μάθηση είναι ιδιαίτερα προβληματική όταν έχουμε να κάνουμε με παιδιά.

Εξισώνοντας την «επίσημη εκπαίδευση» με πανεπιστήμια, σχολεία ξένων γλωσσών και κολέγια ο Ritchie (2003) αποκλείει άλλα επαγγέλματα μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δραστηριότητες τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης και δημιουργικές αναζητήσεις. Κατά μια έννοια, συνδύασε τον οικοτουρισμό και τον πολιτιστικό τουρισμό σε «εσωτερικό εκπαιδευτικό τουρισμό» και απέκλεισε επίσης ορισμένους άλλους πιθανούς τομείς, όπως ο αγροτικός τουρισμός, ο τουρισμός πολιτιστικής κληρονομιάς και ο λογοτεχνικός τουρισμός.

Η εννοιολογική οριοθέτηση του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού ως διαδικασία υπερβαίνει τα πλαίσια ενός ορισμού που βασίζεται στη βιομηχανία. Σε μια διαδικτυακή έρευνα με περισσότερους από 850 εσωτερικούς εκπαιδευτικούς τουρίστες, ακαδημαϊκούς και ταξιδιωτικά γραφεία στην Αυστραλία, οι Pitman et al. (2010: 223) εντόπισαν τρία βασικά χαρακτηριστικά της εμπειρίας του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού:

1. Αυτό το ταξίδι προορίζεται για εκπαίδευση.
2. Το μαθησιακό στυλ είναι βιωματικό.

3. Αυτό το ταξίδι οργανώνεται γύρω από ένα εκπαιδευτικό έργο στην χώρα.

Ο εσωτερικός εκπαιδευτικός τουρισμός περιγράφεται ως εξής: « περιλαμβάνει σκόπιμες και σαφείς μαθησιακές εμπειρίες». Για να είναι αποτελεσματικός, πρέπει να εκπαιδεύει τους τουρίστες να συμμετέχουν ενεργά και αυτή η παρατήρηση είναι συνεπής με αυτή των Paige και VandeBerg (2012). Η έρευνα έχει βρει ότι η στάση ενός τουρίστα απέναντι στη μαθησιακή προθυμία είναι πιο σημαντική για την επιτυχή μάθηση από οποιαδήποτε προσόντα μπορεί να έχει. Η στοχαστική πρακτική επί τόπου ή κατά τη διάρκεια της ταξιδιωτικής εμπειρίας είναι πολύ σημαντική για τη μάθηση, σε αντίθεση με τον συνηθισμένο ορισμό του τουρισμού, η διαδικασία του εκπαιδευτικού τουρισμού «πέρα από την πραγματική ταξιδιωτική εμπειρία, συμπεριλαμβανομένων των θεωρήσεων πριν (και μετά) το ταξίδι.

Ως συμπλήρωμα της έρευνας των Pitman et al. (2010) καθορίστηκε ότι η ταξιδιωτική εμπειρία πρέπει να κατασκευαστεί σε ένα κατάλληλο επίπεδο εκπαίδευσης, για την εκπαίδευση των τουριστών. Εάν η αποδοχή του εσωτερικού εκπαιδευτικού τουρισμού από τον κόσμο είναι μια πρόταση που ορίζεται από τη μαθησιακή διαδικασία, δηλαδή την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, τότε πολλά άλλα μέρη του τουρισμού πρέπει να ενταχθούν στην ομπρέλα του εκπαιδευτικού τουρισμού.

Αν και ο Richards (2011) τους αποκλείει ρητά στον ορισμό του για τον εκπαιδευτικό τουρισμό, η ερμηνεία του για τον δημιουργικό τουρισμό περιλαμβάνει: «την ανταλλαγή γνώσεων και δεξιοτήτων μεταξύ τουριστών και οικοδεσποτών». Ομοίως, ο πνευματικός τουρισμός, συμπεριλαμβανομένου του ταξιδιού της προσωπικής αυτο-ανακάλυψης και ανάπτυξης, θα πρέπει επίσης να τοποθετηθεί στον εκπαιδευτικό τουρισμό.

Η θεωρία της βιωματικής μάθησης του Honey αναφέρεται ευρέως στη βιβλιογραφία για να εξηγήσει τη μαθησιακή διαδικασία που σχετίζεται με τον εκπαιδευτικό τουρισμό. Ο Honey (2018) πρότεινε την ενσωμάτωση τεσσάρων διαφορετικών αλλά συμπληρωματικών μορφών μάθησης για την επίτευξη αποτελεσματικής εκπαίδευσης. Όταν η βιωματική μάθηση παρέχει πληροφορίες για

την τουριστική μαθησιακή εμπειρία, παρέχει μια ιδανική μέθοδο διδασκαλίας για την προώθηση της μάθησης.

Οι Pine και Gilmore (όπως αναφέρεται στο Richards, 2011) έλαβαν την έννοια της «οικονομίας της εμπειρίας» ως το επόμενο βήμα στη δημιουργία αξίας. Στην ουσία περιγράφουν πώς η οικονομία των δύο τελευταίων αιώνων έχει μετατοπιστεί από την εξόρυξη πρώτων υλών στην παραγωγή αγαθών, στη συνέχεια υπηρεσιών και το επόμενο στάδιο είναι η παραγωγή «μοναδικής εμπειρίας». Η έννοια είναι η εκπαίδευση και ο πυρήνας του τουρισμού. Οι σημερινοί μορφωμένοι τουρίστες τείνουν να έχουν καλύτερη εκπαίδευση, υψηλότερα ακαδημαϊκά πρότυπα, υψηλότερο διαθέσιμο εισόδημα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον για το περιβάλλον και τον πολιτισμό. Εκπαιδευόντας τους τουρίστες ότι υπάρχει αυξανόμενη ανάγκη για πραγματικές και όχι μεγάλης κλίμακας εμπειρίες και είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικοί με την εμπορευματοποίηση του πολιτισμού.

Σύμφωνα με τον Richards (2011), αυτή η μετατόπιση της ζήτησης σχετίζεται με μια πιο συνεργατική μορφή τουρισμού στην οποία οι τουρίστες και οι ταξιδιωτικοί πάροχοι «συν-δημιουργούν την επιθυμητή εμπειρία» και οι Pitman et al.(2010) όρισαν επίσης αυτήν την έννοια.

Σύμφωνα με τους διεθνείς εκπαιδευτικούς, ο VanKloster (2014) προβάλλει μια περαιτέρω απαίτηση για αποτελεσματικό εκπαιδευτικό τουρισμό, δηλαδή μια διαφορετική εμπειρία. Σύμφωνα με τον ίδιο, για να μάθουν σε ένα εκπαιδευτικό ταξίδι, οι άνθρωποι πρέπει να συναντηθούν και να αλληλεπιδράσουν με τους τουρίστες. Υπάρχει ένας ορισμένος βαθμός διαφοράς στην κανονική εμπειρία ζωής (Honey, 2018).

1.2.2 Διεθνής εκπαιδευτικός τουρισμός

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός και η διεθνής εκπαίδευση μοιράζονται μια κοινή ιστορία. Η διαδικασία μάθησης είναι τυπική και περιγράφουν συλλογικά τον Διεθνή Εκπαιδευτικό Τουρισμό- International Education Tourism (IET). Η θεωρία της βιωματικής μάθησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσει πώς η μάθηση συμβαίνει κατά τη διάρκεια του IET. Η παγκόσμια θεωρία μάθησης μπορεί να

χρησιμοποιηθεί για να περιγραφούν, τα γενικά παρά τα ειδικά αναμενόμενα αποτελέσματα του IET. Σε αντίθεση με τον εκπαιδευτικό τουρισμό, ο οποίος είναι εφαρμόσιμος σε όλα τα στάδια της ζωής, η διεθνής εκπαίδευση θεωρείται συνήθως ως εκπαιδευτικό φαινόμενο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η διεθνής εκπαίδευση ορίζεται ως: «η διαδικασία ενσωμάτωσης διεθνών, διαπολιτισμικών ή παγκόσμιων επιπέδων στον σκοπό, τη λειτουργία ή την παροχή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης». Η διεθνής θεωρία της εκπαίδευσης έχει καθιερωθεί καλά στη βιβλιογραφία και έχουν αναπτυχθεί διάφορα εννοιολογικά μοντέλα για να περιγράψουν τη διαδικασία με την οποία οι μαθητές γίνονται πιο διαπολιτισμικοί. Η διαπολιτισμική ικανότητα συνδέεται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων, που επιτρέπουν στους ανθρώπους να επικοινωνούν αποτελεσματικά και να συμπεριφέρονται κατάλληλα σε πολιτιστικά περιβάλλοντα, που διαφέρουν από τους δικούς τους πολιτισμούς (Hjalageretal, 2018).

Η επιστημονική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού τουρισμού μπορεί να ωφεληθεί πολύ από την ανασκόπηση της διεθνούς εκπαιδευτικής βιβλιογραφίας. Αν και το κύριο αποτέλεσμα της διεθνούς εκπαίδευσης είναι η πραγματοποίηση της διαπολιτισμικής ικανότητας, η παγκόσμια μάθηση προωθεί την προσωπική ανάπτυξη και ο ρόλος της σε ένα ευρύτερο πολυπολιτισμικό και περιβαλλοντικό πλαίσιο δοκιμάζεται.

Ο Bénékar πιστεύει ότι οι αξίες που χαρακτηρίζουν την παγκόσμια μάθηση περιλαμβάνουν: ανοιχτότητα, ανεκτικότητα, σεβασμό και υπευθυνότητα· και περιβάλλον. Η διαδικασία της παγκόσμιας μάθησης, που αναφέρεται ως παγκόσμια εκπαίδευση για την ιθαγένεια²στην βιβλιογραφία, πιστεύεται ότι ακολουθεί μια εξέλιξη από την παγκόσμια συνειδητοποίηση (απόκτηση γνώσης) στην παγκόσμια νοοτροπία (αλλαγές στις σχετικές στάσεις ή τρόπους βελτίωσης της κοινωνικής και περιβαλλοντικής συνείδησης) (Honey, 2018).

²Βλέπε σελ: 19, υποσημείωση 1

1.3 Προφίλ τουριστών

Ο κατακερματισμός της αγοράς στην τουριστική βιομηχανία είναι ένα βασικό εργαλείο που επιτρέπει στον πληθυσμό να χωριστεί σε ομάδες με παρόμοια ενδιαφέροντα και χαρακτηριστικά, διαιρώντας έτσι τους ετερογενείς καταναλωτές σε μια συγκεκριμένη αγορά σε ομοιογενή τμήματα της ίδιας αγοράς. Η κατάτμηση της αγοράς μπορεί να γίνει λαμβάνοντας υπόψη διαφορετικούς παράγοντες, εστιάζοντας συνήθως σε κοινωνικό-δημογραφικούς παράγοντες όπως η ηλικία, τα πρότυπα συμπεριφοράς ή τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά (κίνητρα, ενδιαφέρον). Οι εκπαιδευτικοί τουρίστες είναι είτε φοιτητές ή μαθητές, είτε ενήλικοι ή ηλικιωμένοι.

Σύμφωνα με στοιχεία από την Παγκόσμια Ομοσπονδία Τουρισμού Νεότητας WYSETravel Confederation και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών (UNWTO) (2016), η τουριστική αγορά νέων περιλαμβάνει όλους τους ταξιδιώτες ηλικίας 15-29 ετών που αναζητούν ουσιαστικές αλλά εκπαιδευτικές ταξιδιωτικές εμπειρίες, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν πολιτιστική εμβάπτιση, εκμάθηση γλωσσών, εργασιακή εμπειρία ή εθελοντική υπηρεσία για να διευρύνουν τους ορίζοντες και τις γνώσεις τους. Αντιπροσωπεύουν το 23% των διεθνών αφίξεων κάθε χρόνο και θεωρούνται παγκόσμια τάση στην τουριστική βιομηχανία, επειδή είναι πρόθυμοι να εξερευνήσουν νέους προορισμούς και είναι ευέλικτοι (UNWTO, 2016).

Επομένως, αυτό το τμήμα της αγοράς είναι ένα σημαντικό και αυξανόμενο στοιχείο της τουριστικής αγοράς που σχετίζεται με την έρευνα. Ο τουρισμός για τη νεολαία αρχικά μελετήθηκε ως μέρος της έννοιας του παραδοσιακού τουρισμού, αλλά με την πάροδο του χρόνου, λόγω της αυξανόμενης αγοράς και της δημοτικότητάς του, άρχισε να αναλύεται χωριστά ως κατακερματισμένη αγορά στην παγκόσμια τουριστική βιομηχανία, καθιστώντας τον έτσι μια κατακερματισμένη αγορά στον κόσμο (Demeter, 2014· Moisa, 2010).

1.3.1 Τουρισμός ανταλλαγής φοιτητών - Πρόγραμμα ERASMUS

Όλοι οι τουρίστες που συμμετέχουν ενεργά στον τουρισμό, αναφέρονται ως «τουρίστες», οι οποίοι ορίζονται ως εκείνοι που ταξιδεύουν σε χώρα διαφορετική από τη συνήθη χώρα διαμονής τους, για όχι περισσότερο από 12 μήνες.

Επομένως, οι ξένοι φοιτητές στο Πρόγραμμα ERASMUS μπορούν να ταξινομηθούν ως διεθνείς τουρίστες εφόσον μένουν σε αυτόν τον ξένο προορισμό για όχι περισσότερες από 365 συνεχόμενες ημέρες και δεν κερδίζουν μισθούς, κατά τη διάρκεια της παραμονής τους. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, τείνουν να συναντώνται με διαφορετικούς ανθρώπους και ανθρώπους από διαφορετικούς πολιτισμούς και να ταξιδεύουν τοπικά, περιφερειακά και εκτός της χώρας υποδοχής. Αν και κύριος σκοπός τους είναι να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό για να πετύχουν τους εκπαιδευτικούς τους στόχους.

Το πιο κοινό πρόγραμμα συμμετοχής κατά τις σπουδές στην Ευρώπη είναι το πρόγραμμα ERASMUS. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015, p.6) δήλωσε ότι το πρόγραμμα Erasmus είναι «το πιο επιτυχημένο πρόγραμμα κινητικότητας σπουδαστών στον κόσμο». Το πρόγραμμα ανταλλαγών παρέχει στους φοιτητές την ευκαιρία να σπουδάσουν σε άλλο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για τρεις έως δώδεκα μήνες.

Το πρόγραμμα ξεκίνησε το 1987 και αρχικά στόχευε μόνο 11 κράτη μέλη, με 3.244 μαθητές να συμμετάσχουν στο πρώτο έτος του προγράμματος. Από την ίδρυσή του έως το 2015, έχει παράσχει σε περισσότερους από 3 εκατομμύρια Ευρωπαίους φοιτητές την ευκαιρία να σπουδάσουν στο εξωτερικό. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015, p.7), συμβάλει στην καλλιέργεια μιας δεξαμενής νέων με καλά προσόντα, ανοιχτό μυαλό και «διεθνή εμπειρία». Οι πιο δημοφιλείς προορισμοί για φοιτητές ανταλλαγής Erasmus είναι η Ισπανία, η Γερμανία, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιταλία.

Οι περισσότεροι μαθητές (80%) επιλέγουν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα για να βιώσουν τη ζωή στο εξωτερικό, να γνωρίσουν νέους φίλους και πολιτισμό, να

μάθουν ή να βελτιώσουν τις ξένες τους γλώσσες (77%) και Εσωτερικοί λόγοι όπως η απασχολησιμότητα (77%) είναι επίσης σημαντικοί παράγοντες (Honey, 2018).

1.3.2 Προγράμματα εκμάθησης γλωσσών

Η εκμάθηση γλωσσών είναι μια μέθοδος εκπαιδευτικού τουρισμού που έχει λάβει αυξανόμενη προσοχή και ζήτηση. Έχει γίνει πλέον ένα δομημένο και σημαντικό μέρος της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς. Περιγράφεται ως ταξίδι στο εξωτερικό για τη βελτίωση συγκεκριμένων γλωσσικών δεξιοτήτων. Σε ένα ταξίδι που διαρκεί περίπου 5-6 εβδομάδες, οι νέοι πηγαίνουν σε διαφορετικούς προορισμούς, μαθαίνουν ξένες γλώσσες μέσω της καθημερινότητας και συμμετέχουν στην κοινωνική αλληλεπίδραση.

Κατά μέσο όρο, ένα σχολείο ξένων γλωσσών δέχεται 800 διεθνείς φοιτητές κάθε χρόνο, που σημαίνει ότι περίπου 2 εκατομμύρια μαθητές πηγαίνουν εκεί κάθε χρόνο μόνο για να μάθουν μια νέα γλώσσα. Ο τουρισμός εκμάθησης γλωσσών έχει γίνει ένας σημαντικός τομέας, καθώς ο τουρισμός για νέους και φοιτητές απέφερε 234 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Οι νέοι συμμετέχουν επειδή αναγνωρίζουν ότι σε πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο, η γνώση μιας ξένης γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση για την είσοδο σε μια νέα επαγγελματική αγορά (Χούλα, 2011).

Η ζήτηση ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν πολλοί ερευνητές πρότειναν ότι οι μαθητές τους με ένα ορισμένο επίπεδο Αγγλικών ή Γαλλικών, θα έπρεπε να ξεκινήσουν ένα ταξίδι για να βελτιώσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες.

Σήμερα, αν θέλει κάποιος να πετύχει στο χώρο εργασίας, η κατανόηση και η ομιλία Αγγλικών έχει γίνει βασική δεξιότητα. Κατά αυτόν τον τρόπο, εξακολουθεί να είναι η κύρια αγορά για τέτοιου είδους τουρισμό. Χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και οι Ηνωμένες Πολιτείες παραμένουν οι προτιμώμενοι προορισμοί για αυτά τα έργα, αλλά η Αυστραλία και ο Καναδάς γίνονται επίσης πιο δημοφιλείς. Επιπλέον, με την έναρξη της εκμάθησης δημοφιλών γλωσσών όπως τα γερμανικά, τα μανδαρινικά και τα ισπανικά, άρχισαν να αναπτύσσονται νέοι προορισμοί, όπως η Ισπανία, η Αυστραλία, η Ιαπωνία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Βραζιλία (Honey, 2018).

Στη βιβλιογραφία, υπάρχει σημαντική συζήτηση σχετικά με τα οφέλη και τις πρακτικές του σχολικού τουρισμού και η βιομηχανία έχει δει σημαντική ανάπτυξη και διαφοροποίηση τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Ωστόσο, το θέμα είναι υπο-ερευνημένο ως προς το εύρος και τη συγκεκριμένη φύση του.

Οι Poria and Timothy (2014) απέδωσαν την έλλειψη έρευνας στον παιδικό τουρισμό στην ανάγκη για τεχνογνωσία στην εκπαίδευση και την παιδοψυχολογία ή τη θεωρία ανάπτυξης, καθώς και στη δυσκολία απόκτησης γονικής άδειας και επιτροπών παιδικής ηθικής. Η ανάλυση ανασκόπησης των Stone and Petrick (2013) σε 15 μελέτες σχετικά με τα οφέλη των ταξιδιωτικών εμπειριών υποστηρίζει αυτό το σημείο όπως αναφέρεται παραπάνω, το οποίο δείχνει ότι κανείς δεν θεωρεί τα παιδιά ως τον πληθυσμό της έρευνας και είναι ένας προβληματισμός στις μελέτες αυτές.

Προκειμένου να κατανοήσουμε το μέγεθος και το ενδιαφέρον της ευρωπαϊκής αγοράς σχολικού τουρισμού, το πρόγραμμα COSME(Ανταγωνιστικότητα Επιχειρήσεων και ΜΜΕ) της ΕΕ συνεργάζεται με την WYSETC (Παγκόσμια Ομοσπονδία Εκπαιδευτικών Ταξιδιών Νέων και Φοιτητών). Αυτή τη στιγμή εργάζεται στο έργο EUMillennialsTOUR.

Το έργο EUMillennialsTOUR είναι εταίρος 20 ευρωπαϊκών χωρών. Ο απώτερος στόχος του είναι να αναπτύξει μια «εμβυθιστική μάθηση/δημιουργική (διακρατική) περιήγηση» για την αγορά εκπαίδευσης/σχολικού τουρισμού. Μέχρι στιγμής, έχουν διεξαχθεί πέντε πιλοτικές έρευνες. Το αποτέλεσμα αυτής της πρωτοβουλίας είναι πιθανό να δώσει κατεύθυνση για τη μελλοντική ανάπτυξη του σχολικού τουρισμού σε άλλα μέρη του κόσμου (Kalinowski & Weiler, 2012).

1.4 Προσφορά και ζήτηση

1.4.1 Ανάπτυξη διεθνούς εκπαιδευτικού τουρισμού

Το μεγαλύτερο μέρος της θεωρητικής προόδου του διεθνούς εκπαιδευτικού τουρισμού, προέρχεται από τον στενό κλάδο της διεθνούς εκπαίδευσης και όχι από τον τουρισμό. Ομοίως, η ανάπτυξη της διεθνούς βιομηχανίας εκπαίδευσης και

τουρισμού δεν συγχρονίζεται με την ανάπτυξη της διεθνούς βιομηχανίας εκπαίδευσης. Η σύγχρονη διεθνής εκπαίδευση, όπως και ο διεθνής τουρισμός, έχει γίνει ένα παγκόσμιο οικονομικό φαινόμενο.

Θεωρητικά, ο διεθνής εκπαιδευτικός τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως η διασταύρωση δύο βιομηχανιών μιας νέας αναπτυσσόμενης βιομηχανίας. Τις τελευταίες δεκαετίες, ο κλάδος της εξαγωγικής εκπαίδευσης έχει εξελιχθεί σε μια βιομηχανία πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων, αλλά είναι σχεδόν εξ' ολοκλήρου η επιδίωξη της διεθνούς εκπαίδευσης. Πολλές χώρες προσπαθούν να προσελκύσουν μεγαλύτερο μερίδιο της διεθνούς αγοράς φοιτητών. Αυτή η τάση είναι ιδιαίτερα εμφανής στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Το Ηνωμένο Βασίλειο, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία έχουν κεντρικές εθνικές στρατηγικές μάρκετινγκ για την προσέλκυση αποφοίτων ή πτυχιούχων και βραχυπρόθεσμων ξένων φοιτητών.

Το Διεθνές Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο παρέχει επίσης παρόμοιες λειτουργίες στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Νέα Ζηλανδία, η Αυστραλία και η Φινλανδία είναι χώρες, που προσελκύουν ξένους φοιτητές. Ομοίως, η διεθνής εκπαίδευση έχει προσδιοριστεί ως αναπτυξιακός τομέας προτεραιότητας από το Σχέδιο Δράσης για την Παγκόσμια Αγορά του Καναδά (Χούλα, 2011).

1.4.2 Διερεύνηση της δυνατότητας υβριδισμού

Οι Hjalager et al, (2018) πρότειναν ότι ένα υβριδικό μοντέλο θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την ανασκόπηση των τουριστικών προϊόντων, υπηρεσιών και εμπειριών, επειδή υπάρχει μια αυξανόμενη τάση να συνδυαστεί η εργασία με την αναψυχή και τα ταξίδια. Ο εκπαιδευτικός τουρισμός είναι μια ιδανική επιλογή από αυτή την άποψη.

Με βάση την υπόθεση ότι πρέπει να αναπτυχθούν τουριστικά προϊόντα με κατάλληλη εκπαιδευτική σημασία για τους συμμετέχοντες, τα διάφορα στάδια της τουριστικής ζωής χρησιμοποιούνται ως ισοδύναμα με τη μάθηση. Για παράδειγμα συχνά οι μαθητές χρησιμοποιούν τον όρο νεολαία, επειδή ο εκπαιδευτικός τουρισμός ορίζεται από την μαθησιακή διαδικασία. Επομένως, ο μαθητικός εκπαιδευτικός τουρισμός θεωρείται υποδιαίρεση του νεανικού τουρισμού. Επιπλέον, η

υποβοηθούμενη μάθηση χωρίζεται περαιτέρω σε δραστηριότητες παρατήρησης και δραστηριότητες εμπειρίας.

1.4.3 Οι δυνατότητες του εκπαιδευτικού τουρισμού για την προώθηση της παγκόσμιας ειρήνης

Τα αποτελέσματα της έρευνας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) τόνισαν την επείγουσα ανάγκη ενσωμάτωσης της παγκόσμιας μάθησης σε προϊόντα εκπαιδευτικού τουρισμού. Ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα που εγείρονται από τη μελέτη είναι αυτό που ο συγγραφέας αποκαλεί «χάσμα συμπόνιας», το οποίο είναι η διαφορά μεταξύ του τι λένε οι άνθρωποι για την κατανόηση και τα συναισθήματά τους για παγκόσμια θέματα και τι είναι έτοιμοι να κάνουν για αυτά.

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός είναι ιδανική επιλογή για να λυθεί το «κενό συμπόνιας». Η παγκόσμια μάθηση μπορεί να προστεθεί στους στόχους οποιασδήποτε μορφής εκπαιδευτικού τουρισμού, συμπεριλαμβανομένων των διαπολιτισμικών ή διεθνών πτυχών. Μέσω προσεκτικής εξέτασης των συναισθηματικών αποτελεσμάτων, ο εκπαιδευτικός τουρισμός μπορεί να επιλύσει αρνητικές ανησυχίες σχετικά με την αυθεντικότητα, τη συνέχιση των πολιτιστικών στερεοτύπων και την πολιτιστική εμπορευματοποίηση, ενθαρρύνοντας έτσι την ανάπτυξη παγκόσμιας ανοχής και ειρήνης (Honey, 2018).

1.4.4 Επανασχεδιασμός του εκπαιδευτικού τουρισμού

Συνδυάζοντας τη θεωρία της βιοματικής μάθησης με την υπάρχουσα έρευνα στον εκπαιδευτικό τουρισμό και αντλώντας διδάγματα από κλάδους που σχετίζονται στενά με τη διεθνή εκπαίδευση, προτείνεται ένα μοντέλο εκπαιδευτικού τουρισμού που βασίζεται σε διαδικασίες και αποτελέσματα ως μετασχηματιστική εμπειρία.

Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, για τη διεξαγωγή αποτελεσματικής μάθησης κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού τουρισμού, πρέπει να διαμορφωθεί ένας σαφής

ορισμός και τα κατάλληλα αποτελέσματα κατά το μαθησιακό στάδιο της διαδικασίας. Παραδοσιακά, τα μαθησιακά αποτελέσματα χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες (Honey, 2018):

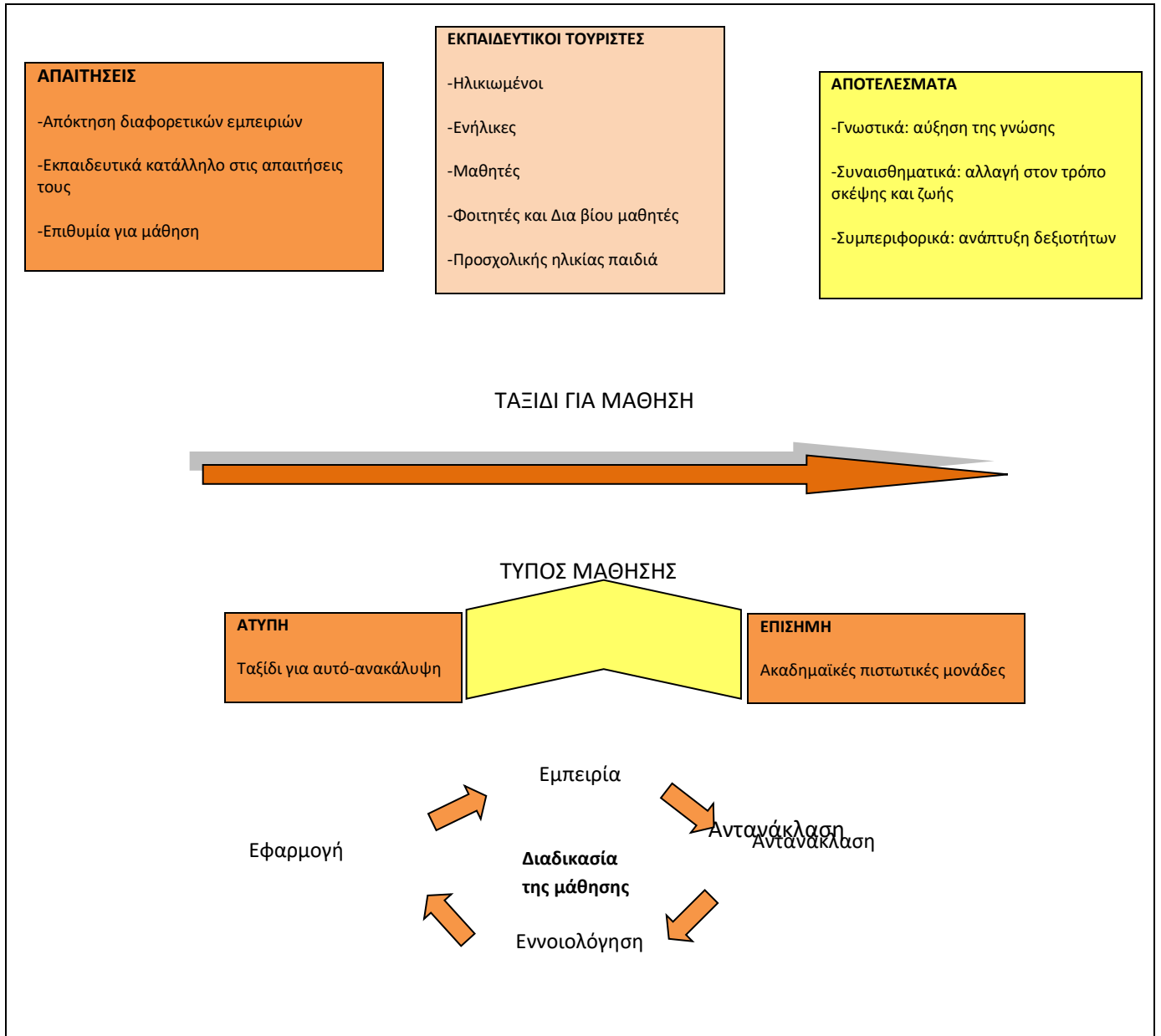
- ❖ Γνωστικά Αποτελέσματα (γνώσεις που αποκτήθηκαν).
- ❖ Συναισθηματική επιρροή-ένα μέτρο στάσεων ή τρόπων σκέψης που μπορεί να αλλάξουν.
- ❖ Αποτελέσματα συμπεριφοράς, δεξιότητες που πρέπει να αναπτυχθούν.

Το πλεονέκτημα των παραγόμενων αποτελεσμάτων είναι ότι είναι μετρήσιμα, επομένως μπορούν να αξιολογηθούν και να τροποποιηθούν, για να επηρεάσουν την αποτελεσματική μάθηση. Το μοντέλο περιλαμβάνει όλα τα στάδια της ζωής του τουρίστα. Για να είναι αποτελεσματικοί, οι επισκέπτες πρέπει να βιώσουν μια διαφορετική εμπειρία από το συνηθισμένο πλαίσιο αναφοράς τους και η εμπειρία του επισκέπτη, πρέπει να είναι εκπαιδευτική. Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι τουρίστες πρέπει να έχουν την επιθυμία να μάθουν. Αν και αναγνωρίζεται ότι τα παιδιά μπορεί να μην παρακινούνται πάντα να συμμετέχουν στη μάθηση, το μοντέλο υποθέτει ότι η ενεργή προώθηση από οδηγούς, δασκάλους ή γονείς ενθαρρύνει τη μάθηση (Honey, 2018).

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός μπορεί να κυμαίνεται από άτυπες περιηγήσεις αυτο-ανακάλυψης έως επίσημα ακαδημαϊκά μαθήματα με πιστωτικές μονάδες. Η βιωματική μάθηση περιγράφει τη μαθησιακή διαδικασία και τα γνωστικά, συναισθηματικά και συμπεριφορικά αποτελέσματα μπορούν να αξιολογηθούν με βάση τη μάθηση. Όταν το πολιτιστικό ή περιβαλλοντικό υπόβαθρο του εκπαιδευτικού τουρισμού είναι διαφορετικό από το πολιτιστικό ή περιβαλλοντικό υπόβαθρο που είναι γνωστό στους τουρίστες ή όταν εμπλέκονται διεθνή ταξίδια, η παγκόσμια μάθηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως πρόσθετος στόχος του μοντέλου (Hjalageretal, 2018).

Υπό αυτές τις συνθήκες, μπορούν να ληφθούν αποτελέσματα που αντικατοπτρίζουν την ανάπτυξη της παγκόσμιας επίγνωσης (γνωστικά αποτελέσματα), της παγκόσμιας νοοτροπίας (συναισθηματικά αποτελέσματα) και των παγκόσμιων ικανοτήτων (συμπεριφορικά αποτελέσματα) (Hjalageretal, 2018).

Πίνακας 1: Διαδικασία του εκπαιδευτικού τουρισμού(Ham, 2019)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Το μοντέλο επαναπροσδιορίζει τον εκπαιδευτικό τουρισμό ως μια διαδικασία μετασχηματισμού με σαφώς καθορισμένα και μετρήσιμα αποτελέσματα, παρά ως βιομηχανία ή αντικείμενο τουριστικών προϊόντων. Το μοντέλο παρέχει ένα πλαίσιο στο οποίο μπορούν να πραγματοποιηθούν δραστηριότητες εκπαιδευτικού τουρισμού

και να σχετίζονται με μελλοντική έρευνα. Η προσέγγιση της διαδικασίας καταδεικνύει επίσης τη δυνατότητα ανάμειξης του εκπαιδευτικού τουρισμού με πολλούς διαφορετικούς τομείς της τουριστικής βιομηχανίας(Ham, 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ2^ο: ΑΥΤΟΝΟΜΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ

Εννοιολογικές προσεγγίσεις για την αυτόνομη διαβίωση

Ο Εντ Ρόμπερτς θεωρείται ο «πατέρας της αυτονομίας». Ο Εντ έμεινε ανάπηρος λόγω πολιομυελίτιδας όταν ήταν 14 ετών. Το 1983, ο Ed και η Judy Leon συνίδρυσαν το Παγκόσμιο Ινστιτούτο Ατόμων με Αναπηρία (WID), ένα κέντρο υπεράσπισης και έρευνας που έχει σχεδιαστεί για την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία παγκοσμίως.

Οι αρχές της δεκαετίας του 1970 ήταν μια περίοδος που το αναπηρικό κίνημα ξύπνησε με έναν σχετικό αλλά διαφορετικό τρόπο. Ο Εντ Ρόμπερτς και άλλοι αγωνίστηκαν για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία που θεωρούνταν «παγιδευμένα στο σπίτι» για πάντα και εργάστηκαν σκληρά για να διασφαλίσουν ότι η συμμετοχή στην κοινωνία, το σχολείο, την εργασία και τη διασκέδαση ήταν ένας ρεαλιστικός, σωστός και εφικτός στόχος. Δημόσια νοσοκομεία, σχολεία, γηροκομεία και άλλα ιδρύματα έχουν αποκαλύψει την απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση των ανθρώπων και το οικονομικό και κοινωνικό κόστος, έχει αρχίσει να θεωρείται απαράδεκτο. Ένας άλλος σημαντικός ακτιβιστής που υπερασπίζεται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, ο Wade Blank, σηματοδότησε αυτή την αφύπνιση στο κίνημα της αυτόνομης ζωής (Bracking, 2019).

Προφανώς, η έννοια της «αυτόνομης ζωής» είναι μια ευρεία έννοια που καλύπτει όλη την ανθρώπινη εμπειρία και δικαιώματα κι αυτό διαπραγματεύεται και προσπαθεί να μελετηθεί, με την παρούσα εργασία. Επομένως, ανεξάρτητα από τη φύση και την πολυπλοκότητα της αναπηρίας, τα άτομα με αναπηρία θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να γεννιούνται και να λαμβάνουν την κατάλληλη ιατρική φροντίδα όταν χρειάζεται.

Άλλα δικαιώματα περιλαμβάνουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση με «συννομηλίκους χωρίς αναπηρία», την ίση πρόσβαση στην εργασία, τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, τους πολιτικούς θεσμούς και διαδικασίες, το

δικαίωμα δημιουργίας προσωπικών και σεξουαλικών σχέσεων, το δικαίωμα να είσαι γονέας και το δικαίωμα πλήρους συμμετοχής στην κοινοτική ζωή.

Επιπλέον, αν και το ταξίδι των ατόμων με αναπηρία συνήθως σχετίζεται με άτομα με αναπηρία που πάσχουν από «σωματικές» ή «αισθητηριακές» ασθένειες μεταξύ των ομάδων νέων και μεσήλικων, οι υποστηρικτές της έννοιας της «αυτόνομης ζωής» προφανώς ισχύουν για όλες τις περιοχές. Άτομα με αναπηρία υπάρχουν σε όλες τις χώρες του κόσμου. Αυτό περιλαμβάνει άτομα με σύνθετες και υψηλές ανάγκες υποστήριξης, άτομα με γνωστικές αναπηρίες και διάφορα σωματικά σημάδια. Παραδείγματα περιλαμβάνουν «μαθησιακές δυσκολίες», «δυσκολίες συμπεριφοράς» ή «ψυχικές ασθένειες».

Εξίσου σημαντικοί ακτιβιστές για την αναπηρία τόνισαν ότι οι γυναίκες με ειδικές ανάγκες, οι άνθρωποι που εντάσσονται στην ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα με ειδικές ανάγκες, τα άτομα με αναπηρία μειονοτήτων, τα ανάπηρα παιδιά και οι ηλικιωμένοι είναι ιδιαίτερα ευάλωτα. Σε μειονεκτική θέση εξαιτίας των διακρίσεων λόγω φύλου, της ετεροφυλοφιλίας, του ρατσισμού, της τρίτης ηλικίας και των ηλικιωμένων (BarnesandMercer, 2013).

2.1 Κοινωνικά Κινήματα

Το πρώτο κοινωνικό κίνημα ήταν η αποϊδρυματοποίηση, προσπαθώντας να απομακρύνει τα άτομα, ιδιαίτερα αυτά με αναπτυξιακές αναπηρίες, από τους θεσμούς και να τα επιστρέψει στις κοινότητες καταγωγής τους. Αυτό το κίνημα καθοδηγείται από παρόχους και γονείς ατόμων με αναπτυξιακές αναπηρίες και βασίζεται στην αρχή της «κανονικοποίησης» που προτάθηκε από τον Καναδό κοινωνιολόγο Wolfensberg.

Η θεωρία του είναι ότι εάν τα άτομα με αναπτυξιακές αναπηρίες θέλουν να συμπεριφέρονται «κανονικά», θα πρέπει να ζουν στο πιο «φυσιολογικό» δυνατό περιβάλλον. Άλλες αλλαγές έχουν σημειωθεί στα γηροκομεία, όπου νέοι με πολλών ειδών αναπηρίες τοποθετούνται σε οίκους ευγηρίας λόγω έλλειψης «καλύτερων» εναλλακτικών λύσεων (Bracking, 2019).

Το επόμενο κίνημα που επηρεάζει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία είναι το κίνημα για τα πολιτικά δικαιώματα. Παρόλο που τα άτομα με αναπηρία δεν ταξινομούνται ως προστατευόμενη τάξη βάσει του Νόμου για τα Αστικά Δικαιώματα, στην πραγματικότητα, τα άτομα μπορούν να αποκτήσουν δικαιώματα ως τάξη, τουλάχιστον νομικά. Κοιτάζοντας το θάρρος της Ρόζα Παρκς όταν οδηγεί προκλητικά στο μπροστινό μέρος του δημόσιου λεωφορείου, τα άτομα με ειδικές ανάγκες συνειδητοποιούν ότι ακόμη και η επιβίβαση στο λεωφορείο είναι η πιο άμεση πρόκληση (CampbellandOliver, 2016).

Το κίνημα «αυτοβοήθειας» ξεκίνησε πραγματικά τη δεκαετία του 1950. Με την ίδρυση των Ανώνυμων Αλκοολικών, εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1970. Πολλά βιβλία αυτοβοήθειας εκδόθηκαν και ομάδες υποστήριξης άκμασαν. Η αυτοβοήθεια και η υποστήριξη των συνομηλίκων θεωρούνται βασικά σημεία της φιλοσοφίας της αυτόνομης ζωής. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, τα άτομα με παρόμοιες αναπηρίες θεωρούνται πιο πιθανό να βοηθήσουν και να κατανοήσουν ο ένας τον άλλον από ότι τα άτομα χωρίς παρόμοιες αναπηρίες (Charlton, 2018).

Η αποϊατροποίηση είναι ένα κίνημα που αρχίζει να εστιάζει σε μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση της υγειονομικής περίθαλψης. Ένα κίνημα «απομυθοποίησης» έχει ξεκινήσει στον ιατρικό κόσμο. Επομένως, ένας άλλος ακρογωνιαίος λίθος της φιλοσοφίας της αυτόνομης ζωής είναι ένα παράδειγμα μετάβασης από ένα αυταρχικό ιατρικό μοντέλο στην ενδυνάμωση και την ευθύνη ενός ατόμου για τον καθορισμό και την ικανοποίηση των δικών του αναγκών (Bracking, 2019).

Ο καταναλωτισμός είναι ένα κίνημα όπου οι καταναλωτές αρχίζουν να αμφισβητούν την αξιοπιστία και την τιμή του προϊόντος. Ο Ralph Nader είναι ο πιο ειλικρινής υποστηρικτής αυτού του κινήματος και οι υπάλληλοι και οι οπαδοί του ονομάζονται «Nader Raiders». Ίσως το πιο σημαντικό θεμέλιο της σημερινής φιλοσοφίας της αυτόνομης ζωής είναι ο έλεγχος των καταναλωτών στα αγαθά και τις υπηρεσίες, όχι οι διαθέσιμες επιλογές και επιλογές τους (Drake, 2019).

Πίνακας 2: Κοινωνικά κινήματα

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ
A. Αποϊδρυματοποίηση
B. Κίνημα για τα πολιτικά δικαιώματα
Γ. Κίνημα «αυτοβοήθειας»
Δ. Αποϊατροποίηση
Ε. Καταναλωτισμός

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Το παράδειγμα της αυτόνομης ζωής που αναπτύχθηκε από τον Gerben DeJong στα τέλη της δεκαετίας του 1970 δείχνει τη μετάβαση από το ιατρικό μοντέλο στο μοντέλο αυτόνομης ζωής. Η θεωρία επισημαίνει προβλήματα ή «ελλείψεις» στην κοινωνία και όχι σε άτομα. Τα άτομα με αναπηρία δεν βλέπουν πλέον τον εαυτό τους ως κατεστραμμένο ή άρρωστο και σίγουρα δεν χρειάζονται «επισκευές». Τα κοινωνικά εμπόδια και τα εμπόδια συμπεριφοράς είναι πραγματικά προβλήματα, που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία. Η απάντηση πρέπει να βρεθεί για να αλλάξει και να «επισκευαστεί» η κοινωνία και όχι τα άτομα με αναπηρίες. Το πιο σημαντικό, η απόφαση πρέπει να ληφθεί από ένα άτομο, όχι από γιατρό ή επαγγελματία αποκατάστασης.

Με βάση αυτές τις αρχές, οι άνθρωποι αρχίζουν να θεωρούν τους εαυτούς τους ως ισχυρούς και αυτοκατευθυνόμενους, αντί για παθητικά θύματα, φιλανθρωπικά αντικείμενα, άτομα με αναπηρία ή ημιτελή άτομα. Η αναπηρία άρχισε να θεωρείται ως μια φυσική εμπειρία ζωής (Campbell and Oliver, 2016).

2.2 Προσαρμογή

Στη Σέλμα της Αλαμπάμα, ο Γουέιντ Μπλανκ και ο Δρ. Μάρτιν Λούθερ Κινγκ ο Τζούνιορ ξεκίνησε τη δια βίου πάλη του, για το κίνημα των πολιτικών δικαιωμάτων. Σε αυτήν την περίοδο έμαθε για τη σκληρή καταπίεση ανθρώπων που θεωρούνται εκτός του «mainstream» της «πολιτισμένης» κοινωνίας μας.

Μέχρι το 1971, ο Wade εργαζόταν στο Heritage House, έναν οίκο ευγηρίας, προσπαθώντας να βελτιώσει την ποιότητα ζωής ορισμένων νεαρών κατοίκων. Αυτές οι προσπάθειες, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς κάποιων κατοίκων στη συναυλία των Grateful Dead, τελικά απέτυχαν. Οι θεσμικές υπηρεσίες και οι ρυθμίσεις διαβίωσης έρχονται σε αντίθεση με την επιδίωξη της προσωπικής ελευθερίας και μιας αξιοπρεπούς ζωής.

Το 1974, ο Wade ίδρυσε την κοινότητα Atlantis, η οποία είναι ένα αυτόνομο μοντέλο που ελέγχεται από τους καταναλωτές και βασίζεται στην κοινότητα. Η Atlantis Community παρέχει υπηρεσίες προσωπικής βοήθειας κυρίως υπό τον έλεγχο των καταναλωτών σε ένα κοινοτικό περιβάλλον. Οι πρώτοι καταναλωτές της κοινότητας Atlantis ήταν νεαροί κάτοικοι που «απελευθερώθηκαν» από το «κατεστημένο» από τον Wade (Charlton, 2018).

Αρχικά, ο ίδιος ο Wade παρείχε υπηρεσίες προσωπικής βοήθειας σε εννέα μη αμειβόμενα άτομα, ώστε να μπορέσουν να ενσωματωθούν στην κοινωνία και να ζήσουν μια ελεύθερη και αξιοπρεπή ζωή. Το 1978, ο Wade και η Atlantis συνειδητοποίησαν ότι εάν τα άτομα με αναπηρία θέλουν να ζήσουν ανεξάρτητα στην κοινότητα, πρέπει να χρησιμοποιούν τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Αυτή είναι η χρονιά που ιδρύθηκαν οι δημόσιες συγκοινωνίες με πρόσβαση σε άτομα με ειδικές ανάγκες (ADAPT).

Από τις 5 έως τις 6 Ιουλίου 1978, ο Γουέιντ και 19 ακτιβιστές με αναπηρία κατέλαβαν ένα λεωφορείο δημόσιας συγκοινωνίας στη γωνία του Μπρόντγουεϊ και του Κόλφαξ στο Ντένβερ του Κολοράντο. Το ADAPT τελικά ξεπήδησε στην πρώτη βάση της χώρας - τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία - ριζοσπαστικές οργανώσεις. Την άνοιξη του 1990, ο υπουργός Μεταφορών Sam Skinner ενέκρινε τελικά κανονισμούς που απαιτούσαν την εγκατάσταση ανελκυστήρων στα λεωφορεία.

Αυτοί οι κανονισμοί εφαρμόζουν έναν νόμο που ψηφίστηκε το 1970 - τον νόμο περί αστικών δημοσίων μεταφορών - που απαιτεί νέα λεωφορεία για την εγκατάσταση ανελκυστήρων. Ο κλάδος των μεταφορών απέτρεψε με επιτυχία την εφαρμογή αυτού του τμήματος του νόμου για δύο δεκαετίες, έως ότου η ADAPT άλλαξε άποψη και αντίληψη για τη/στην χώρα (BarnesandMercer, 2013).

Το 1990, με τη θέσπιση του νόμου για τους Αμερικανούς με Αναπηρίες (ADA), η ADAPT μετατόπισε το όραμά της σε ένα εθνικό σύστημα προσωπικής φροντίδας βασισμένο στην κοινότητα και τερμάτισε το σύστημα διαχωρισμού, φυλακίζοντάς τους παρά τη θέλησή τους σε ιδρύματα. Το αρκτικόλεξο ADAPT έγινε το «Πρόγραμμα USA Today για Άτομα με Αναπηρία». Ο αγώνας για τον τερματισμό της εθνικής πολιτικής και τη θεσμοθέτηση των βοηθητικών υπηρεσιών συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Ο Wade Blank πέθανε στις 15 Φεβρουαρίου 1993, όταν προσπάθησε να σώσει τον γιο του από πνιγμό. Ο Wade και ο Ed Roberts ζουν στο μυαλό πολλών ανθρώπων και βρίσκονται σε διαρκή αγώνα για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (Bracking, 2019).

Οι ζωές αυτών των δύο ηγετών του κινήματος αναπηρίας EdRoberts και WadeBlank παρέχουν συγκλονιστικά παραδείγματα της σύγχρονης ιστορίας, της φιλοσοφίας και της εξέλιξης της αυτόνομης ζωής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Για να ολοκληρώσουμε αυτό το σκίτσο της ιστορίας της αυτόνομης ζωής, πρέπει να δούμε διάφορες νομοθεσίες για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, με ιδιαίτερη έμφαση στο αρχικό «βιβλίο» των πολιτικών δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία, τον περί Αποκατάστασης Νόμο του 1973 (CampbellandOliver, 2016).

Νόμοι για τα Αστικά Δικαιώματα

Πριν στραφούμε στον νόμο περί αποκατάστασης, ωφέλιμο είναι να ανατρέξουμε στο Παράρτημα I, όπου παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά μια σύντομη περιγραφή των σημαντικών ομοσπονδιακών νόμων για τα πολιτικά δικαιώματα που επηρεάζουν τα άτομα με αναπηρίες (BarnesandMercer, 2013).

Η σύγχρονη ιστορία των πολιτικών δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία μετρά τρεις δεκαετίες. Ένα βασικό κομμάτι αυτής της διαδικασίας δεκαετιών είναι η ιστορία του τρόπου με τον οποίο τελικά ψηφίστηκε και στη συνέχεια εφαρμόστηκε ο νόμος περί αποκατάστασης του 1973. Είναι η ιστορία της πρώτης οργανωμένης

διαμαρτυρίας για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (CampbellandOliver, 2016).

2.2.1 Ο νόμος περί αποκατάστασης του 1973

Το 1972, το Κογκρέσο ψήφισε ένα νομοσχέδιο για την αποκατάσταση που χαιρετίστηκε από ανεξάρτητους ακτιβιστές. Το βέτο του Προέδρου Ρίτσαρντ Νίξον εμπόδισε το νομοσχέδιο να γίνει νόμος. Κατά την περίοδο του πολιτικού ακτιβισμού στο τέλος του πολέμου του Βιετνάμ, το βέτο του Νίξον δεν άρθηκε από ανάπηρους ακτιβιστές που οργάνωσαν βίαιες διαδηλώσεις σε ολόκληρη τη χώρα.

Στη Νέα Υόρκη, η JudyHoyman, η πρώτη ηγέτης των δικαιωμάτων αναπηρίας, και άλλοι 80 ακτιβιστές πραγματοποίησαν καθιστική διαμαρτυρία στη MadisonAvenue. Η κυκλοφορία σταμάτησε. Τον Σεπτέμβριο του 1973, μετά από μεγάλο αριθμό θυμωμένων επιστολών και διαμαρτυριών, το Κογκρέσο ξεπέρασε το βέτο του Νίξον και ο Νόμος της Αναγέννησης του 1973 έγινε τελικά νόμος. Η ψήφιση αυτού του βασικού νόμου είναι η αρχή ενός διαρκούς αγώνα για την εφαρμογή και τροποποίηση του νόμου που βασίζεται στο όραμα των υποστηρικτών της αυτόνομης ζωής και των ακτιβιστών για τα δικαιώματα των αναπήριων(Bracking, 2019).

Η βασική γλώσσα του νόμου περί αποκατάστασης, στην Ενότητα 504 του Τίτλου V, ορίζει ότι: Στις Ηνωμένες Πολιτείες, κανένα άτομο με αναπηρία δεν επωφελείται από την αναπηρία του ή δεν υφίσταται διακρίσεις κατά της λήψης ομοσπονδιακής οικονομικής βοήθειας στο πλαίσιο οποιουδήποτε προγράμματος ή δραστηριότητας. Οι συνήγοροι γνωρίζουν ότι αυτός ο νέος νόμος πρέπει να εφαρμοστεί και να επιβληθεί. Μέχρι το 1977, ο Πρόεδρος Νίξον και ο Πρόεδρος Φορντ ήρθαν και έφυγαν. Ο Τζίμι Κάρτερ έγινε Πρόεδρος και διόρισε τον Τζόζεφ Καλιφάνο Υπουργό Υγείας, Παιδείας και Πρόνοιας. Ο Καλιφάνο αρνήθηκε να δημοσιεύσει τους κανονισμούς και έλαβε τελεσίγραφο και προθεσμία στις 4 Απριλίου 1977. Ωστόσο, παρά το τελεσίγραφο δεν δημοσιεύτηκε κανένας κανονισμός και αυτή η καθυστέρηση δημιούργησε εκ νέου τις αντιδράσεις του κόσμου. Στις 5 Απριλίου,

διαδηλώσεις από άτομα με ειδικές ανάγκες πραγματοποιήθηκαν σε δέκα πόλεις σε όλη τη χώρα. Στο τέλος της ημέρας έληξαν οι διαδηλώσεις σε εννέα πόλεις. Σε μια πόλη - το Σαν Φρανσίσκο - οι διαδηλωτές αρνήθηκαν να διαλυθούν (Charlton, 2018).

Περισσότεροι από 150 διαδηλωτές με ειδικές ανάγκες κατέλαβαν το ομοσπονδιακό κτίριο γραφείων και αρνήθηκαν να φύγουν. Έμειναν μέχρι την 1η Μαΐου. Ο Califano είχε εκδώσει κανονισμούς πριν από τις 28 Απριλίου, αλλά οι διαδηλωτές υπήρχαν μέχρι να αναθεωρήσουν τους κανονισμούς και να λάβουν έγκριση.

Το μάθημα είναι πολύ απλό! Όπως είπε ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, οι προνομιούχες ομάδες σπάνια παραιτούνται οικειοθελώς από τα προνόμια. Αυτό είναι ένα ιστορικό γεγονός. Τα άτομα μπορεί να δουν ηθικό φως και να εγκαταλείψουν οικειοθελώς τις άδικες συμπεριφορές τους, αλλά όπως θυμόμαστε, οι ομάδες είναι συχνά πιο ανήθικες από τα άτομα. Γνωρίζουμε μέσα από την οδυνηρή εμπειρία ότι η ελευθερία δεν δίνεται ποτέ οικειοθελώς από τον καταπιεστή, πρέπει να την απαιτήσει ο καταπιεσμένος (CampbellandOliver, 2016).

Χωρίς αναφορά σε άλλους ηγέτες που συνεχίζουν να συνεισφέρουν σημαντικά στο κίνημα και τα δικαιώματα και την ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία, η ιστορία του κινήματος της αυτόνομης ζωής είναι ελλιπής.

Οι Max Starkloff, Charlie Carr και Marca Bristo ίδρυσαν την Εθνική Επιτροπή για την Αυτόνομη Διαβίωση (NCIL) το 1983. Το NCIL είναι ένας από τους μόνους εθνικούς οργανισμούς που ελέγχουν τους καταναλωτές και προωθούν τα δικαιώματα και την ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία. Ο Τζάστιν Νταρτ έπαιξε σημαντικό ρόλο στον νόμο για τους Αμερικανούς με Αναπηρίες και θεωρείται από πολλούς, ως ο πνευματικός ηγέτης του σημερινού κινήματος. Ο Lex Frieden είναι ο συνιδρυτής του έργου ILRU. Ως διευθυντής του Εθνικού Συμβουλίου Αναπηρίας, διηύθυνε την προετοιμασία του πρωτοτύπου σχεδίου (BarnesandMercer, 2013).

Στην περίπτωση της Ευρώπης οι διαδικασίες για το νομοθετικό πλαίσιο ξεκίνησαν την δεκαετία του 1980 και έπειτα. Η αυτόνομη διαβίωση βρέθηκε στην πολιτική ατζέντα, σε πολλές δυτικές χώρες και υιοθετήθηκαν διεθνείς συμβάσεις για την εφαρμογή της. Πιο συγκεκριμένα, η στρατηγική εφαρμογής της πολιτικής αυτής, ξεκίνησε με την κατάργηση των ιδρυμάτων μακράς διαρκείας(τα λεγόμενα ιδρύματα

για ΑμεΑ) και την ανάπτυξη υπηρεσιών στην κοινότητα όπως η οικογενειακή υποστήριξη και η υποβοηθούμενη στέγαση (Φιλίπογλου, 2019).

Πρωτοπόροι, στην θεσμοθέτηση μέτρων για την αυτόνομη διαβίωση ήταν τα κράτη της Σκανδιναβίας, όπως η Νορβηγία, Σουηδία και Φινλανδία αλλά και άλλες χώρες όπως η Αγγλία, Ιρλανδία, Ολλανδία και Ισπανία. Με την πάροδο των χρόνων το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τα ΑμεΑ και την αυτόνομη διαβίωση, το συναντάμε στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2000 (Φιλίπογλου, 2019).

Σύμφωνα με αυτόν τον χάρτη, απαγορεύονται διακρίσεις λόγω αναπηρίας και η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να σέβεται το δικαίωμα των ανθρώπων με αναπηρίες. Πιο αναλυτικά, έχουν δικαίωμα να επωφελούνται από τα μέτρα που έχουν οριστεί ώστε να εξασφαλίζεται

- A. η ανεξαρτησία,
- B. η ένταξη και
- C. η συμμετοχή τους στην κοινότητα.

Ο χάρτης αυτός βασίστηκε στην Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, κατά την οποία τα κράτη-μέλη έχουν υπογράψει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία για ανεξάρτητη/ αυτόνομη διαβίωση και συμμετοχή στην κοινότητα (Φιλίπογλου, 2019· <https://www.odi.govt.nz/united-nations-convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/read-the-convention/convention-coalition-monitoring-group/>)

2.3 Η αναπηρία

Υπάρχουν σημαντικές ανθρωπολογικές και επιστημονικές αποδείξεις ότι, σε όλη την ιστορία, υπάρχει σχετικά μεγάλος αριθμός ανθρώπων που θεωρούνται «ανάπηροι» και αναγνωρίζονται ως «ανάπηροι» σε όλες τις κοινωνίες σε όλο τον κόσμο. Είναι επίσης προφανές ότι η ανταπόκριση της κοινωνίας στην αναπηρία είναι ιστορικά, πολιτισμικά και γεωγραφικά μεταβλητή.

Ωστόσο, η γενική συναίνεση είναι ότι στον δυτικό πολιτισμό, υπάρχουν προφανείς πολιτισμικές προκαταλήψεις εναντίον ανθρώπων με οποιαδήποτε μορφή

αντιληπτικής βιολογικής «ανώμαλης» ή «ανεπάρκειας» διαταραχής, και αυτές οι προκαταλήψεις μπορούν να αναχθούν στους αρχαίους Έλληνες και Ρωμαίους. Αν και υπήρχαν κάποιες διαφορές στη μορφή και το βαθμό σε διαφορετικές εποχές και τοποθεσίες στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Σκοτεινού Αιώνα και της Φεουδαρχικής περιόδου, η αντίληψη της αναπηρίας ήταν πολύ συνεπής με τον Διαφωτισμό και τη Βιομηχανική Επανάσταση του 19ου αιώνα (Charlton, 2018).

Αυτός ο μετασχηματισμός οφείλεται στις ιδεολογικές, πολιτιστικές και υλικές αλλαγές που συνοδεύουν την ανάπτυξη του καπιταλισμού. Οι στοχαστές του Διαφωτισμού τον δέκατο όγδοο αιώνα ανέπτυξαν μια σειρά προοδευτικών ιδεών, συμπεριλαμβανομένης της κριτικής των καθιερωμένων θρησκειών, της έμφασης στην αξία της «ορθολογικής επιστήμης», της δέσμευσης στην κοινωνική πρόοδο και της δημιουργίας φιλοσοφιών όπως η κοσμικότητα και ο φιλελεύθερος ωφελιμισμός.

Αργότερα, η θεωρία της εξέλιξης του Κάρολου Δαρβίνου και η χρήση αυτών των θεωριών από τους κοινωνικούς δαρβινιστές και το κίνημα της ευγονικής ενίσχυσαν αυτές τις ιδέες. Τον 19ο αιώνα, η εκβιομηχάνιση, η αστικοποίηση και η εξάπλωση της μισθωτής εργασίας επιδείνωσαν περαιτέρω τα προβλήματα που αντιμετωπίζει όποιος δεν μπορεί ή δεν θέλει να ανταγωνιστεί για απασχόληση στο νεοσύστατο σύστημα εργασίας στο εργοστάσιο (Campbell and Oliver, 2016).

Αυτοί οι άνθρωποι ελέγχονται και ταξινομούνται με διάφορους τρόπους από την εξελισσόμενη ιατρική κοινότητα και απομονώνονται από την κοινότητα σε διάφορους οίκους ευγηρίας και νοσοκομεία ή ιδρύματα μακράς διάρκειας. Στο πρώτο μισό του εικοστού αιώνα, αυτές οι πολιτικές πολλαπλασιάστηκαν στα περισσότερα μέρη του δυτικού κόσμου.

Η ευγονική κληρονομιά είχε ισχυρή επιρροή σε πολλές «ανεπτυγμένες χώρες», συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σουηδίας. Η ευγονική παρόρμηση κατέληξε σε «λογικό» συμπέρασμα στα στρατόπεδα θανάτου στη ναζιστική Γερμανία τις δεκαετίες του 1930 και του 1940. Χιλιάδες άτομα με αναπηρία σκοτώθηκαν συστηματικά. Θεωρούνταν «βάρος» του κράτους και ως εκ τούτου δεν άξιζαν να ζήσουν. Μια πιο «ανθρωπιστική» απάντηση στο αυξανόμενο πρόβλημα της «αναπηρίας» εμφανίστηκε μόλις μετά το 1945. Πριν από τον 18ο αιώνα, η αναπηρία και οποιαδήποτε μεταγενέστερη αναπηρία εξηγούνταν συνήθως

με αναφορά στις θρησκευτικές διδασκαλίες και/ή αρχαίες παραδοσιακές δεισιδαιμονίες, μύθους και θρύλους (Bracking, 2019).

Αν και αυτές οι παρεξηγήσεις εξακολουθούν να είναι εμφανείς σε ορισμένους κύκλους, η επικρατούσα άποψη σήμερα είναι ότι η αναπηρία, οδηγεί σε αναπηρία. Η αναπηρία είναι ένα προσωπικό ιατρικό πρόβλημα ή «προσωπική τραγωδία» που προκαλεί προφανείς αρνητικές επιπτώσεις στους εμπλεκόμενους, τις οικογένειές τους και την κοινωνία στο σύνολό της. Οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες επιπλέον, καθώς η βλάβη είναι η αιτία του προβλήματος, η λογική ορίζει ότι πρέπει να εξαλειφθεί, να ελαχιστοποιηθεί ή να «θεραπευθεί».

Ωστόσο, σε περίπτωση αναποτελεσματικής «θεραπείας», γενικά, τα άτομα με αναπηρία που χαρακτηρίζονται ως «ΑμεΑ» θεωρούνται ελλιπή και «μη-φυσιολογικά», ανίκανα να συμμετάσχουν και να συμβάλουν στην καθημερινή ζωή της κοινότητας. Σε πολλές χώρες, αυτό οδήγησε στην εμφάνιση μιας ακμάζουσας και δαπανηρής βιομηχανίας αναπηρίας, η οποία αποτελείται από κρατικούς φορείς, ιδιωτικές εταιρείες, φιλανθρωπικά ιδρύματα και εθελοντικές οργανώσεις και είναι εξοπλισμένη με μεγάλο αριθμό επαγγελματιών βοηθών, συμπεριλαμβανομένων γιατρών, νοσοκόμων, και «θεραπευτών». Το τελικό αποτέλεσμα είναι να εξασφαλιστεί και να ενισχυθεί το τεκμήριο και η εξάρτηση των ατόμων με αναπηρία (Charlton, 2018).

Τον 18ο, 19ο και 20ο αιώνα, τα προσωπικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα επεκτάθηκαν σταδιακά, και συχνά απρόθυμα, σε όλες τις τάξεις σε όλη την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική. Επιπλέον, λόγω της οικονομικής ανάκαμψης μετά το 1945, πολλοί άνθρωποι μπόρεσαν να αποκτήσουν υψηλότερο βιοτικό επίπεδο από πριν. Αλλά στις περισσότερες χώρες του δυτικού κόσμου, τα ίσα δικαιώματα και η ευημερία δεν μοιράζονται ισότιμα ή δίκαια. Αυτό έχει οδηγήσει σε αυξανόμενη πολιτική αναταραχή σε πολλές χώρες και έχουν εμφανιστεί διάφορα διεθνή κινήματα για τα πολιτικά δικαιώματα, που αποτελούνται από δομικά μειονεκτούσες ομάδες. Αυτά περιλαμβάνουν γυναίκες, εθνοτικές και φυλετικές κοινότητες, ομάδες ανθρώπων που εντάσσονται στην κοινότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ και άτομα με αναπηρίες (Barnes and Mercer, 2013).

Οι πολιτικές φιλοδοξίες του Διεθνούς Κινήματος για τα Ανάπηρα άτομα βασίζονται σε μια επανερμηνεία της κοινωνικής πολιτικής της αναπηρίας, η οποία

αναφέρεται ευρέως ως «κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας». Αυτή η μέθοδος επινοήθηκε αρχικά από ακτιβιστές αναπηρίας στο Ηνωμένο Βασίλειο και προήλθε από την άμεση εμπειρία των ατόμων με αναπηρία που ζούσαν με άτομα με αναπηρία στη σύγχρονη δυτική κοινωνία (UPIAS. 1976).

Από τη γέννησή του στη δεκαετία του 1970, αυτό το κοινωνικό μοντέλο γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτό και προσαρμοσμένο από ομάδες ατόμων με αναπηρία σε όλο τον κόσμο. Τώρα σε διάφορες χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Αμερική, η Ιαπωνία και η Νότια Αφρική, υποστηρίζουν τις ιδέες και τις πολιτικές τους με σιωπηρή συμφωνία ή σαφήνεια. Αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας δεν είναι πιο περίπλοκο από την έμφαση στα οικονομικά, περιβαλλοντικά και πολιτιστικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν άλλοι που πιστεύουν ότι δεν έχουν κάποια μορφή αναπηρίας. Εν αντιθέσει αντιμετωπίζουν κοινές δυσκολίες και τα ΑμεΑ αν όχι και παραπάνω(Charlton, 2018).

Αυτά τα εμπόδια περιλαμβάνουν απρόσιτα συστήματα εκπαίδευσης, πληροφόρησης και επικοινωνίας, εργασιακά περιβάλλοντα, ανεπαρκή επιδόματα αναπηρίας, υγειονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες που εισάγουν διακρίσεις, απρόσιτες μεταφορές, στέγαση και δημόσια κτίρια και ανέσεις, καθώς και προστασία από άτομα που περιγράφονται ως «με ειδικές ανάγκες». υποτίμηση και αρνητική εικόνα των ανθρώπων σε ΜΜΕ-ταινίες, τηλεόραση και εφημερίδες.

Υπό αυτή την έννοια, τα άτομα με αναπηρία γίνονται ανάπηρα επειδή η κοινωνία δεν μπορεί να καλύψει τις ατομικές και συλλογικές τους ανάγκες στο κύριο ρεύμα της οικονομικής και πολιτιστικής ζωής. Το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας, δεν αγνοεί τα θέματα αναπηρίας ή/και τη σημασία της ιατρικής περίθαλψης και θεραπείας. Οι υποστηρικτές της υπόθεσής της εργάζονται σκληρά για να κάνουν το πραγματικό αντίγραφο της δήλωσης διαθέσιμο στο διαδίκτυο. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες ενσωματώνονται αποτελεσματικά στην επικρατούσα τάση της κοινοτικής ζωής. Είναι αυτό το είδος σκέψης που έχει επηρεάσει την έννοια της «αυτόνομης ζωής», όπως έγινε κατανοητή στη νέα χιλιετία(Bracking, 2019).

2.3.1 Αυτόνομη Ζωή στον 21ο αιώνα

Ο όρος «αυτόνομη ζωή» πρωτοεμφανίστηκε στα αγγλικά τη δεκαετία του 1970 και αργότερα υιοθετήθηκε από ακτιβιστές αναπηρίας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το γνωστό Αμερικανικό Κίνημα Αυτοδιάθεσης (ILM) προήλθε εν μέρει από την κουλτούρα της πανεπιστημιούπολης των αμερικανικών πανεπιστημίων και εν μέρει από τις επανειλημμένες προσπάθειες των αμερικανικών οργανώσεων αναπηρίας, να επηρεάσουν τους αμερικανικούς νόμους για την αναπηρία.

Στη δεκαετία του 1960, ορισμένα αμερικανικά πανεπιστήμια εισήγαγαν διάφορα προγράμματα αυτοβοήθειας, για να επιτρέψουν σε μαθητές με «βαριές» σωματικές αναπηρίες να συμμετέχουν σε μαθήματα γενικής εκπαίδευσης. Αλλά αυτά τα μαθήματα σπάνια είναι διαθέσιμα εκτός σχολείου. Αυτή η απαράδεκτη κατάσταση έχει ωθήσει ορισμένους μαθητές με ειδικές ανάγκες να αναπτύξουν τις δικές τους υπηρεσίες, υπό τη σημαία των «Κέντρων Αυτόνομης Διαβίωσης» (CILs) (Drake, 2019).

Σε αντίθεση με άλλες υπηρεσίες για άτομα με αναπηρίες που ελέγχονται κυρίως από επαγγελματίες χωρίς αναπηρία, αυτές οι νέες CIL είναι οργανισμοί αυτοβοήθειας που λειτουργούν και ελέγχονται πλήρως από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία. Επιπλέον, σε αντίθεση με άλλες υπηρεσίες που καθοδηγούνται από επαγγελματίες που ασχολούνται με την αναπηρία, οι συγκεκριμένες εστιάζουν σχεδόν αποκλειστικά σε ιατρικές και νοσοκομειακές θεραπείες, που απομακρύνουν αποτελεσματικά τα άτομα με αναπηρία να είναι σε θέση να υιοθετήσουν τον ακόλουθο τρόπο ζωής: τις επιλογές τους εντός και εκτός της τοπικής κοινότητας.

Το «να ζεις μόνος σου» είχε σημαντικό αντίκτυπο στις πολιτικές για τα άτομα με αναπηρία σε όλο τον κόσμο. Τα άτομα με αναπηρία και οι αντιπροσωπευτικές οργανώσεις συμμετέχουν ολοένα και περισσότερο στη διαμόρφωση των πολιτικών για την αναπηρία σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Επιπλέον, πολλές χώρες στον κόσμο διαθέτουν CIL ή παρόμοιους οργανισμούς ελεγχόμενους από χρήστες που παρέχουν υπηρεσίες και υποστήριξη για τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους (Charlton, 2018).

Μέρος του λόγου αυτής της φαινομενικής και άνευ προηγουμένου επιτυχίας, είναι ότι η έννοια της «αυτόνομης ζωής» έχει σχεδόν καθολική απήχηση στο πλαίσιο του δυτικού πολιτισμού. Είναι μη πολιτικό γιατί στοχεύει άμεσα υποστηρικτές της δεξιάς και της αριστερής πολιτικής και είναι πολιτικό επειδή στοχεύει σε περιβαλλοντικές και πολιτιστικές αλλαγές, που απαιτούνται για την προώθηση της αποτελεσματικής «αυτόνομης ζωής» για τα άτομα με αναπηρίες και θα ωφελήσουν όλους τους ανθρώπους.

Οι πρώτοι συνήγοροι της Αυτόνομης Ζωής Συμμαχίας είναι ο «ριζοσπαστικός καταναλωτισμός» των δεκαετιών του 1960 και του 1970. Ως εκ τούτου, είναι ιδιαίτερα ελκυστικό για τους υποστηρικτές των ιδεολογικών ακρογωνιαίων λίθων της καπιταλιστικής ανάπτυξης, όπως η οικονομική και πολιτική ελευθερία, η κυριαρχία των καταναλωτών και η αυτονομία. Αυτή η επίγνωση οδήγησε ορισμένους κριτικούς να πιστέψουν ότι η φιλοσοφία και οι πολιτικές του ILM ευνοούν μόνο έναν μικρό αριθμό ατόμων με αναπηρία: ειδικά νέους, ψυχικά υγιείς λευκούς άνδρες της μεσαίας τάξης.

Ωστόσο, αυτή είναι μια εσφαλμένη περιγραφή του τι αντιπροσωπεύει ο όρος αυτόνομη ζωή. Στην πραγματικότητα, αν και συχνά περιγράφεται ως παροχή υπηρεσιών μόνο σε άτομα με σωματικές αναπηρίες, η CIL ιστορικά δυσκολευόταν να παρέχει υπηρεσίες σε όλα τα άτομα με αναπηρίες στην κοινότητα. Εάν δεν το κάνουν, αυτό οφείλεται συνήθως σε περιορισμένους πόρους, υλικό και ανθρώπινο δυναμικό ή/και σε βαθιά ριζωμένη αντίθεση από κερτημένα συμφέροντα εντός των παραδοσιακών παρόχων υπηρεσιών αναπηρίας (Bracking, 2019).

Επιπλέον, εν όψει του κινδύνου παρεξήγησης, ορισμένα άτομα με αναπηρίες, ειδικά στο Ηνωμένο Βασίλειο όπου οι ιδέες του κοινωνικού μοντέλου ασκούν ιδιαίτερη επιρροή, χρησιμοποιούν όρους όπως «περιεκτική» ζωή αντί για την αρχική «αυτονομία». Η ζωή περιγράφει τη φιλοσοφία στην οποία βασίζονται οι δραστηριότητές τους. Σε σύγκριση με τα βασικά στοιχεία του Βρετανικού Κινήματος Αναπηρίας, αυτοί οι όροι έχουν πολύ μεγαλύτερο αντίκτυπο στην «αριστερή» πολιτική ιδεολογία.

Το Βρετανικό Κίνημα Αναπηρίας αναγνωρίζει ότι οι άνθρωποι είναι εξ' ορισμού «κοινωνικά» πλάσματα και ότι όλοι οι άνθρωποι, ανεξάρτητα από το βαθμό και τη φύση τους αναπηρίες, είναι αλληλεξαρτώμενα και, ως εκ τούτου, ένας

πραγματικά «ανεξάρτητος» τρόπος ζωής είναι αδιανόητος. Από αυτή την άποψη, η ιδεολογία και οι πρακτικές που υπερασπίζονται τη συστηματική καταπίεση των ατόμων με αναπηρίες στις καπιταλιστικές κοινωνίες, είναι παρόμοιες με τις ιδεολογίες και τις πρακτικές που νομιμοποιούν την καταπίεση άλλων μειονεκτούντων ομάδων (όπως οι γυναίκες, οι εθνικές μειονότητες, ΛΟΑΤΚΙ+ άνθρωποι και οι ηλικιωμένοι). Συνολικά, αποτελούν ολοένα και πιο δαπανηρά και πολύπλοκα εμπόδια για την ανάπτυξη μιας πραγματικά ουσιαστικής περιεκτικής αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας (CampbellandOliver, 2016).

Σημαντικές ήταν οι ενέργειες που έλαβαν χώρα τις δεκαετίες του 1980 και του 1990, στο Ηνωμένο Βασίλειο και αλλού, τα άτομα με αναπηρία και οι οργανώσεις τους πολιτικοποιούσαν όλο και περισσότερο τα θέματα αναπηρίας και ο όρος «αυτοκατευθυνόμενη ζωή» γινόταν όλο και πιο προφανής στα έγγραφα. Το υπόβαθρο της παροχής υπηρεσιών «κοινοτικής φροντίδας» για τα άτομα με αναπηρία.

Αυτές οι πρωτοβουλίες επικεντρώνονται συνήθως σε επαγγελματικά κατευθυνόμενες αξιολογήσεις λειτουργικής ικανότητας και αναπηρίας και μοιάζουν ελάχιστα με τις αρχές και τις πρακτικές του διεθνούς κινήματος αναπηρίας. Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της ανάλυσης πολιτικών, είναι πολύ σημαντικό να καθιερωθούν με σαφήνεια οι βασικές αρχές της αυτόνομης ζωής με βάση τα γραπτά ακτιβιστών, οργανώσεων και των υποστηρικτών τους για τα άτομα με αναπηρία σε όλο τον κόσμο. Παρά τις ορολογικές διαφορές, υπάρχει γενική συμφωνία μεταξύ των ακτιβιστών αναπηρίας και των συμμάχων τους ότι η φιλοσοφία της «αυτόνομης ζωής» βασίζεται σε τέσσερις βασικές υποθέσεις. Αυτά περιλαμβάνουν (Drake, 2019):

Πίνακας 3: Οι βασικές υποθέσεις για αυτόνομη ζωή(Drake, 2019·Charlton, 2018)

Αυτόνομη Ζωή	
1	Όλες οι ανθρώπινες ζωές, ανεξάρτητα της διαφορετικότητάς τους, είναι ίσης αξίας
2	Όλες οι ανθρώπινες ζωές, ανεξάρτητα της διαφορετικότητάς τους, μπορούν να επιλέγουν και να έχουν ελεύθερη βούληση
3	Οι άνθρωποι με αναπηρίες κάθε είδους, έχουν το δικαίωμα να επιλέγουν, να ελέγχουν τη ζωή τους
4	Δικαίωμα να χαρακτηρίζεται και να ταξινομείται ένα άτομο ως ανάπηρο και να

συμμετέχει πλήρως σε όλους τους τομείς , στο ίδιο επίπεδο και ισότιμα με άλλα άτομα

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πιο συγκεκριμένα:

- ❖ Πρώτον, όλη η ανθρώπινη ζωή, ανεξάρτητα από τη φύση, την πολυπλοκότητα ή/και τη σοβαρότητα της ζημίας, είναι ίσης αξίας.
- ❖ Δεύτερον, οποιοσδήποτε, ανεξάρτητα από τη φύση, την πολυπλοκότητα ή/και τη σοβαρότητα του τραυματισμού του, έχει τη δυνατότητα να κάνει επιλογές και θα πρέπει να μπορεί να κάνει αυτές τις επιλογές.
- ❖ Τρίτον, τα άτομα με αναπηρίες λόγω κοινωνικών αντιδράσεων σε οποιαδήποτε μορφή αναγνωρισμένης βλάβης (σωματική, αισθητηριακή ή γνωστική) έχουν το δικαίωμα να ελέγχουν τη ζωή τους και
- ❖ Τέταρτον, αναγνωρίζεται το δικαίωμα να χαρακτηρίζεται ένα άτομο ως ανάπηρο και να ταξινομείται ως «ανάπηρο», να συμμετέχει πλήρως σε όλους τους οικονομικούς, πολιτικούς και πολιτιστικούς τομείς των κυρίαρχων κοινοτήτων που ζουν στο ίδιο επίπεδο(Charlton, 2018).

Ελληνική πραγματικότητα

Είναι ωφέλιμο να αναφερθούμε για την περίπτωση της Ελλάδας, όπου η αυτονομία είναι μια έννοια που δεν έχει μελετηθεί πλήρως και η βιβλιογραφία είναι περιορισμένη. Σε όλες τις περιπτώσεις, συχνά την συναντάμε ως συνάρτηση στον Ιατρικό κλάδο και δεν υπάρχει κάτι αντιπροσωπευτικό. Το θεσμικό πλαίσιο τόσο σε διεθνές επίπεδο, όσο και σε εθνικό επίπεδο μεταβάλλεται συνεχώς και έχει τάση δυναμική (<https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos>)

Όντας κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Ελλάδα, εφαρμόζει τις οποιοσδήποτε νομοθετικές πράξεις και τις ενσωματώνει στο Ελληνικό δίκαιο. Πιο συγκεκριμένα, στο Άρθρο 4 και 5 του Συντάγματος της Ελλάδας, αναφέρεται η «Ισότητα των Ελλήνων πολιτών» αλλά και η «Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, προσωπική ελευθερία». Επιπλέον, στο Άρθρο 21 γίνεται αναφορά

στην «προστασία οικογένειας, γάμου, μητρότητας και παιδικής ηλικίας, δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες» (<https://www.hellenicparliament.gr/el/>·Ε.Ο.Τ. 2003).

Διαπιστώνουμε πως η Ελλάδα, κατοχυρώνει την ισότητα των κοινωνικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των Ελλήνων πολιτών της χώρας και εξασφαλίζει και τα άτομα με αναπηρίες. Ωστόσο, παρατηρείται πως στην εφαρμογή τους οι νόμοι που αφορούν, την αυτονομία και την προσβασιμότητα των ΑμεΑ, υστερούν σημαντικά και υπάρχει κενό(Ε.Ο.Τ. 2003· Ελληνική Δημοκρατία, 2010).

Η Ελλάδα μαζί με την Πορτογαλία, Βουλγαρία και Ρουμανία παρουσιάζουν το ίδιο «κενό εφαρμογής» και αυτό οφείλεται στο εξής: Ενώ υπάρχει επαρκές νομοθετικό πλαίσιο για τα παραπάνω, οι οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν τα κράτη (οικονομική κρίση κ.α) είναι περιορισμός για την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας (Bekiariset al., 2018).

Ο πιο κατάλληλος, συμβατός και αντιπροσωπευτικός, για την περίπτωση που μελετάμε, είναι ο ορισμός για την αυτονομία που δίνεται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Υ.ΠΑΙ.Θ το 2003 για τα ΑμεΑ και έχει ως εξής:

«Η αυτόνομη διαβίωση του ατόμου με νοητική καθυστέρηση είναι συνυφασμένη με την οικονομική ανεξαρτησία του. Η απόκτηση όμως οικονομικής αυτοτέλειας προϋποθέτει την επαγγελματική κατάρτιση. Ιδιαίτερα για τα άτομα με βαριά νοητική καθυστέρηση, τα οποία λόγω της σοβαρότητας της κατάστασής τους, ουδέποτε θα καταφέρουν στον επαγγελματικό τομέα να δραστηριοποιηθούν αυτόνομα. Η απόκτηση προεπαγγελματικών δεξιοτήτων και στοιχείων επαγγελματικής κατάρτισης στο χώρο του σχολείου, δρα παιδαγωγικά, συμβάλλοντας στην εν γένει προαγωγή του ατόμου. Το παιδί με βαριά νοητική καθυστέρηση, δηλαδή, κατακτώντας προεπαγγελματική και επαγγελματική ετοιμότητα, όσο αυτό είναι δυνατό, θα οδηγηθεί στην αυτοπραγμάτωση, καθώς βιώνει μία από τις σημαντικότερες διαστάσεις του «ανθρώπινου», τη διάσταση του «εργάζεσθαι» (Παπαδημητρίου, & Σάλμοντ 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ (ΑΜΕΑ) - ΑΥΤΙΣΜΟΣ

Εισαγωγή

Η ευαισθητοποίηση για τον αυτισμό στη σημερινή κοινωνία έχει μετακινηθεί από τη σκιά της ντροπής και του άγνωστου στην πρώτη γραμμή της έρευνας, της εκπαίδευσης αλλά και της κοινωνικής δραστηριοποίησης, καθώς ένας αυξανόμενος αριθμός παιδιών και ατόμων με διαταραχές του αυτιστικού φάσματος κερδίζει την προσοχή σε κάθε πτυχή της καθημερινότητάς τους.

Υπάρχει μια εξελισσόμενη τουριστική βιβλιογραφία γύρω από την ψυχολογική ευεξία, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την αναπηρία. Η παρούσα εργασία προωθεί τη γνώση του τουρισμού στο έδαφος της ψυχολογικής υγείας και της αναπτυξιακής πολυπλοκότητας και της ψυχολογικής δυσφορίας (Γλερίδου, Α. 2018).

Βασίζεται σε μια φαινομενολογική θέση για να κατανοήσει τις βιωμένες εμπειρίες μητέρων παιδιών με αναπτυξιακές δυσκολίες, σε αυτή την περίπτωση που έχουν διαγνωστεί με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού (ΔΑΦ).

Συζητά τις συναισθηματικές και καθημερινές προκλήσεις της φροντίδας ενός παιδιού που έχει διαγνωστεί με ΔΑΦ στις διακοπές, συζητά τα αντιληπτά οφέλη που προσφέρουν οι διακοπές και περιγράφει στρατηγικές φροντίδας που υιοθετούν οι μητέρες για τη διαχείριση των τουριστικών εμπειριών των παιδιών τους.

Το παρόν κεφάλαιο θα πραγματευτεί τη μοναδικότητα του πλαισίου του αυτισμού η οποία προβληματίζει την σύγχρονη κοινωνία, τα οποία ασχολούνται κατά κύριο λόγο με τον τουρισμό ως ευχάριστα περιβάλλοντα απόδρασης, τόνωσης, καινοτομίας και χαλάρωσης, και σχολιάζει τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίνεται η συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα (Qazi and Raza, 2019).

3.1 ΑμεΑ (Άτομα με Αναπηρία)

Η αναπηρία είναι το αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης σχέσης μεταξύ της υγείας ενός ατόμου και των προσωπικών και εξωτερικών παραγόντων που αντιπροσωπεύουν τις συνθήκες διαβίωσης του ατόμου (Ζήση, & Σαββάκης, 2019).

Το άρθρο 1 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία ορίζει ότι στα άτομα με αναπηρία περιλαμβάνονται εκείνα που έχουν μακροχρόνιους σωματικούς, ψυχικούς, συναισθηματικούς ή αισθητηριακούς φραγμούς στην κοινωνία σε όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής.

Με λίγα λόγια, εννοείται η ισότητα με τους άλλους. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας και τα Ηνωμένα Έθνη ερμηνεύουν την αναπηρία ως μια συγκεκριμένη σχέση μεταξύ μιας κατάστασης υγείας, διαταραχής ή ασθένειας και του περιβάλλοντος με την ευρεία έννοια. Σύμφωνα με τον ορισμό των Ηνωμένων Εθνών, τα άτομα με αναπηρία αναφέρονται σε άτομα που δεν μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τους, λόγω ψυχικών ή σωματικών αναπηριών (Κοτάσκονάetal., 2018).

Η ακοή είναι ουσιαστικά μια παθητική λειτουργία που παρέχει πρόσβαση στον ακουστικό κόσμο μέσω της αντίληψης του ήχου. Αφορά την παρουσία ήχων και τη διάκριση της θέσης, του τόνου, της ποιότητας των ήχων. Η ακοή είναι η διαδικασία της ακρόασης με πρόθεση και προσοχή (Heward, 2011· Αγγελουπούλου-Σακαντάμη, 2004).

Η ακρόαση είναι μια από τις σημαντικότερες αισθήσεις που εξυπηρετεί και μας παρέχει, μια πιο συνολική εικόνα για τον κόσμο που μας περιβάλλει. Η πρόθεση από την πλευρά μιας εμπειρίας, τα ακουστικά ερεθίσματα και η ακρόαση απαιτεί τη δαπάνη προσπάθειας. Η κατανόηση είναι μια δραστηριότητα που αναλαμβάνεται πέρα από τις διαδικασίες της ακοής και της ακρόασης.

Η κατανόηση είναι η λήψη πληροφοριών, νοήματος ή πρόθεσης. Συχνά, αυτό λαμβάνει χώρα ως μέρος ενός λόγου, αν και η έννοια δεν περιορίζεται απαραίτητα

στον λόγο. Είναι μια μονόδρομη έννοια. Επικοινωνία αμφίδρομης μεταφοράς πληροφοριών, πρόθεσης μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων (Heward, 2011).

Αν και η μη ακουστική επικοινωνία είναι δυνατή, στο ακουστικό πλαίσιο η επικοινωνία απαιτεί και οι δύο συμμετέχοντες να ακούν και να κατανοούν. Στον καταρράκτη μεταξύ της ακοής και της επικοινωνίας, πολλοί διαφορετικοί μη ακουστικοί παράγοντες παρεμβαίνουν για να διαμορφώσουν (είτε θετικά είτε αρνητικά) την επικοινωνία (Hantrais, 1995).

3.1.1 Η έννοια της αναπηρίας

Η αναπηρία είναι ένας όρος-ομπρέλα που περιλαμβάνει τραυματισμούς, περιορισμούς δραστηριότητας και εμπόδια συμμετοχής. Η αναπηρία είναι πρόβλημα φυσικής λειτουργίας ή κατασκευής. Ο περιορισμός δραστηριοτήτων είναι η δυσκολία που αντιμετωπίζει ένα άτομο όταν εκτελεί εργασίες ή ενέργειες. Τα εμπόδια είναι προβλήματα που αντιμετωπίζει ένας άνθρωπος στην καθημερινή του ζωή. «Επομένως, η αναπηρία είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που αντανακλά την αλληλεπίδραση μεταξύ των φυσικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου και των κοινωνικών χαρακτηριστικών της ζωής του ατόμου» (Heward, 2011· Αγγελουπούλου-Σακαντάμη, 2004).

Ομοίως, ο Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας και ανάπηρος Harlan Hahn³ πιστεύει ότι η πηγή της αναπηρίας, οφείλεται περισσότερο στο ήδη δομημένο κοινωνικό περιβάλλον. Το κοινωνικό περιβάλλον αποτυγχάνει να προσαρμοστεί στις ανάγκες και τις επιθυμίες των ατόμων με αναπηρία, παρά στην αποτυχία των ατόμων με αναπηρία να προσαρμοστεί στις ανάγκες της κοινωνίας (Lukito, 2015).

Τα άτομα τα οποία βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού, περιορίζονται κοινωνικά, λόγω ενός απρόσιτου περιβάλλοντος, χτίζοντας κοινωνικά στερεότυπα τα οποία συνδέουν την νοημοσύνη με τις κοινωνικές δεξιότητες, λόγω της ελλιπούς ενημέρωσης που υπάρχει σχετικά με τους τρόπους επικοινωνίας με τις συγκεκριμένες

³Harlan Hahn (1939-2008): Καθηγητής πολιτικών επιστημών, ψυχιατρικής και της επιστήμης του συμπεριφορισμού, στο πανεπιστήμιο της Νότιας Καλιφόρνιας. Ασχολήθηκε ενεργά και στην πολιτική σκηνή, για τα δικαιώματα των αναπήρων όντας κι ο ίδιος ανάπηρος (πολιομυελίτιδα) από την ηλικία των έξι.

ομάδες ανθρώπων. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να κατανοήσουμε ότι η κάθε μορφή αναπηρίας πηγάζει από το ίδιο το άτομο, και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητα τους, και κατ' επέκταση η διάσταση του προβλήματος σε κοινωνικό επίπεδο, περιορίζεται στα χαρακτηριστικά τους (Drews and Schemer, 2010).

3.1.2 Στάσεις, αντιλήψεις και στερεότυπα

Είναι πλέον γνωστό ότι η μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία είναι διαφορετική από τις άλλες. Στηνκαθημερινότητα τους, στον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούν, μπορούν να εντοπιστούν συγκεκριμένες συμπεριφορές, όπως η διαφορετική μεταχείριση, λόγω του παιδικού τρόπου συμπεριφοράς που έχουν τα συγκεκριμένα άτομα, κάτι το οποίο ενισχύει τα στερεότυπα που έχουν δημιουργηθεί.

Με αυτόν τον τρόπο προκύπτουν ανάρμοστες συμπεριφορές με αποτέλεσμα να συγχέονται τα άτομα που υστερούν πνευματικά με αυτά τα οποία αντιμετωπίζουν σωματικές δυσχέρειες και έχουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- ❖ Τα συμπεράσματα που βγάζουν είναι αυθαίρετα, κάτι το οποίο δείχνει έλλειψη σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα
- ❖ Εστιάζουν στο αν υπάρχει κάποια πνευματική δυσχέρεια, κάνοντας ανομοιογενείς συγκρίσεις
- ❖ Γίνεται επιπολασμός του φαινομένου, με αποτέλεσμα να εξάγονται γενικά συμπεράσματα (Drews, 2008).

Ως εκ τούτου, τα άτομα με αναπηρία είναι μια μεγάλη ομάδα ατόμων που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διακρίσεων και προκαταλήψεων. Δεν απολαμβάνουν ή κατέχουν σχεδόν, όλα τα βασικά στοιχεία μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Το πιο σημαντικό είναι, ότι θα πρέπει όλοι οι άνθρωποι έχουν ίση πρόσβαση στις ευκαιρίες, εξαλείφοντας όλες τις διακρίσεις.

Δυστυχώς η σημερινή κοινωνία τείνει να δημιουργεί στερεότυπα για τις συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων και οι προκαταλήψεις οι οποίες υπάρχουν, δεν έχουν εξαλειφθεί ακόμα (Ζήση, & Σαββάκης, 2019). Σε αυτό έχουν συμβάλει οι

διευκολύνσεις που έχουν τα συγκεκριμένα άτομα, οι οποίες είναι μηδαμινές. Για παράδειγμα σε πολλές υποδομές, όπως στους σιδηροδρόμους, στις τράπεζες και στις δημόσιες υπηρεσίες, δεν υπάρχει η κατάλληλη προσβασιμότητα για τα συγκεκριμένα άτομα, όπως ράμπες αναπήρων. Το ίδιο υφίσταται και για τις πιο άμεσες ανάγκες όπως τα ψώνια ή και για την ψυχαγωγία, όπως τα ταξίδια, κάτι το οποίο αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τους γονείς και τους φροντιστές των συγκεκριμένων ατόμων (Münch and Ulrich, 2011, Karadimitriou, Kyriakaki & Michopoulou, 2021).

3.1.3 Κατηγορίες ΑμεΑ

Η νοητική καθυστέρηση είναι μια υπομέτρια νοητική λειτουργία που εμφανίζεται κατά την αναπτυξιακή περίοδο του παιδιού (μέχρι την ηλικία των 18 ετών) και σχετίζεται με διαταραχές προσαρμοστικής συμπεριφοράς. Η αναπηρία μπορεί να χωριστεί στους παρακάτω τύπους, σωματική, αισθητηριακή και αντιληπτική, και μέσα από αυτές συλλέγονται απαραίτητες πληροφορίες για την περαιτέρω εξερεύνηση και διεύρυνση των γνώσεων στον συγκεκριμένο τομέα, σχετικά με την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης και της ευαισθητοποίησης. Συνήθως, η αναπηρία δεν επηρεάζει μόνο τις λειτουργικές περιοχές ενός ατόμου, αλλά και άλλους τομείς, για παράδειγμα: πολλαπλές περιπτώσεις γήρανσης (Teixeira et al., 2021). Οι κατηγορίες αναπηρίας που παρουσιάζονται είναι:

- ❖ Κώφωση ή απώλεια ακοής
- ❖ Ολική ή μερική τύφλωση
- ❖ Κινητικές διαταραχές, όπως ημιπληγία, παραπληγία, τετραπληγία
- ❖ Αναπηρία - Εγκεφαλική παράλυση, όπως σπασμοί
- ❖ Χαμηλό IQ
- ❖ Άλλες αναπηρίες
- ❖ Επιληψία
- ❖ Νόσος Hansen, λεγόμενη και ως Λέπρα
- ❖ Νεφρική ανεπάρκεια
- ❖ Θαλασσαιμία ή συγγενής αιμορραγική διάθεση
- ❖ Χρόνια νόσος - σωματικός τραυματισμός
- ❖ Αναπηρία πάνω από 67%

❖ Υπερψυχικά νοσήματα

Πιο συγκεκριμένα, μπορεί να υπάρχουν περισσότερες δυσκινησίες από οποιαδήποτε άλλη μορφή διαταραχής και υπάρχουν πολλές διαφορετικές αιτίες και εκδηλώσεις. Μπορεί να είναι μόνιμες ή προσωρινές. Μερικές φορές, προκαλούν λίγα προβλήματα στην ανθρώπινη ζωή, ενώ άλλες απαιτούν μια μακροχρόνια διαδικασία αποκατάστασης για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία και τη ζωή, σε έναν κόσμο που συνήθως γεννιέται για το γενικό πληθυσμό (Skagias, Vasiliadis, BeliasandChristos, 2021).

Όσον αφορά τη νοητική λειτουργία, η γνωστική λειτουργία χωρίζεται σε γενικές λειτουργίες όπως η συνείδηση και η νοημοσύνη και σε συγκεκριμένες λειτουργίες όπως η μνήμη, η προσοχή, η αντίληψη, η σκέψη και το συναίσθημα. Αυτή η κατηγορία ισχύει και για τη νοητική καθυστέρηση και τον αυτισμό.

Τέλος, οι ψυχικές διαταραχές επηρεάζουν τις ψυχικές λειτουργίες που διαμορφώνονται στη ζωή, έτσι τα άτομα μπορούν να δημιουργούν αμοιβαία επωφελείς κοινωνικές συναλλαγές με κοινό νόημα και σκοπό. Η ψυχή και η προσωπικότητα ρυθμίζουν το πώς αντιδρά κάθε άτομο σε διαφορετικές καταστάσεις. Αυτό το επίπεδο διαταραχής συνιστά ψυχική ασθένεια και η μακροχρόνια φύση της μπορεί να προκαλέσει αναπηρία (Skagias, Vasiliadis, BeliasandChristos, 2021).

3.2 Τι είναι ο Αυτισμός

Αρχικά, θεωρήθηκε ότι ο αυτισμός είναι νοητική καθυστέρηση ή παραφροσύνη. Το 1943, ο Λέο Κάνερ που ήταν ψυχίατρος στο νοσοκομείο John Hopkins, παρατήρησε ότι αυτά τα παιδιά δεν ταίριαζαν στο μοτίβο των συναισθηματικά διαταραγμένων παιδιών και αντίθετα κατέγραψε μοτίβα αργής μάθησης. Ο Χανς Άσπεργκερ, κάνοντας παρόμοιες ανακαλύψεις, ανακάλυψε αυτό

που έγινε γνωστό ως σύνδρομο Άσπεργκερ, το οποίο χρησιμοποιείται συχνά για την επισήμανση των αυτιστικών ατόμων που μπορούν να μιλήσουν(Heward, 2011)

Ο Λέο Κάνερ και ο Χανς Άσπεργκερ, που εργάζονταν εντελώς ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλον, αναγνώρισαν τον αυτισμό ως προς μια αναπτυξιακή διαταραχή η οποία παρεμποδίζει την επικοινωνία, την κοινωνική συμπεριφορά και τη συμπεριφορά αλληλεπίδρασης ενός ατόμου(Garner, Harwood and Jones, 2016).

Η Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) είναι μια Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή (ΔΑΔ). Πιο συγκεκριμένα, είναι μια βιο-νευρολογική αναπτυξιακή αναπηρία που εμφανίζεται συνήθως πριν από την ηλικία των τριών ετών, περισσότερο γνωστή για την εξασθένηση της ικανότητας του παιδιού να επικοινωνεί και να αλληλεπιδρά. Οι δια βίου αναπηρίες επηρεάζουν σημαντικά πολλούς τομείς ανάπτυξης, όπως τα προβλήματα επικοινωνίας, τις κοινωνικές δυσκολίες, τα ελλείμματα αισθητηριακής επεξεργασίας και την ανάγκη για σταθερές ρουτίνες στη ζωή τους.

Τα χαρακτηριστικά του αυτισμού εκδηλώνονται με πολλούς τρόπους, όπως την καθυστέρηση στη λεκτική ανάπτυξη, την ανάγκη των συγκεκριμένων ατόμων να τελειώσουν αυτό που ξεκινούν, αντίσταση στην αλλαγή της καθημερινής ρουτίνας, έλλειψη αυθορμητισμού, δυσφορία στα αγγίγματα από τα κοντινά τους άτομα και έλλειψη στην ικανότητα εκδήλωσης κάθε είδους συναισθήματος, και τέλος αδυναμία στην επεξεργασία και ανταπόκριση στο χιούμορ.

Υπάρχουν πέντε υποκατηγορίες που σχετίζονται με τη ΔΑΦ, η καθεμία με τα δικά της διακριτικά και μοναδικά χαρακτηριστικά:

- ❖ Αυτιστική Διαταραχή
- ❖ Διαταραχή Asperger
- ❖ Παιδική Αποσυνθετική Διαταραχή (ΠΑΔ)
- ❖ Διαταραχή Rett
- ❖ Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή.

Η θεραπεία σε κάθε υποκατηγορία είναι τόσο διαφορετική και ποικίλη όσο και το άτομο που αντιμετωπίζεται, λαμβάνοντας στα υπόψη την προσωπικότητα του, τα μοναδικά συμπτώματά του και τους τρόπους εκδήλωσης του αυτισμού (WuandCheng, 2016).

3.3 Ο Τουρισμός

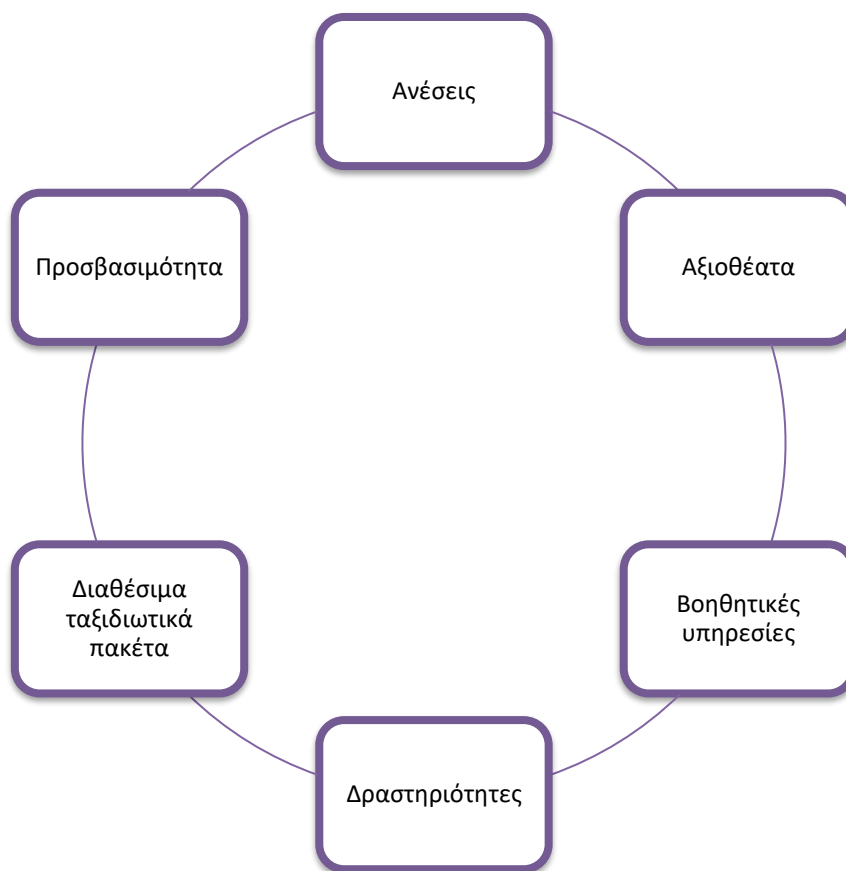
Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ) δηλώνει ότι ο τουρισμός είναι μια πολυποίκιλη βιομηχανία, η οποία αποτελεί κεντρικό οικονομικό μοχλό για την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη σε πολλές περιοχές και προορισμούς σε όλο τον κόσμο.

Ο τουρισμός είναι ένα ολόκληρο σύστημα μεταφορών, αεροπορικών εταιρειών, ταξιδιωτικών και τουριστικών πρακτόρων, ξενοδοχειακής βιομηχανίας, ακτοπλοϊκών εταιρειών, βιομηχανίας τεχνολογίας πληροφοριών και κοινότητας υποδοχής τουριστικού προορισμού. Επιπλέον, ο τουρισμός συνδέει ανθρώπους που ταξιδεύουν και επιχειρήσεις. Επίσης, οι άνθρωποι ενεργούν σε διαφορετικό από το καθημερινό τους περιβάλλον αποφεύγοντας τα συνηθισμένα προβλήματα, ασκώντας δραστηριότητες και για ένα χρονικό διάστημα, όχι περισσότερο από ένα έτος (Caldasetal., 2020·Λαγός, 2018).

Η προσβασιμότητα είναι ένα σημαντικό γεγονός που αλληλεπιδρά με τις ανθρώπινες ανάγκες ξεκινώντας από τη διαδικασία σχεδιασμού ταξιδιού μέχρι το επίπεδο μεταφοράς και την εμβέλεια του τελικού προϊόντος και των ειδικών συνιστωσών του. Η συμμετοχή στα ταξίδια και τις τουριστικές ευκαιρίες θεωρείται βασικό κοινωνικό δικαίωμα, επομένως το τουριστικό προϊόν πρέπει να είναι ίσο και μερικές φορές καλύτερο, με το δικαίωμα του ταξιδιώτη και των αναγκών του. Ο τουρισμός είναι μια υψηλά δικτυωμένη βιομηχανία που εξαρτάται από τη συνεργασία ακόμα και με τον ανταγωνισμό (Calvo-Mora, Navarro-GarcíaandPeriañez-Cristóbal, 2015·Νικολαΐδου, 2005).

Ο τουρισμός χαρακτηρίζεται ως ένα σύμπλεγμα συστατικών, λόγω του ότι για το τελικό αποτέλεσμα παίρνουν μέρος, πολλοί άλλοι, διαφορετικοί κλάδοι. Κλάδοι όπως η διαμονή, οι επικοινωνίες, οι μεταφορές και χαρακτηρίζεται ως οικονομικός παράγοντας γιατί πάντα υπάρχει οικονομικό τελικό αποτέλεσμα. Η συνεργασία φέρνει την ευκαιρία στην επιτυχία που εξαρτάται από την απόφαση, την κατάλληλη στιγμή απόφασης και δράσης.

Σχήμα 3: Δίκτυο του τουρισμού και τα στοιχεία του (MartínezRodríguez, 2021)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Επιτυχής είναι μια επιχείρηση όταν οι υπηρεσίες ή τα προϊόντα έχουν μεγάλη ζήτηση. Ο τουρισμός είναι ένα δίκτυο διαφορετικών στοιχείων, όπως ανέσεις, αξιοθέατα, βοηθητικές υπηρεσίες, δραστηριότητες, διαθέσιμα ταξιδιωτικά πακέτα και προσβασιμότητα. Ο κύριος στόχος των πωλητών είναι να παρέχουν υπηρεσίες σε διαφορετικούς αγοραστές. Περιλαμβάνει διάφορους ενδιαφερόμενους που συχνά έχουν αντικρουόμενες ανάγκες, επιθυμίες και ενδιαφέροντα στον κλάδο και συνεχίζουν να εστιάζουν στο επόμενο θέμα, δηλαδή ανέσεις, αξιοθέατα, βοηθητικές υπηρεσίες, δραστηριότητες, διαθέσιμα ταξιδιωτικά πακέτα και προσβασιμότητα (MartínezRodríguez, 2021).

3.4 Μελλοντικές τάσεις του τουρισμού

Ο διεθνής τουρισμός θα επηρεάσει την εικόνα της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς και θα αλλάξει την ισορροπία του κλάδου. Οι σημερινοί τουρίστες γενικά δεν αναζητούν προσωπικές εμπειρίες ή προορισμούς με μεγάλο αριθμό ή πολύ εξειδικευμένες εμπειρίες. Συνήθως απαιτούν συνδυασμό εμπειρίας, υποδομής και υπηρεσιών. Αυτό παρέχεται από έναν αυξανόμενο αριθμό πιθανών προορισμών (Βενετσανοπούλου, 2006).

Στην Ευρώπη, υπάρχουν πολλές επιλογές για αγροτικό τουρισμό, μέτριο και επαγγελματικό, καθώς και διάφορες δραστηριότητες. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, η τουριστική βιομηχανία θα γίνει η ταχύτερα αναπτυσσόμενη βιομηχανία στην παγκόσμια οικονομία τα επόμενα χρόνια. Υπολογίζεται ότι το 2020 ακόμη και με τις δυσκολίες που επέφερε η πανδημία του Covid-19, ο αριθμός των διεθνών τουριστών ξεπέρασε τα 1,4 δισεκατομμύρια. Μεταξύ αυτών, 722 εκατομμύρια άνθρωποι πήγαν στην Ευρώπη, 400 εκατομμύρια άνθρωποι στην Ανατολική Ασία και τον Ειρηνικό, ακολουθούμενες από τη Βόρεια και Νότια Αμερική, με 322 εκατομμύρια ανθρώπους να φθάνουν

Πίνακας 4: Αριθμός αφίξεων διεθνών τουριστών για το 2020 (Zamri, Mohamad, NikandMohamad, 2021)

Αριθμός αφίξεων διεθνών τουριστών 2020	
Ευρώπη	722 εκ.
Αν. Ασία και Ειρηνικός	400 εκ.
Βόρεια και Νότια Αμερική	322 εκ.
Σύνολο	1.4 δις

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Σύμφωνα με υπολογισμούς του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, εάν οι συνθήκες είναι σχετικά σταθερές τα επόμενα 5 έως 11 χρόνια, η μέση ετήσια αύξηση της διεθνούς τουριστικής κίνησης θα είναι μεταξύ 4,1% και 4,6%. Αυτό οφείλεται στη σημαντική αύξηση του τουρισμού σε αγορές όπως η Κίνα και η Μαλαισία και στη μείωση του αριθμού των τουριστών σε αγορές όπως η Γερμανία (Zamri, Mohamad, Nik and Mohamad, 2021).

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο τουρισμός είναι ένας συνεχώς αναπτυσσόμενος κλάδος, που αντιμετωπίζει προκλήσεις και εμπόδια που δεν μπορούν να αγνοηθούν και για πολλές χώρες είναι ένας από τους σημαντικότερους οικονομικούς παράγοντες.

Επιπλέον, οι τουριστικές τάσεις ήταν πάντα στο επίκεντρο των τουριστικών οργανισμών λόγω των συνεχών αλλαγών και εξέλιξής τους. Επειδή ο τουρισμός έχει γίνει η ταχύτερα αναπτυσσόμενη και μεγαλύτερη βιομηχανία στον κόσμο, και αυτή η ανάπτυξη συνεχίζει να αυξάνεται καθημερινά. Οι διεθνείς ταξιδιώτες έφτασαν το ένα δισεκατομμύριο μέχρι το τέλος του 2012, η στρατηγική των χωρών είναι να αναπτύξουν τον τουρισμό ως μέρος της ευημερίας για τις κοινότητές τους.

Η επιτυχία του τουρισμού εξαρτάται από τις υποδομές, τον ανθρώπινο παράγοντα και τις υπηρεσίες, η ασφάλεια είναι το βασικό στοιχείο για έναν προορισμό και άνετη μεταφορά επίσης. Απαραίτητο στοιχείο για τους προορισμούς είναι η κάλυψη των αναγκών των ΑμεΑ, συμπεριλαμβανομένων των βρεφών και των ηλικιωμένων χωρίς κανέναν αποκλεισμό (Νικολαΐδου, 2005).

Ο τουρισμός είναι ένα σημαντικό κοινωνικό φαινόμενο με ραγδαία ανάπτυξη σήμερα. Μπορεί να είναι η μεγαλύτερη παγκόσμια βιομηχανία σήμερα, αντιπροσωπεύοντας το 10% - 12% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες του κόσμου, ο τουρισμός είναι ένας από τους κύριους τομείς της οικονομίας και αν δεν είναι ο κύριος τομέας, έχει διάφορες επιπτώσεις στην κοινωνία (Hartleb, 2020).

Μια πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι υπάρχουν 127.000.000 εκ. τουρίστες παγκοσμίως που μπορούν να επωφεληθούν από τον προσβάσιμο τουρισμό. Πιο συγκεκριμένα οι 89.300.000 διαθέτουν την οικονομική δυνατότητα για ταξίδια αναψυχής εκτός χώρας. Τα κέρδη της αγοράς για ΑμεΑ φθάνουν τα 166 δις ευρώ.

Επιπλέον είτε εντός, είτε εκτός Ευρώπης από τα 127 εκ, τα 46 εκ, είναι ΑμεΑ ηλικίας 16-64. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο μιλάμε για 50.000.000 εκ. ανθρώπους με τα κέρδη να αγγίζουν το ποσό των 80δισ ευρώ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση XXII-Τουρισμός, 2003) Το 70% μπορούν και έχουν την οικονομική δυνατότητα για ταξίδια, αλλά ανασταλτικός παράγοντας είναι πως δεν υπάρχουν προορισμοί, που να καλύπτουν τις ανάγκες τους. Συμπερασματικά, λόγω έλλειψης υποδομών και υπηρεσιών ελάχιστο μέρος από τα χρήματα αυτά φθάνει στην Ελλάδα (Κεντέλλα& Κόλα, 2016).

Υπολογίζεται ότι το 11% - 21% των Ευρωπαίων πολιτών (οι αριθμοί ποικίλλουν από χώρα σε χώρα) έχουν κάποιο είδος αναπηρίας και τα ποσοστά αυτά αυξάνονται σταδιακά καθώς ο πληθυσμός γερνάει. Είναι λάθος να υποθέσουμε ότι ο προσβάσιμος τουρισμός είναι μια εξειδικευμένη αγορά.

Τα ΑμεΑ και οι ηλικιωμένοι, που αυξάνονται δραματικά, θέλουν και μπορούν να ταξιδέψουν, σύντομα θα αποτελούν το 26% του ευρωπαϊκού πληθυσμού. Εκατομμύρια άνθρωποι θέλουν να μοιραστούν τις διακοπές τους με τις οικογένειές τους και τους φίλους τους.

Το 2003, το Ευρωπαϊκό Έτος των Ατόμων με Αναπηρία, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπουργών Πολιτισμού ενέκρινε ψήφισμα σχετικά με την πολιτιστική υποδομή χωρίς φραγμούς, για τα άτομα με αναπηρία. Το ψήφισμα έδωσε νέα ώθηση για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία και βελτίωσε σημαντικά τις συνθήκες για τα άτομα με αναπηρία σε πολλά μέρη, συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών για ταξίδια και τουρισμό. Κατά καιρούς έχουν αναπτυχθεί διάφορες ιδιωτικές πρωτοβουλίες, αλλά μέχρι στιγμής έχει σημειωθεί μικρή πρόοδος σε αυτόν τον τομέα (Chatzina, 2020).

3.5 ΑμεΑ και Τουρισμός

Ο τουρισμός παλιότερα εμφανιζόταν ως τομέας για την υγεία και την ευημερία των ανθρώπων και αυτό έχει δημιουργήσει την εικόνα ενός προνομίου, για ευτυχία χωρίς προβλήματα σε μια περίοδο γεμάτη διασκέδαση. Παρεμπιπτόντως, ο τουρισμός είναι ένα γεγονός που επηρεάζει όλους τους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο χωρίς περιοριστική ικανότητα και αναπηρία. Η διαφοροποίηση είναι το κύριο συστατικό κάθε ανθρώπου και κάθε επισκέπτης είναι διαφορετικός, με διαφορετικές ανάγκες, επιθυμίες και κίνητρα και ειδικά όταν ένας τουρίστας είναι ΑμεΑ, πρέπει να γίνεται σεβαστός και να λαμβάνεται υπόψη (Βενετσανοπούλου, 2006).

Ένας προορισμός που αποδεικνύεται ικανός να καλύψει τις ανάγκες των τουριστών με αναπηρία, είναι ένας προορισμός ικανός να καλύψει τις ανάγκες όλων των τουριστών, δεσμευόμενος να καλύψει τις ανάγκες πιο εξελιγμένων τουριστών. Ο τουρισμός είναι ένα συστατικό της ζωής που μπορεί και πρέπει να βελτιώσει τη σωματική, ψυχική και ψυχολογική υγεία ενός ατόμου (Panousi and Petrakos, 2021).

3.5.1 Τα οφέλη του τουρισμού στα Άτομα με Αναπηρίες

Ανεξάρτητα από τον πολιτισμό, τη φυλή ή άλλες ιδιαιτερότητες, οι άνθρωποι έχουν πάντα την ανάγκη να συμμετέχουν σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Στη σημερινή σύγχρονη κοινωνία, με την ανάπτυξη της επιστήμης, της τεχνολογίας και του πολιτισμού, ο ελεύθερος χρόνος είναι μια φυσιολογική απαίτηση για συναισθηματική, σωματική και ψυχική ισορροπία.

Τα τελευταία χρόνια, η ισορροπία των δραστηριοτήτων αναψυχής αναφέρεται συχνά στη βιβλιογραφία. Υποστηρίζεται πως η συμμετοχή σε αυτές τις δραστηριότητες, μπορεί να φέρει σε επαφή τα μέλη της οικογένειας ή άλλες κοινωνικές ομάδες, δημιουργώντας έτσι ένα περιβάλλον στο οποίο οι άνθρωποι ζουν με πιο αρμονικό τρόπο. Σε σύγκριση με τα άτομα που ζουν με καθιστική ζωή, τα άτομα που ασχολούνται με ψυχαγωγικές δραστηριότητες είναι λιγότερο επιρρεπή σε καρδιακές παθήσεις, προβλήματα σπονδυλικής στήλης, διαβήτη, παχυσαρκία και ορισμένους τύπους καρκίνου.

Η συμμετοχή τους συμβάλλει και στην ανάπτυξη της ψυχικής υγείας. Η βελτίωση της υγείας μέσω δραστηριοτήτων αναψυχής σχετίζεται άμεσα με την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της αυτοεκτίμησης των ανθρώπων, για τον εαυτό τους και τις ικανότητές τους. Τα άτομα με διανοητική αναπηρία μπορούν και συμμετέχουν σε όλα τα προγράμματα ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων. Μεταξύ των πιο δημοφιλών είναι οι χειροτεχνίες, ο χορός, το δράμα, η μουσική, τα παιχνίδια και η γυμναστική. Τα ψυχαγωγικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των εβδομαδιαίων ημερήσιων εκδρομών, μπορούν να προσφέρουν στα άτομα με νοητική καθυστέρηση μια αίσθηση αυτονομίας και ελευθερίας (Hutteretal., 2020; Karadimitriou, Kyriakaki&Michopoulou, 2021).

Επιλογές όπως, το ψάρεμα, το κολύμπι, οι καταδύσεις, οι εκδρομές στο δάσος, το άναμμα φωτιών και η παρατήρηση πουλιών είναι μερικές από τις ιδέες που μπορούν να γίνουν σε μικρές ή μεγάλες ομάδες ή λιγότερο οργανωμένες εκδρομές.

Ωστόσο, τα ταξίδια που περιλαμβάνουν περιπέτειες και επικίνδυνες αποστολές είναι πολύ περισσότερα από ό,τι πιστεύουν ορισμένοι. Τα ταξίδια μπορούν να έχουν τεράστιο αντίκτυπο στην υγεία και την ευημερία, καθώς συμβάλλουν θετικά στη θεραπεία του άγχους, των σχετικών ασθενειών και διαταραχών και πολλών άλλων πιθανών εκπαιδευτικών θεραπειών και θεραπειών για την ανάπτυξη του παιδιού. Όπως για παράδειγμα στην κοινωνική ένταξη, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοποίηση από τη ζωή (Michopoulou, Buhalis, MichailidisandAmbrose, 2008).

Οι διακοπές έχουν ιδιαίτερη σχέση με την κοινότητα και την κοινωνική ένταξη. Δίνεται η δυνατότητα για μια οικογενειακή σταθερότητα και συνοχή, ευτυχία και καλύτερη ποιότητα ζωής. Επιπρόσθετα, βοηθάει στην βελτίωση της ψυχικής υγείας, του στρες και των ασθενειών που σχετίζονται με το στρες. Τα ταξίδια

μπορούν και πρέπει να βοηθήσουν στη βελτίωση της σωματικής και ψυχικής υγείας ενός ατόμου (Michoroulou, Buhalis, Michailidis and Ambrose, 2008, Karadimitriou, Kyriakaki & Michoroulou, 2021).

Έρευνες σε όλο τον κόσμο αποκάλυψαν, ότι οι τουρίστες με αναπηρία είναι μια τεράστια αγορά. Το ποσοστό των Αυστραλών τουριστών ΑμεΑ έχει υπολογιστεί σε περίπου 10% του συνολικού αριθμού των τουριστών. Το Ηνωμένο Βασίλειο διαπίστωσε σε μια έρευνα με την οποία ήρθαν σε επαφή το 2009, ότι το 13% όλων των εγχώριων τουριστών ήταν ΑμεΑ. Οι τουρίστες με αναπηρία έμειναν περισσότερο από τον κανονικό τουρίστα και ξόδεψαν περισσότερα από τον μέσο όρο.

Στις Η.Π.Α., οι στατιστικές έχουν δείξει ότι οι ενήλικες με αναπηρία ξοδεύουν κατά μέσο όρο 14 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως σε ταξίδια. Στην ευρωπαϊκή ήπειρο, τα άτομα με αναπηρία έχουν ξεπεράσει ως το 2020 τα 135 εκατομμύρια, επειδή ο πληθυσμός γερνάει και τα 90 εκατομμύρια, από αυτά έχουν τη δυνατότητα να ταξιδεύουν και να αναζητούν προσβάσιμους προορισμούς με τις κατάλληλες υποδομές, ενώ το 12% του γενικού πληθυσμού παγκοσμίως αντιμετωπίζει αναπηρίες και η Ελλάδα είναι ένας τόπος που θέλει να προσφέρει το δικαίωμα δωρεάν πρόσβασης στις θάλασσες και στις τουριστικές υπηρεσίες που προσφέρει (Poli, 2020).

Η ποιότητα ζωής μπορεί να είναι καλύτερη για τα ΑμεΑ εάν ενεργούν σαν κανονικοί άνθρωποι στον τουρισμό και πρέπει να ενθαρρύνονται από τις οικογένειες και τους φίλους τους, να ξεκινήσουν ταξιδιωτικές δραστηριότητες και ταξίδια.

Η σημασία των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων για τα ΑμεΑ είναι εξίσου σημαντική. Δραστηριότητες όπως η κοινωνικοποίηση, η ενεργοποίηση, η ενθάρρυνση, η αποδοχή από το κοινωνικό περιβάλλον και οι εκδηλώσεις αναδεικνύουν σίγουρα την αξία, τη σημασία της αναψυχής και της αλληλεπίδρασης.

Η συμμετοχή των ΑμεΑ σε τουριστικές δραστηριότητες είναι μια γέφυρα που φέρνει κοντά δύο διαφορετικούς κόσμους, με διαφορετικές συμπεριφορές και διαφορετικές πρακτικές, προσφέροντας ισότιμη ύπαρξη και αποδοχή ανθρώπων με ιδιαίτερες ικανότητες. Η συμμετοχή των ΑμεΑ στο τουριστικό προϊόν που λαμβάνουν χώρα στη φύση ή αλλού, όπως η ιππασία, η αναρρίχηση και άλλες

δραστηριότητες φέρνει το αίσθημα χαράς, ευχαρίστησης και αυτοεκτίμησης (Georgakopoulou and Delitheou, 2020).

Ένα άτομο με κινητικά προβλήματα που εμπλέκεται σε απλές και μη ανταγωνιστικές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και βιώνει επιτυχία μέσω αυτής της συμμετοχής, στη συνέχεια επιδιώκει να συμμετάσχει σε ακόμη πιο δύσκολες καταστάσεις που απαιτούν περισσότερη προσπάθεια (Μιζαμτσή & Νικολαΐδης & Μουρούζης, 2012).

Η σημασία των διακοπών για τα ΑμεΑ είναι καίριας σημασίας, καθώς ο συνδυασμός δραστηριοτήτων, εμπειριών και νέων τόπων, είναι ένα τουριστικό σύστημα τόσο περίπλοκο αλλά τόσο ενδιαφέρον με όλα αυτά τα στοιχεία, που πουθενά αλλού δεν θα μπορούσε να βρεθεί. Ο τουρισμός είναι μια ευκαιρία για να σπάσουν οι ρουτίνες που συνδέονται με ασθένειες ή αναπηρίες, κάτι που συνδέεται στενά με άλλες μελέτες για τις εμπειρίες τουριστών με αναπηρία. Οι διακοπές των ΑμεΑ είναι μια ευκαιρία να ξεχάσουν για λίγο την αναπηρία ή την ειδική ικανότητα από μόνοι τους και είναι σημαντικό να προσφέρουν ανακούφιση από το άγχος και να βοηθήσουν τους ανθρώπους, να αντιμετωπίσουν καλύτερα τις ιατρικές τους καταστάσεις κατά την επιστροφή τους (Tsalpara, Soulopoulos, SkliasandGrammalidis, 2021).

3.5.2 Προσβασιμότητα

Η προσβασιμότητα είναι το κύριο στοιχείο της ένταξης για τα ΑμεΑ. Ένας προσβάσιμος κόσμος χωρίς εμπόδια είναι το μεγάλο στοίχημα, για να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον για δωρεάν συμμετοχή. Η προσβασιμότητα είναι ένας ανοιχτός όρος που περιλαμβάνει όλες τις πτυχές της διασφάλισης ότι τα ΑμεΑ μπορούν να συμμετέχουν και να έχουν τις ίδιες επιλογές με τα άτομα χωρίς αναπηρία (Γεωργακοπούλου και Δούκα, 2008)

Ο γκρίζος τουρισμός συμβαδίζει με τις ανάγκες ΑμεΑ και τον Προσβάσιμο Τουρισμό, μια ευκαιρία που προέρχεται από την αγορά Προσβάσιμου Τουρισμού, που συγκεντρώνει τις ανάγκες πρόσβασης και της αναπηρίας. Από την μία ενημέρωση και προώθηση μάρκετινγκ για εύκολες τουριστικές εγκαταστάσεις

αφενός, και αφετέρου ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τον προορισμό και τους παρόχους, έναντι άλλων για τη συγκέντρωση αυτών των αναπτυσσόμενων εξειδικευμένων αγορών(Μιζαμτσή& Νικολαΐδης & Μουρούζης, 2012).

Η βάση του Προσβάσιμου τουρισμού είναι τα ΑμεΑ και οι ομάδες ηλικιωμένων όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, όπου μπορούν επίσης να συμπεριληφθούν άτομα τα οποία μπορούν να υποφέρουν από αναπηρίες σε οποιαδήποτε στιγμή της ζωής τους, που προκλήθηκαν από ατύχημα σε οποιαδήποτε ηλικία (Zajadacz and Szmal, 2017· Γεωργακοπούλου & Δούκα, 2008).

3.5.3 Σχεδιασμός ταξιδιού

Το πρώτο πράγμα που θα πρέπει να σχεδιαστεί είναι οι σωστές πληροφορίες σχετικά με την προσβασιμότητα, καθώς έχει μεγάλη σημασία για τα άτομα με αναπηρία όταν ταξιδεύουν. Εκατομμύρια άνθρωποι με κινητικά προβλήματα, ηλικιωμένοι, οικογένειες με μικρά παιδιά θέλουν να ταξιδέψουν, να διασκεδάσουν και να γνωρίσουν νέα μέρη.

Ο ελληνικός τουρισμός μπορεί να κερδίσει μόνο όταν και εφόσον είναι προσβάσιμος, σε όλες τις κατηγορίες πολιτών. Τα ΑμεΑ πρέπει να έχουν ένα περιβάλλον χωρίς εμπόδια που θα τους επιτρέπει να συμμετέχουν και να συνδέονται με τον υπόλοιπο κόσμο. Οι αντιλήψεις στάσεων, οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα είναι ένας παράγοντας της καθημερινής ζωής, λόγω του γεγονότος, ότι αντιμετωπίζουν περιορισμούς σε συγκεκριμένες στιγμές και τόπους της ζωής τους όπως η εκπαίδευση, η εργασία, η διασκέδαση και τα ταξίδια(Xing and Marwala, 2017).

Οι ανθρώπινες ανάγκες έκαναν τους ενδιαφερόμενους φορείς και την κοινωνία να ερευνήσουν την τουριστική εμπειρία των ΑμεΑ για ισότητα και κοινωνική δικαιοσύνη από ηθική άποψη. Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας επίσης μπορούν να ανεβάσουν το ρεκόρ τουριστικών ταξιδιών. Είναι ένα ακόμη πιο σημαντικό εργαλείο για τα ΑμεΑ, τα οποία συχνά χρησιμοποιούν τεχνολογικά εργαλεία σε μέρη όπου δεν υπάρχει βοήθεια προσβασιμότητας από τον προορισμό και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι τουρίστες με αναπηρίες παρέχουν τη

σημαντική λειτουργία κινήτρων, ωθώντας τους οργανισμούς να βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των ΤΠΕ και των βοηθητικών τεχνολογιών (Poli, 2019).

3.6 Οι υποδομές της Ελλάδας

Στην Ελλάδα διαθέτουμε 1207 κατασκευές Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας. Στόχος του Κέντρου Ημερήσιας Φροντίδας ΑμεΑ είναι η παροχή υπηρεσιών όπως μεταφορέζτων δικαιούχων, διαμονή, διατροφή, πρόγραμμα εξατομικευμένων παροχών, όπως εργοθεραπείες, λογοθεραπεία κλπ, δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης - ψυχαγωγία, άλλες υπηρεσίες, όπως την διαχείριση θεμάτων κ.α.

Στόχος των Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας είναι η παροχή Υπηρεσιών Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης, Κοινωνικοποίησης, Συμβουλευτικής, Αποκατάστασης, Αυτοφροντίδας, Ψυχαγωγίας και Αθλητισμού σε άτομα 8 ετών και άνω με νοητική καθυστέρηση και με άλλες αναπηρίες, παρέχοντας όλες τις υπηρεσίες που απαιτούνται. Λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των ΑμεΑ και ιδιαίτερα εκείνων με νοητική αναπηρία, είναι μια πληθυσμιακή ομάδα που χρειάζεται τις υπηρεσίες υποστήριξης και αποκατάστασης. Προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί στις καθημερινές ανάγκες της διαβίωσής της, έχει αναπτυχθεί ένα πρόγραμμα το οποίο ο δικαιούχος θα πρέπει να συμμετέχει καθημερινά σε αυτό (Mancera-Taboada et al., 2011).

Εκτός από τα προγράμματα που παρέχονται καθημερινά από τις δομές στους ωφελούμενους, είναι η μεταφορά με το σχολικό λεωφορείο από και προς το Κέντρο, πριν και μετά, την έναρξη του ημερήσιου προγράμματος, ιατρική παρακολούθηση, πρωινό και μεσημεριανό από ειδικευμένο προσωπικό.

Παρέχει επίσης υποστηρικτικά προγράμματα όπως συμβουλευτική εκπαιδευτών και γονέων, προγράμματα κοινωνικής ενσωμάτωσης ανθρώπων για την ανάπτυξη δεξιοτήτων καθημερινής διαβίωσης και αυτονομίας. Επίσης παρέχει ψυχαγωγία, δημιουργική απασχόληση, γυμναστική και αθλητικά προγράμματα (Perna, Varriale and Ferrara, 2020).

Συνήθως, περιλαμβάνεται εκπαίδευση μέσα από τα εργαστήρια, όπως αγιογραφίες, σχέδια και γραφικές τέχνες, Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές, μαγειρική, λαϊκή τέχνη, κοσμήματα, συσκευασίες αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, χειροποίητες βιβλιοδεσίες, μεταξοτυπίες, υπηρεσίες γραμματείας.

Οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν επίσης σε ομάδες εκπαίδευσης σε θεατρικές παραστάσεις, παραδοσιακούς χορούς και μουσικά όργανα. Σκοπός είναι η προώθηση των δικαιωμάτων και της ευημερίας των ατόμων με αναπηρία και συγκεκριμένα αυτού με νοητική αναπηρία, καθώς καταλήγουν απομονωμένα, ζώντας απομονωμένα και αντιμέτωπα με διακρίσεις (Perna, Varriale and Ferrara, 2020).

3.7 Τουρισμός για όλους

Το πρόγραμμα Τουρισμός για Όλους, είναι σε υψηλό επίπεδο ενδιαφέροντος για την τουριστική βιομηχανία. Οι ΗΠΑ και η Αυστραλία, έχουν δημιουργήσει κανόνες και πρότυπα για την παροχή ανθρωπίνων δικαιωμάτων και πρόσβασης στην αναψυχή και τον τουρισμό για τα ΑμεΑ από την άλλη.

Άλλες χώρες βρίσκονται ακόμη σε πολύ πρώιμα στάδια ανάπτυξης ενός περιβάλλοντος χωρίς φραγμούς. Το έργο Τουρισμός για όλους και Προσβάσιμος Τουρισμός, απευθύνεται σε μια τεράστια ταξιδιωτική αγορά και από μόνο του είναι ένα είδος τουρισμού, που περιλαμβάνει κοινότητες και προορισμούς για/σε ΑμεΑ και οικογένειες, να λειτουργούν ανεξάρτητα με ισότητα και αξιοπρέπεια μέσω της παροχής τουριστικών προϊόντων, υπηρεσιών καθολικής σχεδίασης και των κατάλληλα δομημένων περιβαλλόντων (Μιζαμτσή & Νικολαΐδης & Μουρούζης, 2012).

Επίσης, στις ομάδες περιλαμβάνονται άτομα με μόνιμες διαταραχές, ηλικιωμένοι και οικογένειες με μικρά παιδιά. Τα ΑμεΑ όπως όλοι μας, πρέπει να αποδέχονται τις υπηρεσίες και τις εγκαταστάσεις χωρίς περιορισμούς, για να απολαμβάνουν τον ελεύθερο χρόνο τους σε όλους τους τουριστικούς προορισμούς. Η ειδική βοήθεια και υποστήριξη στα ΑμεΑ εξαρτάται από την ποιότητα και την προσβασιμότητα στη μεταφορά, τη διαμονή και τα ταξίδια (Papatheodorou et al., 2019).

3.8 Υποδομές Προσβασιμότητας

Πριν από χρόνια, αλλά όχι τόσο μακριά, τα κτίρια δεν ήταν εύκολα προσβάσιμα. Με τα χρόνια και σύμφωνα με τα ανθρώπινα δικαιώματα της ελεύθερης κυκλοφορίας, την ελεύθερη βούληση όλων και την ισότητα ως μέρος της ανεξαρτησίας των ανθρώπων, έχει δημιουργηθεί και συνεχίζεται, μια νέα κοινωνία με οφέλη για τα ΑμεΑ. Ως εύλογη προσαρμογή νοούνται, οι απαραίτητες αλλαγές και προσαρμογές που δεν επιβάλλουν αδικαιολόγητη επιβάρυνση, όπου χρειάζεται σε μια περίπτωση, έτσι ώστε τα ΑμεΑ να απολαμβάνουν τη ζωή ή να ασκούν, σε ίση βάση με τους άλλους, όλα τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες (Γεωργακοπούλου και Δούκα, 2008).

Για να χαρακτηριστεί ένας χώρος κατάλληλος και προσβάσιμος, πρέπει να πληροί μεγάλο αριθμό προτύπων που καλύπτουν διάφορες αναπηρίες και ειδικές ανάγκες, δηλαδή να μπορεί να μπει από έξω αλλά και να μετακινηθεί μέσα. Οφείλει να είναι εξοπλισμένος με ανελκυστήρα με Σύστημα Braille και τουαλέτα για ΑμεΑ. Το δωμάτιο πρέπει να είναι ειδικά σχεδιασμένο ανάλογα με το ύψος του κρεβατιού, διακόπτες, νιπτήρες, νεροχύτες, οι διάδρομοι πρέπει να έχουν κάγκελα για τυφλούς ή ηλικιωμένους, τα σημάδια κινδύνου πρέπει να είναι έγχρωμα και εάν υπάρχει χαλί, πρέπει να είναι κατάλληλου πάχους για να μπορούν να μετακινούν το αμαξίδιο και να έχουν οδηγό σκύλο (Senghaas, 2012).

Μετά τις βελτιώσεις των υποδομών, που έγιναν την παραμονή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, η Αθήνα είναι μια καλή πόλη από άποψη προσβασιμότητας και το ιστορικό της κέντρο είναι πολύ φιλικό προς τα άτομα με αναπηρίες. Γενικά πάντως για την Ελλάδα η κατάσταση δεν είναι αυτή που θα περίμενε κανείς από μια χώρα όπου η βαριά βιομηχανία, είναι τουριστική και αυτό διαπιστώθηκε και από την ίδια την βιβλιογραφία, όπου οι πηγές που σχετίζονται με την έρευνα μας είναι περιορισμένες (Κεντέλλα & Κόλα, 2016).

Στην πρωτεύουσα, τα σκήπτρα της προσβασιμότητας καταλαμβάνουν πολιτιστικούς χώρους με επικεφαλής το Μουσείο της Ακρόπολης και τα ξενοδοχεία,

ειδικά τεσσάρων και πέντε αστέρων, έχουν καλές βαθμολογίες γιατί η προσβασιμότητα είναι προϋπόθεση για υψηλή κατάταξη (Coccossis, 2004).

Η προσβάσιμη υποδομή είναι βασικός στόχος για τη συμμετοχή στον τουρισμό, ένα πλήρως προσβάσιμο περιβάλλον είναι απίθανο να επιτευχθεί βραχυπρόθεσμα έως μεσοπρόθεσμα. Αντίθετα, η παροχή ακριβών και αξιόπιστων πληροφοριών μπορεί να αντιμετωπιστεί βραχυπρόθεσμα και θεωρείται ως το πιο αποτελεσματικό μέσο για το άνοιγμα τουριστικών ευκαιριών για τα ΑμεΑ.

Χρειάζεται επιπλέον χρόνος από το κανονικό για να προγραμματίσουν και να βεβαιωθούν ότι ικανοποιούνται οι ανάγκες τους, χρειάζονται ειδικές και ακριβείς πληροφορίες για να φτάσουν στον προορισμό τους, να επιστρέψουν στο σπίτι, καθώς και για την εύρεση διαθεσιμότητας και κατάλληλης προσβάσιμης διαμονής, όπως τα προσβάσιμα σημεία ενδιαφέροντος και άλλες ανέσεις. Η διαχείριση προορισμού και οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να έχουν μόνο κέρδος, λαμβάνοντας υπόψη τον αειφόρο τουρισμό (Spanu, 2019).

Ο ορισμός του αειφόρου τουρισμού που βασίζεται στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, είναι μια μορφή τουρισμού που λαμβάνει υπόψη τις τρέχουσες και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του και καλύπτει τις ανάγκες των τουριστών, της βιομηχανίας, του περιβάλλοντος και των κοινοτήτων υποδοχής. Ο βασικός δείκτης για τη βελτίωση της προσβασιμότητας ενός προορισμού είναι η συνεργασία των ενδιαφερομένων, του κράτους, της τοπικής κοινωνίας, των ΑμεΑ και πολλών άλλων που εμπλέκονται στο τουριστικό μοντέλο, όπως οι μεταφορές και πολλοί άλλοι παράγοντες. Η συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι μια αναπτυσσόμενη οικονομικά προσιτή τουριστική λύση, η οποία αναγνωρίζει την αξία της αγοράς και την αξιοποιεί (Spanu, 2019).

3.9 Προσδιορισμός των βασικών προβληματικών περιοχών του αυτιστικού τουρίστα

Η οργάνωση ενός ταξιδιού για έναν αυτιστικό τουρίστα πρέπει να ξεκινά με την κατανόηση των βασικών προβλημάτων του, όπως τα αισθητηριακά ζητήματα,

προβλήματα ύπνου, προβλήματα υγείας, λεκτικά ή μη, τροφικές αλλεργίες και όλα τα άλλα προβλήματα που συζητήθηκαν στην προηγούμενη ενότητα των προκλήσεων που θα μπορούσαν να αντιμετωπίζουν τον αυτιστικό τουρίστα, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού (Palacios-Florencio, Santos-Roldán, Berbel-Pineda and Castillo-Canalejo, 2021).

Η εξοικείωση με αυτά τα προβλήματα μπορεί, να διευκολύνει τον σχεδιασμό του ταξιδιού για να καλύψει τις ανάγκες και τις δυνατότητες του αυτιστικού τουρίστα και θα βοηθήσει στην πρόληψη τόπων και δραστηριοτήτων, που μπορούν να προκαλέσουν αυτά τα προβλήματα (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).

Επιπλέον, η ταξιδιωτική εταιρεία θα πρέπει να προσδιορίσει τα ενδιαφέροντα και τις αγαπημένες δραστηριότητες του αυτιστικού ατόμου, για να το λάβει αυτό υπόψη κατά τον προγραμματισμό του ταξιδιού. Η ταξιδιωτική εταιρεία θα πρέπει να λάβει αυτές τις πληροφορίες στα υπόψη, πριν ξεκινήσει να κανονίζει το ταξίδι ο ενδιαφερόμενος. Αυτό θα μπορούσε να γίνει παρέχοντας στον αυτιστικό τουρίστα ή στην οικογένειά του ένα ερωτηματολόγιο, έτσι ώστε να το συμπληρώσει και αυτό το ερωτηματολόγιο θα πρέπει να περιλαμβάνει ερωτήσεις οι οποίες καλύπτουν όλα τα θέματα που αναφέρονται παραπάνω. Θα ήταν επίσης προτιμότερο η ταξιδιωτική εταιρεία να στείλει στον αυτιστικό πελάτη της, μαζί με το ερωτηματολόγιο μια φόρμα επιβεβαίωσης, δηλώνοντας ότι οι πληροφορίες του πελάτη θα παραμείνουν εμπιστευτικές (Palacios-Florencio, Santos-Roldán, Berbel-Pineda and Castillo-Canalejo, 2021).

3.9.1 Επιλογή του κατάλληλου προορισμού

Οι ταξιδιωτικές εταιρείες μπορούν να προτείνουν τους κατάλληλους τουριστικούς προορισμούς, τα είδη των ταξιδιών και τις δραστηριότητες στον αυτιστικό τουρίστα, καθώς ορισμένα μέρη μπορεί να είναι πιο κατάλληλα από άλλα.

Ίσως είναι επίσης καλύτερο να αποφευχθούν τα μέρη τα οποία μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα στα άτομα τα οποία έχουν αυτισμό. Βέβαια, όλα εξαρτώνται από τις ανάγκες του αυτιστικού ατόμου, τις ικανότητες, το επίπεδο

έκθεσης σε εξωτερικές δραστηριότητες και την αισθητηριακή ανοχή που έχει. Μπορεί να μην ανέχεται ένα ή περισσότερα, όπως τον ήχο των κυμάτων, την αίσθηση της άμμου, τον αέρα, την υγρασία, τη γεύση του νερού ακόμα και το πόσο λαμπερός είναι ο ήλιος (Nair and Mohanty, 2021).

Σε έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί με άτομα τα οποία πάσχουν από αυτισμό οι συμμετέχοντες είχαν αναφέρει, ότι δεν μπορούν να διαχειριστούν το περιβάλλον της παραλίας. Εάν ο αυτιστικός τουρίστας έχει υποευαίσθητα αισθητηριακά προβλήματα και αγαπά την αίσθηση του νερού και της άμμου, τότε η παραλία θα πρέπει να βρίσκεται στην κορυφή της λίστας συστάσεων, καθώς θα μπορέσει να προσφέρει στον αυτιστικό τουρίστα όλες τις αισθητηριακές του ανάγκες και θα μπορέσει να ικανοποιήσει τις επιθυμίες του.

Ένα άλλο παράδειγμα, είναι τα θεματικά πάρκα τα οποία μπορεί να είναι «καταστροφικά» για έναν αυτιστικό τουρίστα που δεν μπορεί να ανεχθεί τον θόρυβο, τον συνωστισμό ή να έχει αισθητηριακά προβλήματα που σχετίζονται με την κίνηση και την ισορροπία. Σε παρελθοντικές έρευνες, οι συμμετέχοντες είχαν δηλώσει ότι αποφεύγουν τα θεματικά πάρκα, λόγω της πολυκοσμίας, αλλά στον αντίποδα για έναν άλλο συμμετέχοντα, ήταν το καλύτερο μέρος, καθώς το φως, οι θόρυβοι και οι αισθήσεις των κινήσεων ήταν αυτό που του άρεσε περισσότερο (Booyens and Rogerson, 2015).

3.9.2 Επιλογή των στοιχείων του τουριστικού ταξιδιού

Μετά την επιλογή του προορισμού, έρχεται η επιλογή και η διάταξη των συνιστωσών του τουριστικού ταξιδιού, το οποίο περιλαμβάνει τις μεταφορές, τη διαμονή και τις τουριστικές δραστηριότητες. Όλα αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να επιλέγονται και να προσαρμόζονται προσεκτικά σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχονται στο ερωτηματολόγιο του αυτιστικού τουρίστα για να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του, τις επιθυμίες και τις δυνατότητες που έχει ο τουρίστας (Patterson and Balderas, 2018).

Επιπλέον, ο αυτιστικός τουρίστας θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος, εκ των προτέρων, για το τι μπορεί να βιώσει και το τι μπορεί να πάρει από το κάθε στοιχείο.

Αυτό περιλαμβάνει τον κύριο τρόπο μεταφοράς, όπως αναφέραμε και παραπάνω, το οποίο χρησιμοποιείται για τη μεταφορά του τουρίστα από την προέλευση στον προορισμό, είτε αεροπορικώς είτε δια θαλάσσης ή και ξηράς.

Το αεροπορικό ταξίδι μπορεί να προκαλέσει μεγάλη άγχη σε έναν αυτιστικό τουρίστα μαζί με κάθε διαδικασία που περιλαμβάνει, όπως τον έλεγχο των αποσκευών, την πλοήγηση στην ασφάλεια του αεροδρομίου, τους χρόνους αναμονής πριν την επιβίβαση, τις μεγάλες ουρές για την επιβίβαση, την πλήξη κατά τη διάρκεια της πτήσης, αλλά και το πιθανό άγχος που μπορεί να του δημιουργηθεί, ειδικά αν είναι η πρώτη φορά που ταξιδεύει αεροπορικώς (Patterson and Balderas, 2018).

Οι ταξιδιωτικές εταιρείες μπορούν να συμβάλουν στην ελαχιστοποίηση αυτού του άγχους ενημερώνοντας, εκ των προτέρων, τα αεροδρόμια και τις αεροπορικές εταιρείες για την κατάσταση του τουρίστα, προκειμένου να του παράσχει ειδικές και συγκεκριμένες υπηρεσίες που θα μπορούσαν να βοηθήσουν, να κάνει την εμπειρία όσο το δυνατόν πιο άνετη και χωρίς άγχος.

Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει ένα άτομο που θα συναντήσει τον αυτιστικό τουρίστα, θα του παρέχει βοήθεια σχετικά με τον έλεγχο των αποσκευών, την αναμονή σε ένα ειδικό ήσυχο σημείο στο αεροδρόμιο, την προτεραιότητα σχετικά με την επιβίβαση και τα καθίσματα και ειδική φροντίδα και τέλος βοήθεια κατά τη διάρκεια της πτήσης (Balderas-Cejudo, Rivera-Hernaez and Patterson, 2016).

Ορισμένες αεροπορικές εταιρείες προσφέρουν σε ενήλικες με αναπηρίες ένα πρόγραμμα βοήθειας με μία επιπλέον χρέωση. Το πρόγραμμα προσφέρει προσωπική βοήθεια μέσω των κρίσιμων σημείων ελέγχου ασφαλείας, του check-in, της επιβίβασης και μέσω του αεροδρομίου προορισμού (Faye, 2020).

Επιπλέον, δίνοντας στον τουρίστα μια οπτικοποίηση του τι να περιμένει στην ασφάλεια του αεροδρομίου μπορεί να βοηθήσει στην αποφυγή του άγχους και στην απώλεια του ελέγχου. Η ταξιδιωτική εταιρεία μπορεί να το παρέχει μέσω των πληροφοριών, των εικόνων ή με βίντεο που αποστέλλονται στον τουρίστα πριν από το ταξίδι, για να του δώσει μια ιδέα για το τι να περιμένει και συμβουλές που μπορούν, να κάνουν αυτή την εμπειρία να περάσει ομαλά, όπως να συμβουλευτεί τον τουρίστα να μην φοράει ζώνες με μεταλλικές πόρπες ή να έχει κέρματα στις τσέπες

του, για να βοηθήσει να περάσει γρήγορα και εύκολα τα σημεία ασφαλείας ή συνιστώντας να φοράει άνετα φαρδιά ρούχα, κατά τη διάρκεια της πτήσης.

Επιπρόσθετα, εάν είναι δυνατόν, η ταξιδιωτική εταιρεία μπορεί να κανονίσει με το αεροδρόμιο μια προ - επίσκεψη για τον αυτιστικό τουρίστα ως προσανατολισμό προς τα αεροπορικά ταξίδια και να περάσει από ένα ψευδές σενάριο ταξιδιού, συμπεριλαμβανομένης της διέλευσης από σημεία ασφαλείας και ακόμη και της επιβίβασης σε αεροπλάνο. Ορισμένα αεροδρόμια σε ανεπτυγμένες χώρες προσφέρουν ήδη αυτήν την υπηρεσία για άτομα με αυτισμό, κάτι το οποίο δεν είναι τόσο διαδεδομένο στην χώρα μας ακόμα (Faye, 2020).

Σε παλαιότερες έρευνες οι αυτιστικοί συμμετέχοντες δήλωσαν, ότι ταξίδευαν συχνά με τα αεροπλάνα. Σε αυτή την περίπτωση, η ταξιδιωτική εταιρεία δεν θα χρειαστεί να προετοιμάσει τον αυτιστικό τουρίστα για την εμπειρία του αεροδρομίου. Μερικές από τις συμβουλές αεροπορικών ταξιδιών που αναφέρονται παραπάνω μπορούν επίσης να εφαρμοστούν σε θαλάσσια και χερσαία ταξίδια (Singh and Mishra, 2004).

Οι μεταφορές σε έναν εσωτερικό προορισμό μπορούν να γίνουν με λεωφορεία, μίνι λεωφορεία ή ακόμα και λιμουζίνες. Οι επιλογές αυτών των μέσων μεταφοράς εξαρτάται από τον αριθμό των ταξιδιωτών με τον αυτιστικό τουρίστα και από την ανοχή του. Για παράδειγμα, ορισμένα αυτιστικά άτομα δεν είναι σε θέση να ανεχθούν τα μεγάλα λεωφορεία λόγω των αισθητηριακών ζητημάτων που προκύπτουν, όπως είναι ο θόρυβος και η κίνηση. Σε αυτή την περίπτωση, προτιμώνται τα μίνι λεωφορεία και οι λιμουζίνες. Οι αυτιστικοί άνθρωποι σε άλλες έρευνες δήλωσαν ότι προτιμούν τη λιμουζίνα ή το ιδιωτικό αυτοκίνητο από το λεωφορείο. Ένας από αυτούς παραδέχτηκε ότι η αιτία για αυτό είναι ο θόρυβος που συχνά συνδέεται με τις μετακινήσεις με λεωφορείο.

Επιπλέον, ανεξαρτήτως από το μεταφορικά μέσα που χρησιμοποιούνται εντός του προορισμού, θα πρέπει να εξεταστούν το ενδεχόμενο διατήρησης της απόστασης οδήγησης μεταξύ των τόπων, που επισκέφθηκαν την ίδια ημέρα στο ελάχιστο, για να αποφευχθεί το άγχος και η εξάντληση (Lietal., 2016)

3.9.3 Επιλογή καταλύματος

Αυτό το συστατικό θα πρέπει επίσης, να επιλεγεί με προσοχή σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχονται στο ερωτηματολόγιο στους αυτιστικούς τουρίστες από τις ταξιδιωτικές εταιρίες.

Η διαμονή μπορεί να είναι ένα all inclusive θέρετρο, ένα ξενοδοχείο, ένα μοτέλ, ένα ενοικιαζόμενο σαλέ ή διαμέρισμα ή ακόμα και ένα κρουαζιερόπλοιο. Αυτό εξαρτάται από τον τουριστικό προϋπολογισμό, τον τύπο του ταξιδιού και πάνω από όλα τις ανάγκες και τις ανοχές, που έχει ο αυτιστικός τουρίστας. Γενικά, τα περισσότερα αυτιστικά άτομα προτιμούν ήσυχα μέρη χωρίς κόσμο και θόρυβο. Η ενοικίαση ενός διαμερίσματος μπορεί να είναι μια κατάλληλη επιλογή, που ανακουφίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό από το πιθανό άγχος. Μπορεί να επιτρέψει στον αυτιστικό τουρίστα και την οικογένειά του να προσαρμόσουν τα δωμάτια με τρόπο που θα τον παρηγορούσε και θα προετοιμάσει το φαγητό του εντός της εγκατάστασης. Ωστόσο, εάν η επιλογή είναι ένα θέρετρο, ένα ξενοδοχείο ή ένα κρουαζιερόπλοιο, είναι προτιμότερο να επιλέξετε μικρότερα, χωρητικότητας λιγότερων από 220 δωματίων.

Οι περισσότεροι αυτιστικοί προτιμούν μικρά ξενοδοχεία και μοτέλ καθώς δεν αισθάνονται άνετα σε μεγάλα θέρετρα και μεγάλα ξενοδοχεία (Bhati, Lundberg, Toe and Carter, 2013).

Η ταξιδιωτική εταιρεία θα πρέπει να κανονίσει, εκ των προτέρων, με την εγκατάσταση διαμονής τις υπηρεσίες που απαιτούνται για τη φιλοξενία του αυτιστικού τουρίστα. Μεταξύ αυτών των υπηρεσιών είναι το γρήγορο check - in, η επιλογή των δωματίων που βρίσκονται σε πιο ήσυχες περιοχές, η κράτηση πιο ήσυχων χώρων στην τραπεζαρία, κατά τη διάρκεια των γευμάτων, η ταχύτερη εξυπηρέτηση κατά τη διάρκεια των γευμάτων, η προετοιμασία των ειδικών γευμάτων σε περίπτωση που υπάρχει κάποια διατροφική αλλεργία ή δυσανεξία - δυσφορία στην υφή, η παροχή ψυγείου ή ακόμη και μίας μικρής κουζίνας στο δωμάτιο. Ανάλογα με

τις διατροφικές συνήθειες που έχει ο τουρίστας και με αυτόν τον τρόπο υπάρχει καλύτερη διαχείριση, για την αποφυγή των κινδύνων τροφικής αλλεργίας ή δυσχερών καταστάσεων κατά τη διάρκεια των γευμάτων (Nikraftar and Jafarpour, 2020).

Στις περισσότερες έρευνες οι αυτιστικοί ερωτηθέντες έχουν συμφωνήσει ότι επίσης προτιμούν να έχουν ένα κατάλυμα με πρωινό και θα είναι υπεύθυνοι για τα υπόλοιπα γεύματά τους. Ωστόσο, υπάρχουν και αυτοί οι οποίοι δήλωσαν ότι θα διάλεγαν κάποιο κατάλυμα με πλήρη διατροφή σε περίπτωση που η εγκατάσταση φιλοξενίας ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες του σε γεύματα (Hoarau, 2021).

Η μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση για τον αυτισμό οδήγησε ορισμένα ξενοδοχεία, ειδικά στις ανεπτυγμένες χώρες, να προσφέρουν φιλικά προς τον αυτισμό καταλύματα. Μεταξύ των υπηρεσιών που προσφέρουν στους αυτιστικούς επισκέπτες είναι δωμάτια φιλικά προς τον αυτισμό, ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό και ειδικές επιλογές γευμάτων χωρίς γλουτένη και καφεΐνη, ουσίες οι οποίες μπορεί να επηρεάσουν με άσχημο τρόπο έναν αυτιστικό τουρίστα.

Επιπλέον, ορισμένες κρουαζιέρες προσφέρουν εξατομικευμένες υπηρεσίες για τους αυτιστικούς επισκέπτες. Αυτό περιλαμβάνει την πρόσληψη έμπειρου προσωπικού κρουαζιέρας, προτεραιότητα σχετικά με την επιβίβαση και την αποβίβαση, παροχή ιδιωτικού δείπνου, ειδικά δώρα και δραστηριότητες και την παροχή ενός ερωτηματολογίου πριν από την κρουαζιέρα, με σκοπό να βοηθήσει τους συμβούλους, επαγγελματίες γιατρούς και νοσηλευτές (Paraskou and George, 2017).

3.9.4 Τουριστικές Δραστηριότητες

Οι τουριστικές δραστηριότητες περιλαμβάνουν την αναψυχή, την περιπέτεια και τις περιηγήσεις στα αξιοθέατα. Το τουριστικό ταξίδι μπορεί να περιλαμβάνει όλους αυτούς τους τύπους ή μόνο έναν από αυτούς ανάλογα με τις ανάγκες και τις ανοχές των αυτιστικών τουριστών. Ένα ταξίδι στην παραλία είναι μια καλή επιλογή για αναψυχή και μπορεί να είναι χαλαρωτικό και ευχάριστο. Η φύση και οι γραφικές περιοχές είναι επίσης μια καλή επιλογή για μερικούς αυτιστικούς ανθρώπους, εάν ικανοποιούν τις ανάγκες και το επίπεδο ανοχής τους στις εξωτερικές ατμοσφαιρικές συνθήκες (Whelpley, Banks, Bochantin and Sandoval, 2020).

Οι αυτιστικοί τουρίστες, έχουν δηλώσει ότι οι γραφικές περιοχές τους προσφέρουν μια αίσθηση ηρεμίας, χαλάρωσης και γαλήνιες εμπειρίες και ότι τους αρέσει να φωτογραφίζουν τις σκηνές της φύσης. Από την άλλη πλευρά, τα θεματικά πάρκα μπορεί να προσφέρουν μια ποικιλία από επιλογές αναψυχής, οι οποίες ταιριάζουν καλύτερα σε αυτιστικά άτομα, τα οποία λαχταρούν και ικανοποιούνται σε μεγάλο βαθμό με τις αισθητηριακές δραστηριότητες.

Ωστόσο, αυτό εξαρτάται επίσης από τις ανάγκες του τουρίστα, την ανοχή και τις προκαταρκτικές ρυθμίσεις που μπορεί να διευθετήσει η ταξιδιωτική εταιρεία με το διοικητικό προσωπικό πριν από την επίσκεψη, για να παρέχει στον τουρίστα τις ειδικές υπηρεσίες που χρειάζεται (Whelpley, Banks, Bochantin and Sandoval, 2020, Karadimitriou, Kyriakaki&Michopoulou, 2021).

Οι δραστηριότητες περιπέτειας περιλαμβάνουν μεγάλες δράσεις κάτι το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει επισκέψεις σε ράντζα, ιππασία, σαφάρι, πεζοπορία και σκι στο χιόνι ή στην άμμο. Η επιλογή του αν θα προγραμματιστεί μια δραστηριότητα περιπέτειας για τον αυτιστικό τουρίστα ή όχι και η επιλογή της κατάλληλης δραστηριότητας περιπέτειας, εξαρτάται επίσης από τις επιθυμίες και τις δυνατότητές του. Στα άτομα τα οποία πάσχουν από αυτισμό η ιππασία είναι μία ιδανική και χαλαρωτική δραστηριότητα που τους ικανοποιεί.

Όσον αφορά τα αξιοθέατα, αυτό περιλαμβάνει την επίσκεψη σε ιστορικούς και πολιτιστικούς χώρους, μουσεία, ενυδρεία και γκαλερί τέχνης. Τα ταξίδια στα αξιοθέατα μπορεί να ταιριάζουν σε πολλά αυτιστικά άτομα καθώς είναι παθιασμένοι με τις τέχνες σε μεγάλο βαθμό, και οι περισσότεροι έχουν συμφωνήσει ότι απολαμβάνουν την επίσκεψη σε πολιτιστικούς και ιστορικούς χώρους. Χρειάζεται φυσικά η απαραίτητη προετοιμασία του αυτιστικού τουρίστα, όπως όλα τα άλλα, για να μπορέσει να έχει μία ολοκληρωμένη εμπειρία. Σε αυτό μπορούν να βοηθήσουν οι οπτικοί οδηγοί και τα άλμπουμ φωτογραφιών τα οποία περιγράφουν την τοποθεσία και απεικονίζουν τα εκθέματα (Ribeiroetal., 2018).

Πολλά μουσεία έχουν αρχίσει να συνειδητοποιούν αυτόν τον πιθανό τουρίστα και έχουν αφιερώσει κάποια από τα εκθέματά τους, για να τον εξυπηρετήσουν. Για παράδειγμα το Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης στην πόλη της Νέας Υόρκης είναι ένα από αυτά τα Μουσεία φιλικά προς τον αυτισμό, καθώς προσφέρει ξεναγήσεις σε

γκαλερί μικρής κλίμακας ενθαρρύνοντας τα αυτιστικά άτομα, να χρησιμοποιήσουν όλες τους τις αισθήσεις για να ανακαλύψουν τον κόσμο των καλών τεχνών.

Ωστόσο, εάν ο ιστότοπος δεν είναι ακόμη φιλικός προς τον αυτιστικό τουρίστα, η ταξιδιωτική εταιρεία θα πρέπει να κανονίσει την επίσκεψη, εκ των προτέρων, με τη διοίκηση για να προσπαθήσει να δημιουργήσει μια κατάλληλη ατμόσφαιρα για τον αυτιστικό τουρίστα, όπως το να μπορέσει να προγραμματίσει την επίσκεψη να είναι εκτός ώρας ή νωρίς το πρωί χωρίς να υπάρχει παρουσία κόσμου, κάτι το οποίο μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την επίσκεψη του (Neal, Sirgy and Uysal, 2004).

Ο τουρισμός οικολογικού ενδιαφέροντος μπορεί να είναι μια καλή επιλογή για ορισμένους αυτιστικούς τουρίστες, η παρατήρηση των πουλιών και η πολιτιστική ατμόσφαιρα ορισμένων τόπων είναι κάτι το οποίο οξύνει την περιέργεια και την δημιουργικότητα τους, με εξαίρεση την γευσιγνωσία, δηλαδή το να δοκιμάζουν τα τοπικά τους πιάτα και προϊόντα.

Γενικά, η ταξιδιωτική εταιρεία θα πρέπει να λάβει στα υπόψη τις παρακάτω συμβουλές κατά την επιλογή και τον προγραμματισμό των τουριστικών δραστηριοτήτων του ταξιδιού:

- ❖ Αρχικά, είναι προτιμότερο να μην γεμίζει ένα ταξίδι με πολλές δραστηριότητες και να κρατηθεί απλό.
- ❖ Ακόμη, θα πρέπει να περιοριστεί ο αριθμός των δραστηριοτήτων που θα πραγματοποιηθούν την ίδια μέρα σε λίγους/ελάχιστους και θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο να διατηρηθεί στο ελάχιστο η απόσταση της οδήγησης μεταξύ των τοποθεσιών, που θα επισκεφτεί ένας αυτιστικός τουρίστας την ίδια ημέρα.
- ❖ Επίσης, εάν είναι δυνατόν, θα πρέπει να οργανωθούν οι επισκέψεις των αυτιστικών τουριστών σε ένα συγκεκριμένο μέρος σε ώρες εκτός λειτουργίας, όπως περιόδους χαμηλής τουριστικής κίνησης, λόγω χάριν νωρίς το πρωί ή και αργά το απόγευμα ή την ημέρα αργίας του τόπου, για να μην υπάρχουν δυσχέρειες, σχετικά με τον συνωστισμό.
- ❖ Τέλος, θα πρέπει να υπάρχει άφθονος χρόνος χαλάρωσης ή διακοπή λειτουργίας στο κατάλυμα, κατά τη διάρκεια της ημέρας. Η εφαρμογή αυτών

των κανόνων μπορεί, να βοηθήσει στο να αποτραπεί το να είναι συντριπτικό ή κουραστικό το ταξίδι, για τον αυτιστικό τουρίστα (Chaturvedi, 2004).

3.10 Παρουσίαση του τουριστικού ταξιδιού στον αυτιστικό τουρίστα

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η προετοιμασία είναι πολύ σημαντική στην περίπτωση εξυπηρέτησης ενός αυτιστικού τουρίστα. Ένας από τους τομείς που χρειάζονται προετοιμασία είναι η προετοιμασία του ίδιου του τουρίστα, για την εμπειρία και το μέρος που θα περάσει τις διακοπές του. Αυτό το βήμα είναι απαραίτητο, για να αποφευχθεί η σύγχυση του αυτιστικού τουρίστα στο νέο μέρος και να αποφευχθούν τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από την αλλαγή στη ρουτίνα του (Κάκουρος&Μανιαδάκη, 2006).

Η παρουσίαση του προορισμού και του τουριστικού ταξιδιού στον τουρίστα θα μπορούσε να γίνει προσφέροντάς του ένα βίντεο, φυλλάδιο ή βιβλίο του προορισμού για να προετοιμαστεί για το τι θα δει και τι θα περιμένει, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Αυτό θα πρέπει να γίνει μέσα σε αρκετό χρόνο πριν από το ταξίδι για να δοθεί στον αυτιστικό τουρίστα η ευκαιρία να κατανοήσει τις λεπτομέρειες (Senguptaetal., 2021).

3.10.1 Αποφυγή άγχους κατά τη διάρκεια του ταξιδιού

Παρά την επιλογή των κατάλληλων εξαρτημάτων για το ταξίδι που ταιριάζουν με τις ανάγκες και τις ανοχές των αυτιστικών τουριστών, θα πρέπει να γίνουν άλλες διαδικασίες για να γίνουν αυτά τα στοιχεία ακόμα πιο φιλικά προς τον αυτισμό. Για παράδειγμα, τα πλήθη, οι θόρυβοι και τα έντονα φώτα μπορεί να προκαλέσουν μεγάλη σύγχυση, ειδικά σε νέα μέρη.

Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να γίνουν ορισμένες προσαρμογές στο φυσικό περιβάλλον, για να μειωθεί η υπερφόρτωση που προκύπτει από αισθητηριακά ζητήματα. Αυτές οι προσαρμογές μπορεί να περιλαμβάνονται αλλά δεν περιορίζονται σε τροποποιήσεις στις εγκαταστάσεις διαμονής, όπως η μείωση της έντασης ή η αφαίρεση των φώτων φθορισμού από τα δωμάτια των ξενοδοχείων (Rogerson, 2002).

Ένα άλλο παράδειγμα είναι η χρήση των αντισταθμιστικών αισθητηριακών εργαλείων που μπορεί να χρειαστούν ορισμένα αυτιστικά άτομα, όπως τα γυαλιά ηλίου για τη μείωση της οπτικής αντανάκλασης σε εσωτερικούς χώρους και ακουστικά, τα οποία φιλτράρουν τον θόρυβο του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα τους επιτρέπουν να ακούν με επάρκεια τις συνομιλίες. Η χρήση αυτών των εργαλείων, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, είναι μια πολύ καλή ιδέα για τη μείωση των αισθητηριακών προκλήσεων που μπορεί να προκύψουν (Zolotovskiy and Stelnik, 2019).

Μια άλλη συμβουλή, η οποία μπορεί να αποτρέψει τις συντριπτικές καταστάσεις είναι η αποφυγή των μεγάλων ουρών και χρόνους αναμονής σε τουριστικούς χώρους. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με την, εκ των προτέρων, συνεννόηση με την υπηρεσία επισκεπτών αυτών των χώρων για την παροχή στον αυτιστικό τουρίστα με μια ειδική κάρτα βοήθειας επισκεπτών, που θα τους επέτρεπε να μην περιμένουν σε ουρές για να μπουν στους ιστότοπους ή να απολαύσουν κάποιο από τα τμήματα του (Zolotovskiy and Stelnik, 2019).

Η Disney World και πολλά άλλα θεματικά πάρκα έχουν εφαρμόσει αυτήν την πολιτική. Επιπροσθέτως, σε πολλά εστιατόρια, κατά τη διάρκεια των γευμάτων, είναι χρήσιμο να προκαθοριστούν τα καθίσματα προτεραιότητας και να υπάρχει το τραπέζι, που χρησιμοποιεί ο τουρίστας, κοντά σε μια έξοδο ή ένα παράθυρο.

Όλες οι προσαρμογές που αναφέρονται παραπάνω είναι χρήσιμες για τη μείωση των αισθητηριακών προκλήσεων, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Ωστόσο, ένας αυτιστικός τουρίστας μπορεί και πάλι να βιώσει κάποια υπερφόρτωση από το αισθητηριακό του σύστημα σε ορισμένες στιγμές. Ως εκ τούτου, το ταξίδι θα πρέπει να περιλαμβάνει την επιλογή σύντομων και ελεύθερων χρόνων έτσι ώστε να μπορεί να μειωθεί το άγχος κάποιου, όταν εμφανίζεται μια περίοδος αισθητηριακής υπερφόρτωσης (Zolotovskiy and Stelnik, 2019).

3.10.2 Έλεγχος των επιπτώσεων της αλλαγής στη ρουτίνα

Η αλλαγή στη ρουτίνα του αυτιστικού ατόμου μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση, αύξηση της διέγερσης ή στην απώλεια του ελέγχου κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Αυτό μπορεί να αποφευχθεί με τη διευθέτηση των συνιστωσών του τουρισμού, που περιλαμβάνονται σε κάθε μέρα με τη μορφή μιας ρουτίνας, που θα ακολουθούσε ο αυτιστικός τουρίστας, καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Αυτή η ρουτίνα περιλαμβάνει ακόμη και την οργάνωση του ελεύθερου χρόνου. (Gillberg, 1996· Liu and Scott, 2014).

Επιπλέον, η χρήση εργαλείων που θα βοηθούσαν στην εισαγωγή της περιγραφής και του χρόνου κάθε στοιχείου, που περιλαμβάνεται στο ταξίδι μπορεί να βοηθήσει στη διατήρηση της τάξης και της σταθερότητας στην ημέρα του αυτιστικού τουρίστα. Αυτά τα εργαλεία περιλαμβάνουν φυλλάδια, τα οποία δείχνουν κάθε μέρος που θα δει ή θα επισκεφθεί κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, ακόμη και τις διαδρομές και τους τρόπους μεταφοράς, που παρουσιάζονται με φωτογραφίες, με οπτικά χρονοδιαγράμματα, προγραμματισμένα ημερολόγια, λίστες εργασιών, λίστες ελέγχου και χάρτες (Gillberg, 1996· Liu and Scott, 2014).

Τα βίντεο, θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την προετοιμασία του αυτιστικού τουρίστα, για το τι θα δει και τι θα περιμένει, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Αυτό το εργαλείο μπορεί να χρησιμοποιηθεί, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αρχικά πριν από την έναρξη του ταξιδιού για την περιγραφή ολόκληρου του ταξιδιού. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ξανά, καθημερινά πριν φύγει από την εγκατάσταση για να ενημερώσει τον τουρίστα για την ξενάγηση της ημέρας (Albahriet al., 2021).

Ακόμη, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί κατά τη μεταφορά του τουρίστα από ένα μέρος στο άλλο, για να περιγράψει το μέρος στο οποίο κατευθύνεται, πριν το δει. Οι περισσότεροι αυτιστικοί τουρίστες εκτιμούν σε μεγάλο βαθμό τη χρήση τέτοιων εργαλείων, καθώς θα έπρεπε πάντα να γνωρίζουν τι πρόκειται να συμβεί στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού (Albahriet al., 2021).

3.10.3 Ενθάρρυνση της Επικοινωνίας και της Κοινωνικής Αλληλεπίδρασης

Η ταξιδιωτική εταιρεία μπορεί να οργανώσει ορισμένες εκδηλώσεις, όπως εκδρομές, μικρά πικνίκ ή ακόμη και μια βραδιά αφιερωμένη ειδικά στην ενθάρρυνση του αυτιστικού τουρίστα, έτσι ώστε να αλληλεπιδρά κοινωνικά με τα μέλη του προσωπικού της εταιρείας ή του καταλύματος, δίνοντάς του μια αίσθηση ολοκλήρωσης και ενισχύοντας την επιθυμία του να επικοινωνήσει με τους άλλους ανθρώπους, σε ευρύτερο πλαίσιο (Brooke and Williams, 2020).

Αυτές οι εκδηλώσεις μπορεί να περιλαμβάνουν το κοινωνικό παιχνίδι, τις ομαδικές συζητήσεις, τις αισθητηριακές δραστηριότητες, τα αθλήματα, την φωτογραφία, τις τέχνες και τις χειροτεχνίες, ακόμη και την απαραίτητη παροχή βοήθειας στην προετοιμασία των γευμάτων.

Αυτό μπορεί να εφαρμοστεί υπό την επίβλεψη επαγγελματιών ή θεραπειών σε τομείς φυσικής, επαγγελματικής, ομιλίας, τέχνης ή μουσικής. Η χρήση των συσκευών υποβοηθούμενης τεχνολογίας, όπως ένας πίνακας στεγνής διαγραφής ταξιδιού, οι αυτοκόλλητες σημειώσεις με απλή γλώσσα σε καθεμία, ένα πρόγραμμα πληκτρολόγησης σε τηλέφωνο, τα tablet, οι φορητοί υπολογιστές και τα σημειωματάρια, μπορούν να βοηθήσουν στην ενθάρρυνση του αυτιστικού τουρίστα, έτσι ώστε να επικοινωνήσει τις βασικές του ανάγκες, τα συναισθήματα και τις απόψεις του, κατά τη διάρκεια αυτών των γεγονότων ειδικότερα και σε όλο το ταξίδι γενικότερα (Brooke and Williams, 2020).

3.10.4 Διαχείριση προβλημάτων ύπνου

Για να μπορέσει ο φροντιστής ή συνοδός, να διαχειριστεί αυτό το πρόβλημα στην διάρκεια του ταξιδιού, κατά τον προγραμματισμό του ταξιδιού θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η υγιεινή του ύπνου, Αυτό περιλαμβάνει τον περιορισμό της ποσότητας του ύπνου, κατά τη διάρκεια της ημέρας. Τα διαλείμματα και οι ώρες ελευθερίας, κατά τη διάρκεια της ημέρας είναι πολύ σημαντικά για τον αυτιστικό τουρίστα, έτσι ώστε να μπορέσει να αυτορυθμιστεί και να αντιμετωπίσει το περιβάλλον, με τον δικό του τρόπο (Xie, 2021).

Ωστόσο, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να περάσει ήσυχα τον χρόνο του ή για να ασκήσει μια αισθητηριακή δραστηριότητα αντί του ύπνου. Μπορεί επίσης να είναι χρήσιμο να διατηρηθεί η τακτική ρουτίνα πριν τον ύπνο του αυτιστικού ατόμου κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, για να ελαχιστοποιηθούν οι επιπτώσεις των προβλημάτων ύπνου (Xie, 2021).

3.10.5 Αντιμετώπιση Ιατρικών Προβλημάτων

Για την αντιμετώπιση τους απαιτούνται, προληπτικά μέτρα για να αποφευχθεί η εμφάνισή του και ετοιμότητα έκτακτης ανάγκης, για να αντιμετωπιστεί έγκαιρα σε περίπτωση που συμβεί.

Όσον αφορά τα προληπτικά βήματα, η ταξιδιωτική εταιρεία πρέπει να έχει όλες τις πληροφορίες σχετικά με το ιατρικό πρόβλημα του αυτιστικού τουρίστα, τα φάρμακα και τις δόσεις που θα πρέπει να παίρνει σε καθημερινή βάση, πριν ξεκινήσει το ταξίδι (Fombonneetal., 2016).

Επιπλέον, πρέπει να διασφαλιστεί ότι ο αυτιστικός τουρίστας που συχνά έχει κι άλλα νοσήματα, λόγω χάρη μπορεί να πάσχει από επιληπτικές κρίσεις ή κάποιο πρόβλημα ψυχικής υγείας, θα φέρει μαζί του τα φάρμακά του, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Από την άλλη θα πρέπει να γίνουν προ-συνεννοήσεις για τον αυτιστικό τουρίστα που έχει διατροφικά προβλήματα. Αυτό περιλαμβάνει τα ειδικά γεύματα που χρειάζονται για τον τουρίστα με ορισμένες τροφικές αλλεργίες, όπως τα γεύματα χωρίς γαλακτοκομικά, τα γεύματα χωρίς γλουτένη και τα ειδικά γεύματα τα οποία απαιτούνται για τον τουρίστα που δεν μπορεί να ανεχθεί συγκεκριμένη υφή τροφίμων όπως ο πουρές, το γιαούρτι και το ζελέ. Μια άλλη επιλογή είναι, να δοθεί στον αυτιστικό τουρίστα η δυνατότητα να ετοιμάζει το φαγητό του μόνος του ή μέσω της οικογένειάς του στο δωμάτιό του (Fombonneetal., 2016).

Επιπλέον θα πρέπει να υπάρχουν σχέδια δράσεις τα οποία περιλαμβάνουν προκαταρκτικές συνεννοήσεις με έναν ειδικό ή έναν επαγγελματία νοσηλευτή, ώστε να είναι έτοιμοι για την αντιμετώπιση απροσδόκητων ιατρικών καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, όπως οι απροσδόκητες κρίσεις ή κάποια απρόβλεπτη ασθένεια που μπορεί να προκύψει, λαμβάνοντας όλες τις απαραίτητες διαδικασίες ασφαλείας,

έτσι ώστε να είναι πάντα προετοιμασμένοι με τα απαραίτητα φάρμακα διάσωσης. Σε περίπτωση νοσηλείας, το ταξιδιωτικό γραφείο θα πρέπει να παρέχει στο νοσοκομείο όλες τις πληροφορίες που σχετίζονται με το ιατρικό πρόβλημα που έχει ο τουρίστας (Reillyetal., 2017).

3.10.6 Σχεδιασμός για άλλα θέματα ασφάλειας

Μπορεί να συμβούν ανεπιθύμητες συμπτώσεις κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, όπως η απώλεια επαφής μεταξύ του τουρίστα και του εκπροσώπου της ταξιδιωτικής εταιρείας ή του αρχηγού της περιήγησης, σε οποιοδήποτε μέρος. Για αυτό το λόγο θα πρέπει να ληφθούν στα υπόψη ορισμένες προφυλάξεις, για να αποφευχθεί αυτό (Fine, 2003).

Η ταξιδιωτική εταιρεία θα πρέπει να ετοιμάσει ένα δελτίο ταυτότητας με το όνομα του τουρίστα, μία πρόσφατη φωτογραφία, διάγνωση, διεύθυνση ξενοδοχείου και αριθμό τηλεφώνου για να μπορέσει να επικοινωνήσει σε περίπτωση που προκύψει κάποια ανάγκη και οτιδήποτε άλλο μπορεί να χρειάζεται για να γνωρίζει κάποιος, έτσι ώστε να τον κρατήσει ασφαλή και ήρεμο, έως ότου η ταξιδιωτική εταιρεία τον επιστρέψει με ασφάλεια. Αυτό το δελτίο ταυτότητας θα πρέπει να είναι μαζί με τον αυτιστικό τουρίστα όλη την ώρα είτε έχει λεκτικές δυσκολίες είτε όχι. Ο αριθμός τηλεφώνου του αρχηγού της εκδρομής, θα πρέπει να είναι αποθηκευμένος από πριν στο τηλέφωνο του αυτιστικού τουρίστα, ως ο αριθμός ταχείας κλήσης. Ο αρχηγός της εκδρομής θα πρέπει επίσης να έχει μια πρόσφατη φωτογραφία του αυτιστικού τουρίστα μαζί του, όλη την ώρα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού (Fine, 2003).

3.10.7 Η σημασία της ευελιξίας στο ταξίδι

Ακόμη και τα καλύτερα σχεδιασμένα ταξίδια, μπορούν να βγουν εκτός ελέγχου σε ορισμένα σημεία, ειδικά με έναν αυτιστικό άνθρωπο. Αυτό μπορεί να

συμβεί λόγω κάποιας επείγουσας ιατρικής ανάγκης, κόπωσης, υπερβολικής διέγερσης ή οποιουδήποτε άλλου λόγου που μπορεί να προκύψει.

Ως εκ τούτου, κατά την προσαρμογή του ταξιδιού, η ταξιδιωτική εταιρεία θα πρέπει να λάβει στα υπόψη της τη μεγάλη ευελιξία που θα πρέπει να υπάρχει και εναλλακτικά σχέδια, για την αντιμετώπιση τυχόν κινδύνων ή απροσδόκητων αλλαγών, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις συμβουλές κατά τον προγραμματισμό του ταξιδιού, ενισχύονται οι πιθανότητες του αυτιστικού τουρίστα, να απολαύσει μια θετική τουριστική εμπειρία (Mallett and Runswick-Cole, 2012).

Β' ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Στόχοι της Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα

Βασικός σκοπός της εργασίας μας είναι να διερευνηθεί και να παρουσιαστεί, μέσω θεωρητικής επισκόπησης και εμπειρικής έρευνας το κατά πόσο συμβάλλει ο Εκπαιδευτικός τουρισμός στην αυτόνομη διαβίωση ανθρώπων με ΥΛΑ. Η πρωτογενής έρευνα διεξάγεται με απώτερο στόχο την ανάδειξη της σημασίας της αυτονομίας, δηλαδή πόσο καίριας σημασίας είναι η αυτόνομη διαβίωση για όλους τους ανθρώπους χωρίς εξαιρέσεις και δη για τους ανθρώπους με ΥΛΑ και πως αυτή μπορεί να επιτευχθεί για τους δεύτερους μέσω της συμμετοχής τους σε προγράμματα εκπαιδευτικού τουρισμού.

Ειδικότερα, τα ερευνητικά ερωτήματα αφορούν:

- A) Αν συμμετέχουν τα άτομα με ΥΛΑ σε δραστηριότητες εκπαιδευτικού τουρισμού
- B) Ποιες είναι οι ευρύτερες επιδράσεις του εκπαιδευτικού τουρισμού στα άτομα με ΥΛΑ, πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το ταξίδι
- Γ) Ποιες είναι οι επιδράσεις του εκπαιδευτικού τουρισμού στην αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με ΥΛΑ
- Δ). Ποιες είναι οι εμπειρίες που αποκομίζουν τα άτομα με ΥΛΑ από τη συμμετοχή τους σε προγράμματα εκπαιδευτικού τουρισμού
- E) Πως αξιολογούν οι ομάδες συμμετεχόντων στην έρευνα τον εκπαιδευτικό τουρισμό και τις δραστηριότητες που εντάσσονται σε αυτόν
- ΣΤ) Ποια είναι η συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στην ενίσχυση δεξιοτήτων αυτονομίας, αυτοεξυπηρέτησης, ανεξαρτητοποίησης και υπευθυνότητας
- Z) Ποια προγράμματα συμβάλλουν περισσότερο στην ενίσχυση της αυτονομίας των ΑμεΑ και των ατόμων με ΥΛΑ

Συμπερασματικά, μελετάμε τις διαστάσεις του Τουρισμού και στην περίπτωση μας του Εκπαιδευτικού τουρισμού και πως μπορούμε να αναπτύξουμε τις δεξιότητες της Αυτονομίας σε ανθρώπους με αναπηρίες και πιο συγκεκριμένα σε αυτούς που εντάσσονται στην διαταραχή του Αυτισμού Υψηλής Λειτουργικότητας (ΥΛΑ).

4.2. Μεθοδολογία της Έρευνας

Για την εργασία μας χρειάστηκε αρχικά στο θεωρητικό μέρος, να μελετήσουμε βιβλιογραφικές πηγές, αρθρογραφίες, έρευνες, μελέτες και στατιστικά δεδομένα που υπάρχουν για τον τα Άτομα με Αναπηρίες, τον Αυτισμό, τον τουρισμό για ΑμεΑ και τον εκπαιδευτικό τουρισμό.

Σε δεύτερη φάση, για να δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά μας ερωτήματα, διεξήχθη και ποσοτική έρευνα για την συλλογή πρωτογενών δεδομένων με την χρήση ερωτηματολογίων. Όπως ξέρουμε η ποσοτική έρευνα συστήνεται για την διερεύνηση αριθμητικών δεδομένων για την εξαγωγή ποσοτικών δεδομένων και των αντίστοιχων συμπερασμάτων. Τα στάδια που πρέπει να ακολουθηθούν έχουν ως εξής(Ζαφειρόπουλος, 2017):

- ❖ Ορισμός του θέματος
- ❖ Ορισμός των ερωτημάτων
- ❖ Διαμόρφωση του ερωτηματολογίου
- ❖ Ορισμός του δείγματος και της δειγματοληψίας
- ❖ Εκπαίδευση και συντονισμός συνεντευκτών
- ❖ Συλλογή δεδομένων
- ❖ Έλεγχος και ανάλυση των δεδομένων
- ❖ Παρουσίαση των ευρημάτων και των συμπερασμάτων

Αρχικά, έπρεπε να διασαφηνιστεί ο πληθυσμός που θα μελετήσουμε και καταλήξαμε να εξετάσουμε τις απόψεις εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής, γονέων παιδιών με ΥΛΑ και ανθρώπων με ΥΛΑ. Έπειτα, καθορίστηκε η μορφή δειγματοληψίας (Javeu, 2000).

Ως Μεθοδολογικό εργαλείο καθορίστηκε το ερωτηματολόγιο. Οι βασικές αρχές που ακολουθήθηκαν για τον σχεδιασμό του ερωτηματολογίου έχουν ως εξής (Javeu,2000):

- ❖ Το ερωτηματολόγιο πρέπει να είναι απλό και κατάλληλα δομημένο για να κατανοηθεί από το δείγμα μας πλήρως, ειδικά όταν απευθύνεται σε ανθρώπους με ΥΛΑ
- ❖ Οι ερωτήσεις πρέπει να είναι συγκεκριμένες, για την αποφυγή/ελαχιστοποίηση πιθανών συγχύσεων
- ❖ Η δομή του ερωτηματολογίου πρέπει να είναι εύκολη ούτως ώστε να συμπληρώνεται με ευκολία, για να μεγιστοποιηθεί η ανταπόκριση των ερωτώμενων και να διασφαλιστεί η εγκυρότητα της συλλεγόμενης πληροφορίας

Σκοπός κάθε έρευνας είναι να ανακαλύψει κάτι νέο, το οποίο δεν έχει ανακαλυφθεί είτε για να επιτευχθεί εξοικείωση με το θέμα που μελετάται είτε για την εισαγωγή νέων ιδεών σε αυτό (Kothari, 2004).

4.3 Ερευνητικό Εργαλείο

Ως ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε το δομημένο ερωτηματολόγιο το οποίο περιλαμβάνει κλειστού τύπου ερωτήσεις. Η κωδικοποίηση που χρησιμοποιήθηκε έχει διαβαθμίσεις από το 1 ως το 5 στις περισσότερες ερωτήσεις. Επίσης, υπάρχουν ερωτήσεις κλειστού τύπου με κωδικοποίηση διαβάθμισης από Εξαιρετική ως Κακή και ερωτήσεις με διαβάθμιση από το Διαφωνώ απόλυτα ως και Συμφωνώ απόλυτα. Συναντάμε ακόμη ερωτήσεις όπου η διαβάθμιση τους είναι με κωδικοποίηση από το Ναι, Όχι, Δεν γνωρίζω/ απαντώ ως και Γνωρίζω ή Δεν γνωρίζω (Garethetal., 2017).

Η δημιουργία του ερωτηματολογίου, ξεκίνησε με την ενασχόληση του συγγραφέα με ΑμεΑ, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες στην Σαντορίνη. Συγκεκριμένα, από τη παροχή υπηρεσιών που προσφέρει η ομάδα μας, χρειάστηκε να παρατηρήσουμε, να αξιολογήσουμε και να αρχίσουμε να θέτουμε βασικές προτεραιότητες για την ανάπτυξη της ιδέας. Έτσι λοιπόν, κρατώντας ημερολόγιο και παράλληλα διαβάζοντας και μελετώντας την κατάλληλη βιβλιογραφία, με στόχο να

μπορούμε να αναπτύξουμε την ιδέα και να έχουμε μια πληρέστερη εικόνα για την προσέγγιση πελατών ΑμεΑ, δημιουργήθηκαν αυτές οι ερωτήσεις (Παπαλεξανδρή, 2019).

Επιπλέον, μέσα από την παρατήρηση και το ημερολόγιο που κρατάμε, είδαμε ότι υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συμμετέχουν στην διαμόρφωση του εξειδικευμένου προγράμματος, που παρέχουμε. Παράγοντες όπως η ικανότητα αυτοεξυπηρέτησης, τα άτομα και οι ειδικοί που συμμετέχουν κατά την υλοποίηση των προγραμμάτων, η αυτονομία των ανθρώπων αυτών και πολλοί ακόμη παράγοντες, όπως έχουν αναφερθεί πληρέστερα στο κεφάλαιο τρία.

Αναφορικά με την δομή του ερωτηματολογίου: Το εισαγωγικό σημείωμα αναφέρει, τα προσωπικά στοιχεία του συγγραφέα, το θέμα και στόχο της έρευνας, το πλήθος των ερωτήσεων και την ανωνυμία που διατηρείται.

Τέλος, αναφέρεται ο προβλεπόμενος χρόνος συμπλήρωσης και οι ευχαριστίες, στους συμμετέχοντες. Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε τέσσερις ενότητες. Η πρώτη (Α) αναφέρεται στις εκπαιδευτικές εκδρομές, η δεύτερη (Β) στις εκπαιδευτικές εκδρομές σε άτομα με ΥΛΑ, η τρίτη (Γ) στις επιδράσεις του τουρισμού και πως τις εισπράττουν εμπειρικά τα άτομα με ΥΛΑ και η τέταρτη (Δ) στα δημογραφικά στοιχεία. Οι ερωτώμενοι πρέπει να απαντάνε, είτε κυκλώνοντας όπου συναντάνε ερωτήσεις τύπου Likert τον βαθμό που συμφωνούν ή όχι, είτε γράφοντας με × την απάντησή τους σε ερωτήσεις ευρείας κλίμακας.

4.3.1 Δειγματοληψία

Η επιλογή του δείγματος της έρευνας έγινε με κριτήριο, την όσο το δυνατόν, πιο αξιόπιστη διεξαγωγή συμπερασμάτων μοιράζοντας τα ερωτηματολόγια σε εκπαιδευτικούς Ειδικής Αγωγής, γονείς ατόμων με ΥΛΑ και ανθρώπους με ΥΛΑ.

Το δείγμα περιελάμβανε ερωτώμενους από Δημοτικά σχολεία και Συλλόγους που σχετίζονται με ΑμεΑ στην Σαντορίνη και ανθρώπους με ΥΛΑ που διαμένουν σε αστικό κέντρο (Θεσσαλονίκη). Πραγματοποιήθηκε δειγματοληψία μη πιθανοτική

κατά κρίση, έτσι ώστε το δείγμα να είναι κατά τη γνώμη του συγγραφέα πιο αντιπροσωπευτικό και είναι μια δειγματοληψία που συναντάται συχνά σε έρευνες στο πλαίσιο Διπλωματικών Εργασιών.

Πιο αναλυτικά, για την συλλογή των δεδομένων, χρειάστηκε να μοιραστούν τα ερωτηματολόγια στα σχολεία της Σαντορίνης και με την ολοκλήρωσή τους να συλλεχθούν. Τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν επίσης σε γονείς και εκπαιδευτικούς, που διαμένουν σε Αστικά κέντρα (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) μέσω mail σε μορφή word.

Ακόμη, έπειτα από συνεννόηση με τον Σύλλογο Γονέων, Κηδεμόνων και Φίλων Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες «ΗΛΙΑΧΤΙΔΑ» Σαντορίνης, μοιράστηκαν και συλλέχθηκαν ερωτηματολόγια,

Τέλος, μέσα από την συνεργασία του συγγραφέα με γονείς και Άτομα με ΥΛΑ σε Αστικά και –μη- κέντρα, καταφέραμε να συλλέξουμε τις απαντήσεις των ατόμων με ΥΛΑ τηλεφωνικά και ανέρχονται στα 6 άτομα.

4.3.2 Διάρκεια έρευνας

Η έρευνα ξεκίνησε από τον Οκτώβριο του 2021 και έληξε στα τέλη του Φεβρουαρίου 2022. Τα ερωτηματολόγια που έχουν συλλεχθεί είναι 80, από τα 85 που έχουν μοιραστεί. Τα 42 είναι συμπληρωμένα από γυναίκες και τα υπόλοιπα 38 από άντρες.

4.4. Περιορισμοί και Δυσκολίες της Έρευνας

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε, στοχεύει στη διερεύνηση των ζητημάτων γύρω από τον Εκπαιδευτικό τουρισμό και τα Άτομα με Αναπηρίες γενικά και ειδικότερα όμως για άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ). Η έρευνα βασίστηκε στις απαντήσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής, των γονέων και των ανθρώπων με ΥΛΑ.

Στην χώρα μας έχουν πραγματοποιηθεί περιορισμένες έρευνες σχετικές με το θέμα αυτό για αυτό και η πλειοψηφία της βιβλιογραφίας της εργασίας είναι ξενόγλωσση.

Το ερωτηματολόγιο βασίστηκε στην υφιστάμενη βιβλιογραφία αλλά και σε σημαντικό βαθμό στην προσωπική εμπειρία του συγγραφέα ως ειδικού παιδαγωγού γεγονός που δημιουργεί μία δυσκολία στη σύγκριση ή και επικύρωση των αποτελεσμάτων της έρευνας με άλλα διεθνή ερευνητικά δεδομένα. Ταυτόχρονα όμως αυτό αποτελεί και ένα πλεονέκτημα, διότι θέτει τις βάσεις για μελλοντική έρευνα επί του θέματος.

Επιπλέον, η έλλειψη μιας πιθανοτικής δειγματοληψίας δεν αφήνει περιθώρια για γενίκευση των αποτελεσμάτων. Ωστόσο, η δειγματοληψία κατά κρίση θεωρείται αποδεκτή στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικών εργασιών και τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών καταδεικνύουν μία τάση, όπως επίσης μπορούν να συμβάλλουν στην ανάδυση χρήσιμων αποτελεσμάτων τα οποία να αποτελέσουν τροφή για περαιτέρω επιστημονική μελέτη ενός φαινομένου ή τη βάση για μελλοντικές έρευνες σχετικά με το θέμα.

Επιπλέον μειονέκτημα θεωρείται και το γεγονός πως η χορήγηση των ερωτηματολογίων έγινε αυτοπροσώπως, τις περισσότερες φορές, με εξαίρεση τους γονείς και εκπαιδευτικούς που παρέλαβαν τα ερωτηματολόγια, από τους υπεύθυνους των φορέων που τους τα έδιναν. Όπως οι Διευθυντές σχολείων και ο Πρόεδρος του Συλλόγου «ΗΛΙΑΧΤΙΔΑ» Σαντορίνης. Με τον ίδιο τρόπο, τα ερωτηματολόγια που στάλθηκαν, είτε στην ηλεκτρονική διεύθυνση είτε συμπληρώθηκαν σε γραπτή μορφή τηλεφωνικά, αγνοούν την εχεμύθεια και την ανωνυμία των συμμετεχόντων, ωστόσο η φύση του θέματος είναι τέτοια που δυσκολεύει την πιθανοτική δειγματοληψία και την απόλυτη διατήρηση της ανωνυμίας.

Για την καλύτερη διατήρηση της ανωνυμίας, προτείνεται η χορήγηση των ερωτηματολογίων να γίνεται μαζικά, σε φορείς, σχολεία και ιδιωτικά γραφεία, όπου η συμπλήρωση θα γίνεται ανώνυμα και οι συμμετέχοντες θα καταθέτουν το ερωτηματολόγιο, στον φάκελο που συγκεντρώνονται. Είτε να δημιουργηθεί εξ' ολοκλήρου σε ηλεκτρονική μορφή το ερωτηματολόγιο (Googleforms) και να σταλεί μόνο στους υπεύθυνους των φορέων, που αναφέρθηκαν κι αυτοί με την σειρά τους να το προωθήσουν στους συμμετέχοντες.

Εξίσου σημαντικός προβληματισμός, είναι και η στατιστική επεξεργασία των αποτελεσμάτων, λόγω του δείγματος, υπήρξαν 80 συμμετέχοντες.

Ένα ακόμη μειονέκτημα είναι και η διαμόνη των συμμετεχόντων, όπου διακρίνεται σε Αστικό και –μη- κέντρο και η πλειοψηφία είναι από –μη- Αστικό κέντρο. Αιτία αυτού του προβλήματος είναι η διανομή τού, στο νησί της Σαντορίνης και μόνο. Προτείνεται λοιπόν, να διευρυνθεί η ερώτηση για την διαμόνη, να αλλάξει μορφή και να γραφεί σε ερώτηση ανοιχτού τύπου για τον τόπο διαμόνης.

Σχετικά με τις ερωτήσεις και τα περιεχόμενα τους, εντοπίστηκε η εξής αδυναμία. Αδυναμία κατανόησης κάποιων εννοιών, όπως η αυτοεξυπηρέτηση, η αυτό- υπηρεσία, η αυτονομία, το αναλυτικό πρόγραμμα του Υ.ΠΑΙ.Θ., δεξιότητες γνωσιακές και λειτουργικές. Πολλοί συμμετέχοντες δεν καταλάβαιναν πλήρως τις έννοιες αυτές και χρειαζόταν επεξήγηση προφορικά, εξαιρουμένων των εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής. Προτείνεται μελλοντικά να προστεθεί επεξήγηση των εννοιών, που θα χρησιμοποιήσουμε, συμπληρωματικά με μορφή επεξήγησης(*) να βρίσκεται στο κάτω μέρος της σελίδας, δηλαδή στο υποσέλιδο.

Η δημιουργία ενός ερωτηματολογίου, που να περιλαμβάνει περαιτέρω ερωτήσεις, οι οποίες αναφέρονται στις βιωματικές εμπειρίες των ατόμων που συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές, λόγω χάρη δυσκολίες που συνάντησαν στις υποδομές, παροχές κλπ αλλά και την εντύπωση που τους άφησε η συμμετοχή τους, θα μας έδινε αποτελέσματα με μεγαλύτερο εύρος και θα ήταν πιο αντιπροσωπευτικό, επί του θέματος.

4.5 Μεθοδολογία ανάλυσης αποτελεσμάτων

Οι συνεχείς μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στη μελέτη, περιγράφονται μέσω των μέτρων κεντρικής θέσης (μέση τιμή και διάμεσος) καθώς και των μέτρων διασποράς (τυπική απόκλιση, ελάχιστη και μέγιστη τιμή), ενώ οι ποιοτικές μεταβλητές εκφράζονται ως πλήθος και ποσοστό των συμμετεχόντων σε κάθε κατηγορία της μεταβλητής (Δαμιανός, 2006 · Μάρκος, 2012).

Στη συνέχεια, ελέγχθηκε η υπόθεση της κανονικότητας για τις ποσοτικές μεταβλητές, καθώς η επιλογή των κατάλληλων στατιστικών ελέγχων καθορίζεται με βάση την ισχύ ή όχι, της συγκεκριμένης υπόθεσης. Ο έλεγχος της υπόθεσης κανονικότητας των μεταβλητών πραγματοποιήθηκε με τη χρήση των ελέγχων Shapiro-Wilk, για δείγματα κάτω των 30 πειραματικών μονάδων, και Kolmogorov-Smirnov, για δείγματα άνω των 30. Οι υποθέσεις που ελέγχθηκαν είναι της ακόλουθης μορφής:

H₀: Η κατανομή των δεδομένων δε διαφέρει από την κανονική κατανομή

H₁: Η κατανομή των δεδομένων διαφέρει από την κανονική κατανομή

Αν το p-value είναι μικρότερο του 0.05 ($p < 0.05$), απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση και η κατηγορία της ερώτησης δεν ακολουθεί την κανονική κατανομή, ενώ αν το p-value είναι μεγαλύτερο του 0.05 ($p > 0.05$), τότε η κατηγορία της ερώτησης ακολουθεί την κανονική κατανομή.

Για τον έλεγχο της σχέσης μεταξύ δύο ποσοτικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης του Spearman (r), ο οποίος εφαρμόστηκε στην περίπτωση όπου οι μεταβλητές δεν ακολουθούν κανονική κατανομή. Η συσχέτιση θεωρείται αρκετά χαμηλή όταν ο συντελεστής συσχέτισης (r) κυμαίνεται από 0.1 έως 0.3, χαμηλή όταν ο συντελεστής συσχέτισης κυμαίνεται από 0.3 έως 0.5, μέτρια όταν ο συντελεστής κυμαίνεται από 0.5 ως 0.7 και υψηλή όταν ο συντελεστής κυμαίνεται από 0.7 και πάνω

Για τον έλεγχο της ισότητας των μέσων τιμών δύο δειγμάτων χρησιμοποιήθηκε η μη παραμετρική διαδικασία Mann-Whitney, η οποία δεν προϋποθέτει την κανονικότητα των δεδομένων. Χρησιμοποιήθηκε, επιπλέον, ο μη παραμετρικός έλεγχος επίδρασης Kruskal-Wallis, ο οποίος εξετάζει το επίπεδο σημαντικότητας και δεν απαιτεί την υπόθεση της κανονικότητας των μεταβλητών, για να αξιολογηθούν πιθανές διαφορές στις μέσες τιμές τριών και πάνω δειγμάτων καθώς και ο post hoc έλεγχος Bonferroni για διόρθωση πολλαπλών συγκρίσεων.

Η στατιστική ανάλυση στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας πραγματοποιήθηκε στο στατιστικό πρόγραμμα IBMSPSSStatistics 25.0. Επιπλέον, ως επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας χρησιμοποιήθηκε το $p < 0.05$ και $p < 0.01$

4.6 Στατιστική ανάλυση

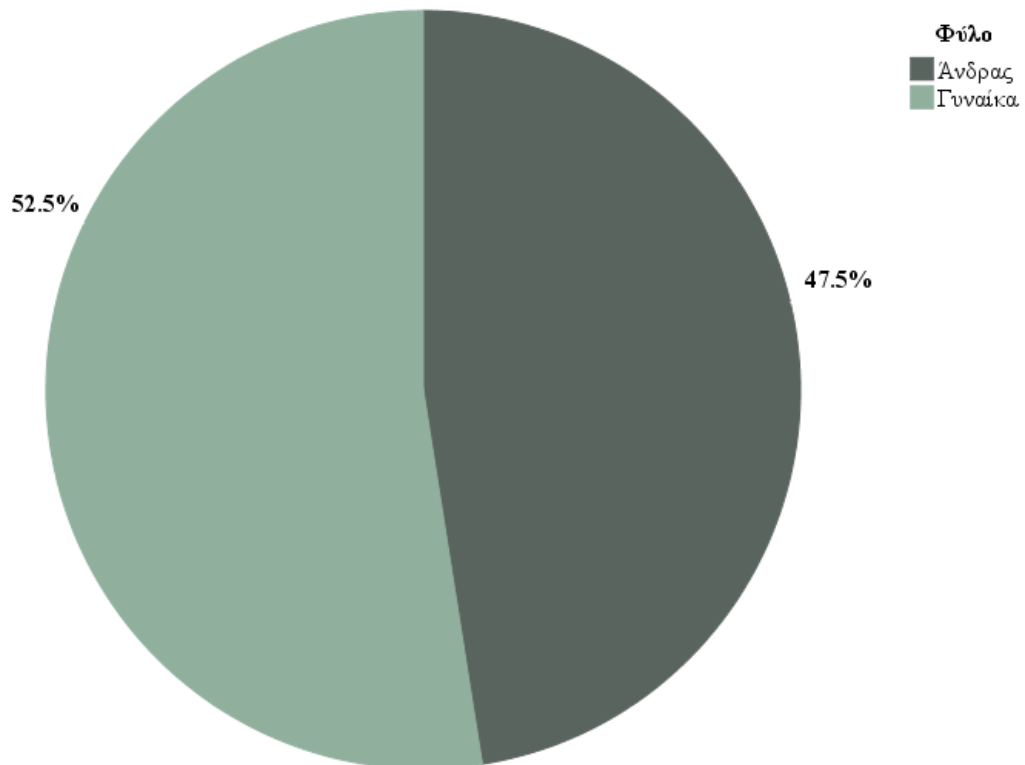
Το συγκεκριμένο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων. Αρχικά, παρουσιάζεται η περιγραφική ανάλυση των μεταβλητών και στη συνέχεια τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τους κατάλληλους στατιστικούς ελέγχους (Δαμιανός, 2006 · Μάρκος, 2012).

4.7 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

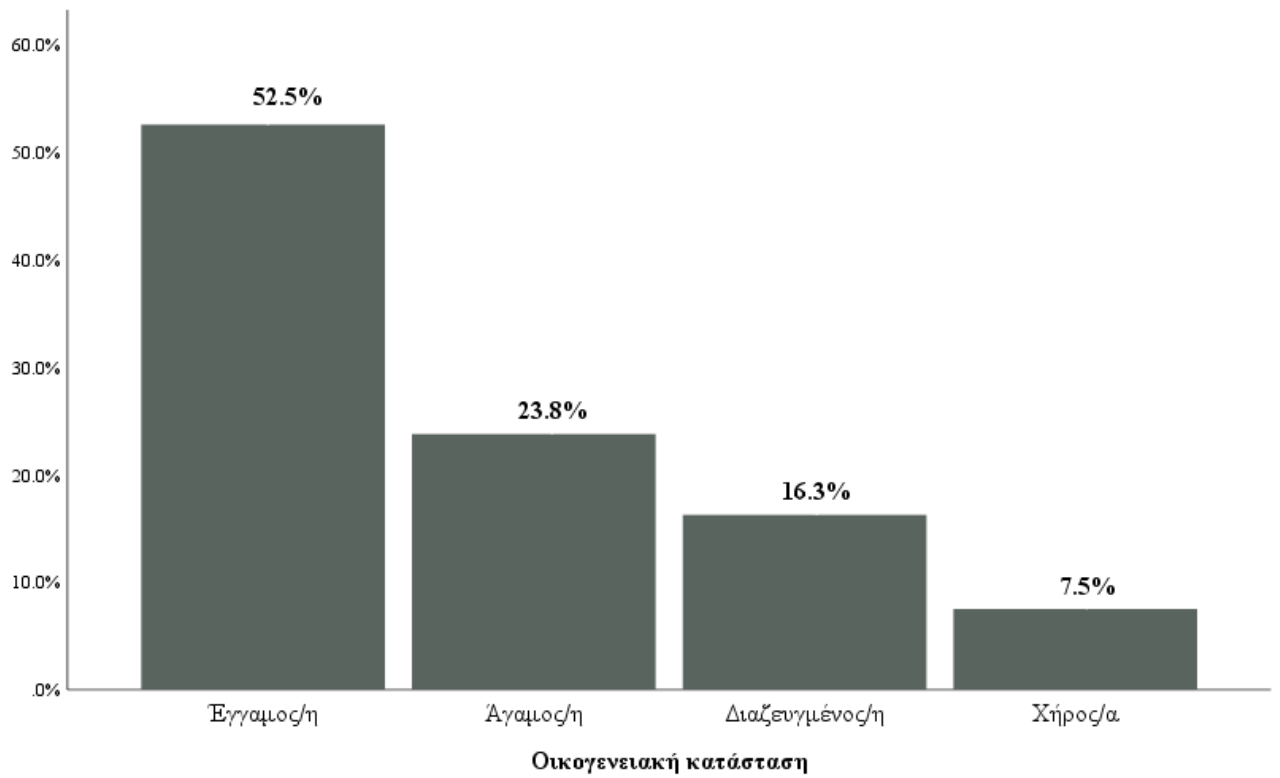
Τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων παρουσιάζονται στον Πίνακα 5. Όπως παρατηρείται από τον Πίνακα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι γυναίκες (N=42/80, 52.5%), ηλικίας 31-40 ετών (N=32/80, 40%) και διαμένουν σε μη αστικό κέντρο (N=61/80, 76.3%). Αναφορικά με το δείγμα μας το 58.2% (N=46/80) είναι γονείς ατόμων με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ), το 34.2% (N=27/80) είναι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής και το 7.6% (N=6/80) είναι άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ). Όσον αφορά την οικογενειακή τους κατάσταση το 52.5% (N=42/80) των συμμετεχόντων είναι έγγαμοι, ενώ μόλις το 7.5% (N=6/80) είναι χήροι. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν ολοκληρώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση με ποσοστό 30% (N=24/80) και την τριτοβάθμια εκπαίδευση με ποσοστό 28.8% (N=23/80). Τέλος, από το σύνολο των ερωτηθέντων το 31.3% (N=25/80) είναι δημόσιοι υπάλληλοι και το 25% (N=20/80) είναι ελεύθεροι επαγγελματίες με το 22.5% (N=18/80) να έχει ετήσιο εισόδημα 10.001-15.000€ και το 21.3% (N=17/80) να έχει ετήσιο εισόδημα 20.001-25.000€.

Πίνακας 5: Δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων (N=80)

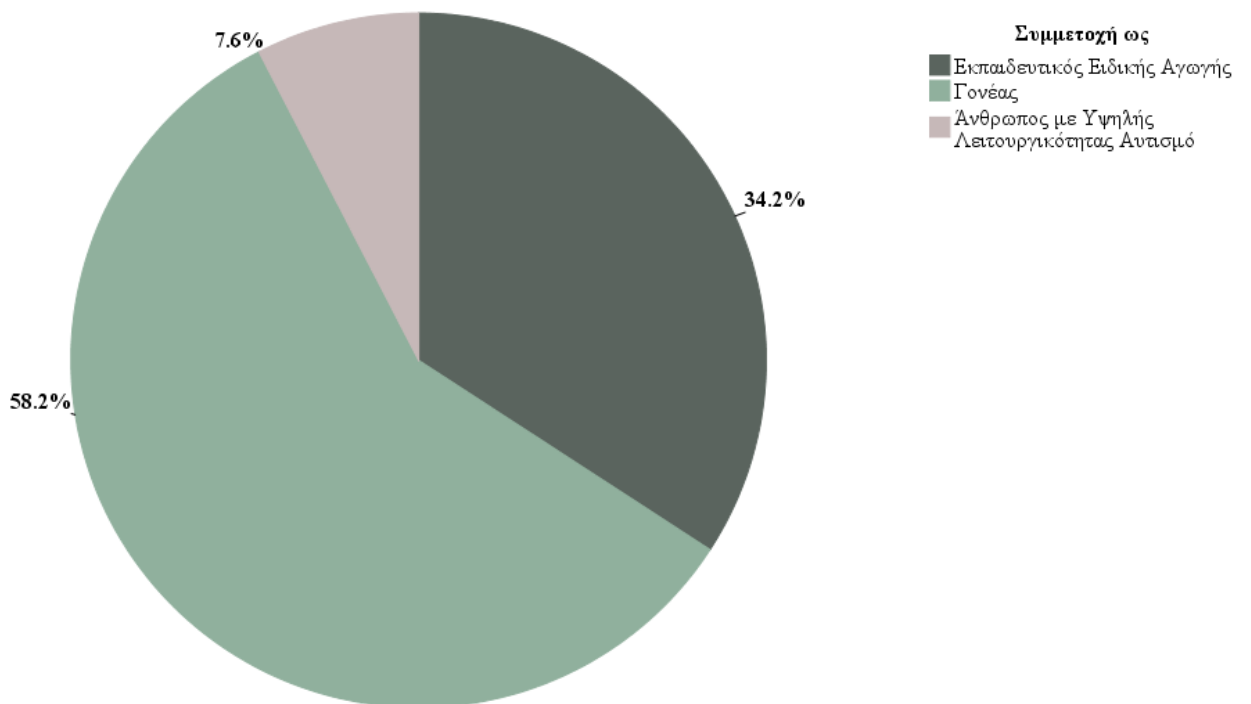
		N	%
Φύλο	<i>Ανδρας</i>	38	47.5
	<i>Γυναίκα</i>	42	52.5
Ηλικία	<i>20-30 ετών</i>	12	15.0
	<i>31-40 ετών</i>	32	40.0
	<i>41-50 ετών</i>	16	20.0
	<i>50 ετών και άνω</i>	20	25.0
Οικογενειακή κατάσταση	<i>Έγγαμος/η</i>	42	52.5
	<i>Άγαμος/η</i>	19	23.8
	<i>Διαζευγμένος/η</i>	13	16.3
	<i>Χήρος/α</i>	6	7.5
Συμμετοχή ως	<i>Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής</i>	27	34.2
	<i>Γονέας</i>	46	58.2
	<i>Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό</i>	6	7.6
Εκπαίδευση	<i>Πρωτοβάθμια εκπαίδευση</i>	11	13.8
	<i>Δευτεροβάθμια εκπαίδευση</i>	24	30.0
	<i>Τριτοβάθμια εκπαίδευση</i>	23	28.8
	<i>Μεταπτυχιακό</i>	16	20.0
	<i>Διδακτορικό</i>	6	7.5
Επάγγελμα	<i>Δημόσιος Υπάλληλος</i>	25	31.3
	<i>Ιδιωτικός/η Υπάλληλος</i>	10	12.5
	<i>Ελεύθερος επαγγελματίας</i>	20	25.0
	<i>Φοιτητής/τρια</i>	2	2.5
	<i>Οικιακά</i>	10	12.5
	<i>Συνταξιούχος</i>	7	8.8
	<i>Άνεργος/η</i>	3	3.8
	<i>Άλλο</i>	3	3.8
Διαμονή	<i>Αστικό κέντρο</i>	19	23.8
	<i>Μη αστικό κέντρο</i>	61	76.3
Εισόδημα	<i>0-5.000 €</i>	5	6.3
	<i>5.001-10.000 €</i>	7	8.8
	<i>10.001-15.000 €</i>	18	22.5
	<i>15.001-20.000 €</i>	16	20.0
	<i>20.001-25.000 €</i>	17	21.3
	<i>25.001-30.000 €</i>	8	10.0
	<i>30.001€ και άνω</i>	9	11.3

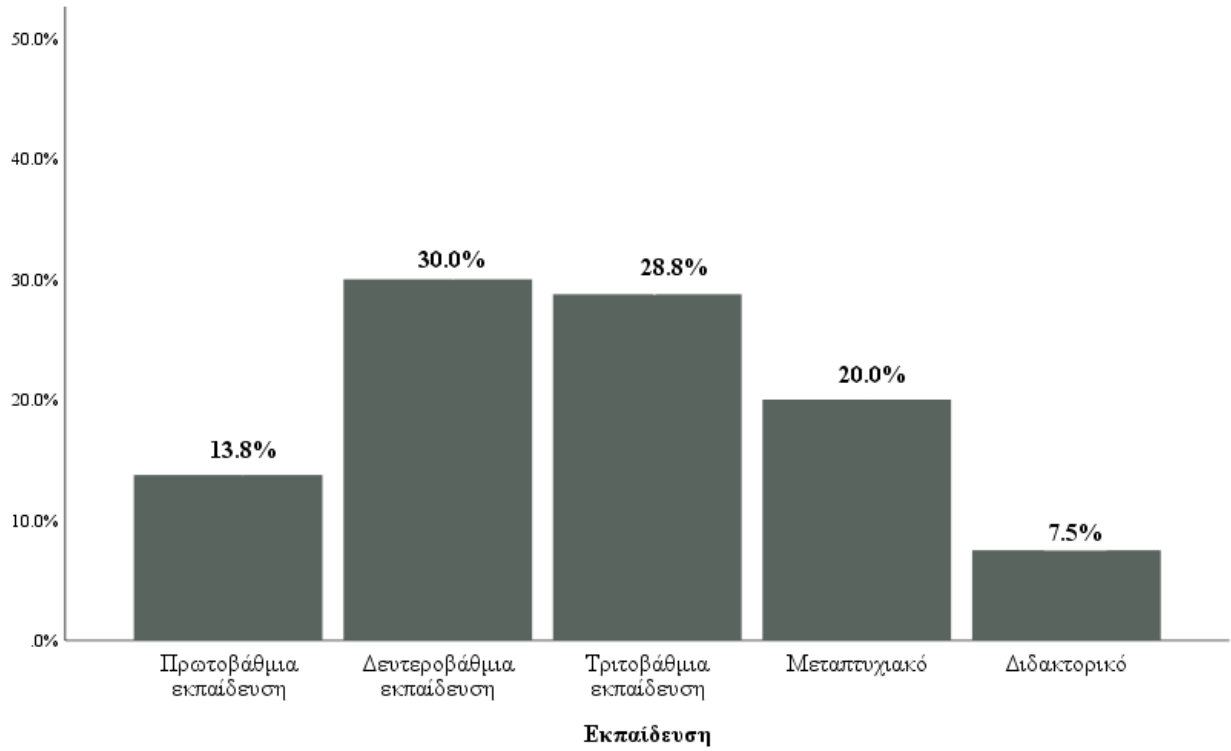
Γράφημα 1 Κατανομή του φύλου του δείγματος

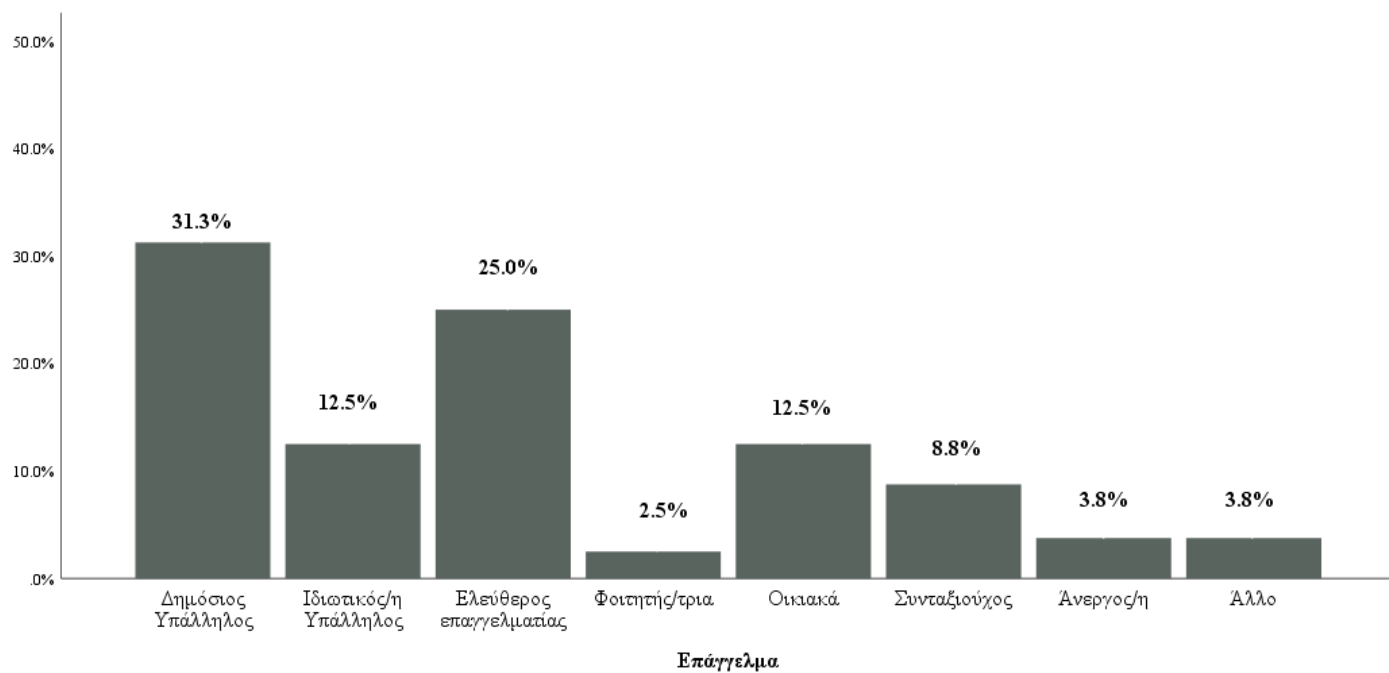
Γράφημα 2 Κατανομή της οικογενειακής κατάστασης του δείγματος

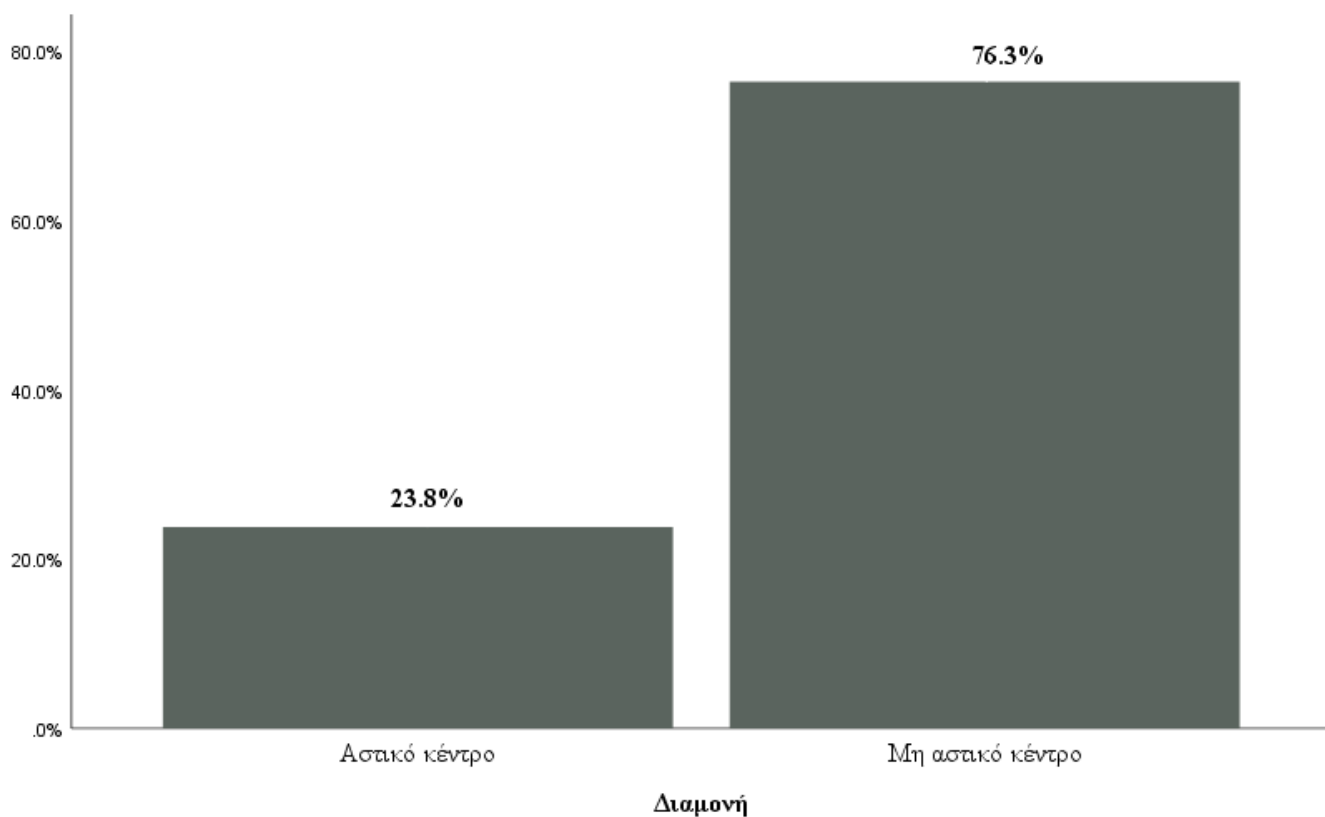
Γράφημα 3 Κατανομή του δείγματος

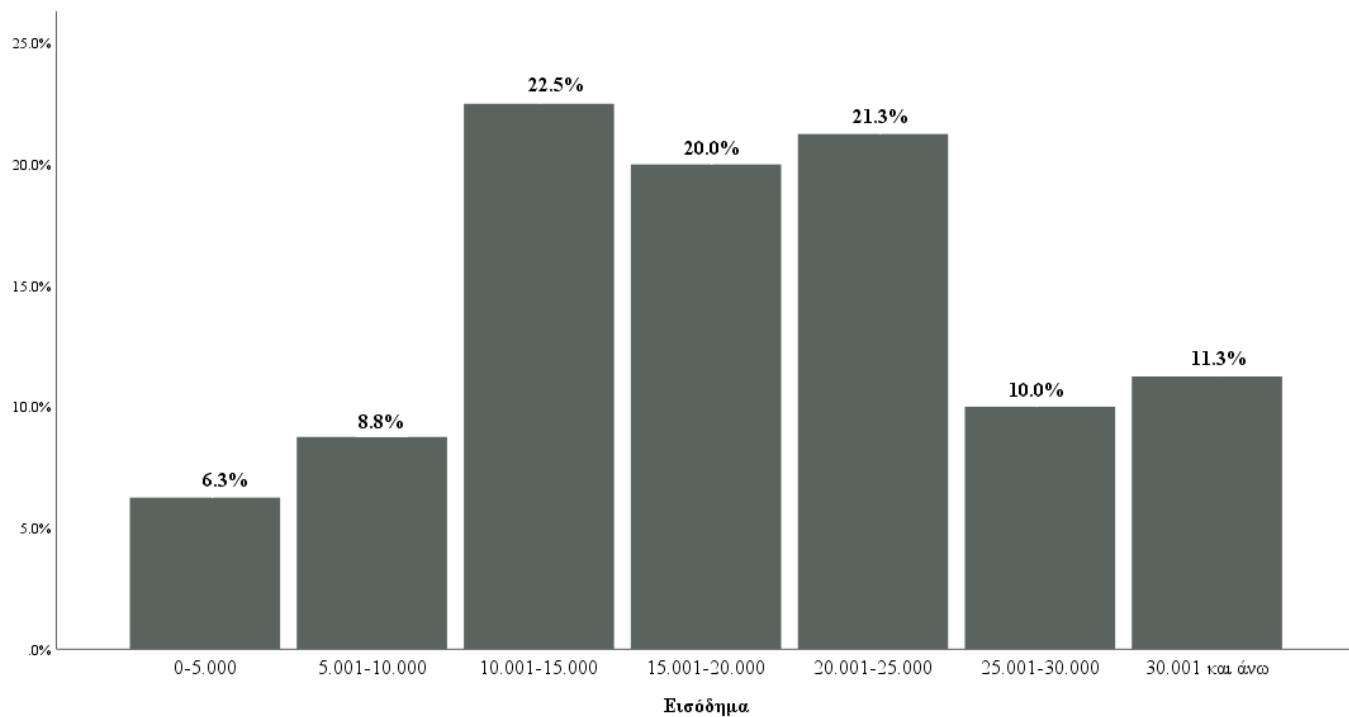
Γράφημα 4 Κατανομή της εκπαίδευσης του δείγματος

Γράφημα 5 Κατανομή του επαγγέλματος του δείγματος

Γράφημα 6 Κατανομή του τύπου διαμονής του δείγματος

Γράφημα 7 Κατανομή του εισοδήματος του δείγματος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

5.1 . Εναλλακτικός τουρισμός και εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ

Όσον αφορά τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων σχετικά με την γνώμη τους για τις εκπαιδευτικές εκδρομές παρατηρούμε από τον Πίνακα 6 ότι οι συμμετέχοντες είναι ενήμεροι για την ύπαρξη του πολιτιστικού τουρισμού (N=66/80, 82.5%), του θρησκευτικού τουρισμού (N=74/80, 92.5%) καθώς και του εκπαιδευτικού τουρισμού (N=69/80, 86.3%). Αναφορικά με τις εκπαιδευτικές εκδρομές στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση οι συμμετέχοντες υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να πραγματοποιούνται με ποσοστό 95% (N=76/80) με την πλειοψηφία να δηλώνει ότι ήδη πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ ή με την συμμετοχή ΑμεΑ (N=72/80, 90%).

Πίνακας 6: Εναλλακτικός τουρισμός και εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ

		N	%
Ποιες από τις παρακάτω μορφές εναλλακτικού τουρισμού γνωρίζετε ή είστε ενήμεροι πως υπάρχουν			
Πολιτιστικός τουρισμός	<i>Γνωρίζω</i>	66	82.5
	<i>Δεν γνωρίζω</i>	14	17.5
Θρησκευτικός τουρισμός	<i>Γνωρίζω</i>	74	92.5
	<i>Δεν γνωρίζω</i>	6	7.5
Εκπαιδευτικός τουρισμός	<i>Γνωρίζω</i>	69	86.3
	<i>Δεν γνωρίζω</i>	11	13.8
Στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση πρέπει να γίνονται εκπαιδευτικές εκδρομές	<i>Ναι</i>	76	95.0
	<i>Δεν γνωρίζω/απαντώ</i>	4	5.0
Πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ ή με την συμμετοχή ΑμεΑ;	<i>Ναι</i>	72	90.0
	<i>Όχι</i>	1	1.3
	<i>Δεν γνωρίζω/απαντώ</i>	7	8.8

5.2 Η συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στα άτομα με ΥΛΑ

Στον Πίνακα 7 παρουσιάζετε η συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, παρατηρούμε ότι ο εκπαιδευτικός τουρισμός, όταν περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την απόκτηση γνώσεων είναι αφορμή για να πραγματοποιήσουν τα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ) ένα εκπαιδευτικό ταξίδι (Μ.Ο. = 4.55, Τ.Α. = 0.65) καθώς συμβάλλει στην αξιοποίηση του διδακτικού χρόνου (Μ.Ο. = 4.16, Τ.Α. = 0.77), στην παροχή ευκαιριών μάθησης (Μ.Ο. = 4.26, Τ.Α. = 0.76), σε αποτελεσματική διδασκαλία (Μ.Ο. = 4.29, Τ.Α. = 0.72), στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς-παιδιά (Μ.Ο. = 4.65, Τ.Α. = 0.55), στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς-γονείς (Μ.Ο. = 4.54, Τ.Α. = 0.62), στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε γονείς-εκπαιδευτικούς-παιδιά (Μ.Ο. = 4.55, Τ.Α. = 0.61), στην διδασκαλία της αυτονομίας των παιδιών (Μ.Ο. = 4.64, Τ.Α. = 0.56) και στην απόκτηση της αυτονομίας και ανεξαρτησίας των παιδιών (Μ.Ο. = 4.63, Τ.Α. = 0.58).

Συμπερασματικά, οι εκπαιδευτικές εκδρομές, επιδρούν θετικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά πλεονεκτήματα (Μ.Ο. = 4.75, Τ.Α. = 0.49).

Πίνακας 7: Εκτίμηση της συμβολής των εκπαιδευτικών εκδρομών στα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ)

	Μέση τιμή	Τ.Α.	Ελάχιστη	Μέγιστη
Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, όταν περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την απόκτηση γνώσεων είναι αφορμή για να πραγματοποιήσετε ένα εκπαιδευτικό ταξίδι	4.55	0.65	3	5
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές κατά πόσο συμβάλλουν				

Στην αξιοποίηση του διδακτικού χρόνου	4.16	0.77	3	5
Στην παροχή ευκαιριών μάθησης	4.26	0.76	3	5
Σε αποτελεσματική διδασκαλία	4.29	0.72	3	5
Στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς-παιδιά	4.65	0.55	3	5
Στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς-γονείς	4.54	0.62	3	5
Στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε γονείς-εκπαιδευτικούς-παιδιά	4.55	0.61	3	5
Στην διδασκαλία της αυτονομίας των παιδιών	4.64	0.56	3	5
Στην απόκτηση της αυτονομίας και ανεξαρτησίας των παιδιών	4.63	0.58	3	5
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές, επιδρούν θετικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά πλεονεκτήματα	4.75	0.49	3	5
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές, επιδρούν αρνητικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά μειονεκτήματα	1.09	0.33	1	3

5.3 Οι εμπειρίες που αποκομίζουν τα άτομα με ΥΛΑ από τις εκπαιδευτικές εκδρομές

Στον Πίνακα 8 παρουσιάζονται οι εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές τα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, παρατηρούμε ότι οι εκπαιδευτικές εκδρομές δημιουργούν στα παιδιά θετική διάθεση (M.O. = 4.65, T.A. = 0.64), αυτοπεποίθηση (M.O. = 4.63, T.A. = 0.64), ενίσχυση της ανεξαρτητοποίησης και αυτο-εξυπηρέτησης (M.O. = 4.75, T.A. = 0.58) και ενίσχυση της υπευθυνότητας τους (M.O. = 4.61, T.A. = 0.75). Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών εκδρομών πραγματοποιείται στα πλαίσια των μαθημάτων (M.O. = 4.26, T.A. = 0.76), για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία

νέων δεξιοτήτων (M.O. = 4.59, T.A. = 0.67), για την ενίσχυση της σχέσης εμπιστοσύνης ανάμεσα σε γονείς-εκπαιδευτικούς (M.O. = 4.60, T.A. = 0.65), για την ενίσχυση της σχέσης εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς-παιδιά (M.O. = 4.69, T.A. = 0.64) και για την ενίσχυση της σχέσης εμπιστοσύνης ανάμεσα σε γονείς-εκπαιδευτικούς-παιδιά (M.O. = 4.65, T.A. = 0.64).

Πίνακας 8: Απόψεις για τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές τα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ)

	Μέση τιμή	T.A.	Ελάχιστη	Μέγιστη
Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές, κατά πόσο συμφωνείτε με τις παρακάτω δηλώσεις – προτάσεις				
Κάθε φορά που τα παιδιά πηγαίνουν σε εκδρομές επιστρέφουν με θετική διάθεση	4.65	0.64	1	5
Η συμμετοχή τους είναι μειωμένη γιατί δεν απολαμβάνουν τις εκδρομές	1.34	0.78	1	5
Είναι μία εμπειρία που ενισχύει την αυτοπεποίθηση των παιδιών	4.63	0.64	2	5
Είναι μία εμπειρία που τους προκαλεί άγχος και νιώθουν απογοητευμένοι με τον εαυτό τους, με αποτέλεσμα να μην ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους	1.24	0.66	1	5
Είναι μία εμπειρία όπου ενισχύονται δεξιότητες ανεξαρτητοποίησης και αυτο-εξυπηρέτησης	4.75	0.58	2	5
Η συμμετοχή τους, τους κάνει πιο υπεύθυνα άτομα	4.61	0.75	1	5
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές για τα ΑμεΑ που πραγματοποιούνται γίνονται για τους παρακάτω λόγους				
Γίνονται στα πλαίσια των μαθημάτων	4.26	0.76	3	5
Γίνονται για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία νέων δεξιοτήτων	4.59	0.67	3	5
Ενισχύουν τις σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα σε	4.60	0.65	2	5

γονείς-εκπαιδευτικούς				
Ενισχύουν τις σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα σε	4.69	0.61	2	5
εκπαιδευτικούς-παιδιά				
Ενισχύουν τις σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα σε	4.65	0.64	2	5
γονείς-εκπαιδευτικούς-παιδιά				

Παρατηρήθηκε, ακόμη, ότι κατά κύριο λόγο οι ερωτηθέντες συμφωνούν ότι οι εκδρομές στα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ) έχουν θετικό αντίκτυπο καθώς ενισχύουν τις δεξιότητες αυτονομίας-αυτοϋπηρέτησης και αυτοεξυπηρέτησης (M.O. = 4.70, T.A. = 0.54), ενισχύουν τις δεξιότητες κοινωνικοποίησης που έχουν αποκτηθεί από την συμμετοχή τους στις εκδρομές (M.O. = 4.70, T.A. = 0.56) και επιδρούν θετικά στην ψυχολογία τους καθώς πρόκειται για μία μοναδική εμπειρία (M.O. = 4.64, T.A. = 0.53). Επιπλέον, οι ερωτηθέντες δήλωσαν πως διαφωνούν απόλυτα ότι η συμμετοχή των ΑμεΑ είναι μια εμπειρία καταστροφική και επιδρά μόνο αρνητικά στην ψυχολογία της συγκεκριμένης ομάδας ατόμων (M.O. = 1.11, T.A. = 0.50). Οι εκπαιδευτικές εκδρομές που συμμετέχουν συχνότερα τα ΑμεΑ είναι εκδρομές που πραγματοποιούνται κυρίως με το σχολείο (M.O. = 3.83, T.A. = 1.61). Ακόμη, τα εξειδικευμένα προγράμματα που εφαρμόζουν οι Ειδικοί Παιδαγωγοί ενισχύουν τις δεξιότητες αυτονομίας (M.O. = 4.66, T.A. = 0.57) καθώς και κρίνονται ως αποτελεσματικές για την διδασκαλία της αυτονομίας (M.O. = 4.70, T.A. = 0.56).

Παρατηρήθηκε επίσης, ότι κατά κύριο λόγο οι ερωτηθέντες συμφωνούν απόλυτα ότι πέρα από την εκμάθηση των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και η κοινωνικοποίηση έχουν προχωρήσει και στην εκμάθηση άλλων δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές (M.O. = 4.47, T.A. = 0.66). Τέλος, συμφωνούν απόλυτα ότι οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες έχουν βοηθήσει καταλυτικά στο να ανακαλυφθούν εκπαιδευτικά ενδιαφέροντα μέσα από την διαδικασία του τουρισμού (M.O. = 4.51, T.A. = 0.70) (Πίνακας 9).

Πίνακας 9: Εκτίμηση των επιδράσεων των εκπαιδευτικών εκδρομών στα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ)

	M.O.	T.A.	Ελάχιστη	Μέγιστη
Οι επιδράσεις των εκδρομών στα ΑμεΑ περιλαμβάνουν διάφορες δεξιότητες και επιδράσεις.				
Οι παρακάτω παράγοντες πόσο πιθανό είναι να υφίστανται;				
Η συμμετοχή αυτών των ανθρώπων είναι μια εμπειρία μοναδική και επιδρά στην θετική ψυχολογία των παιδιών	4.64	0.53	3	5
Η συμμετοχή τους είναι μια εμπειρία καταστροφική και επιδρά μόνο αρνητικά στην ψυχολογία τους	1.11	0.50	1	4
Πραγματοποιείται κοινωνικοποίηση των παιδιών	4.56	0.57	3	5
Ενισχύουν τις δεξιότητες αυτοπεποίθησης	4.58	0.57	3	5
Ενισχύουν τις δεξιότητες αυτονομίας- αυτοϋπηρέτησης και αυτοεξυπηρέτησης	4.70	0.54	3	5
Έχουν εντοπιστεί δεξιότητες κοινωνικοποίησης που έχουν αποκτηθεί από την συμμετοχή τους στις εκδρομές	4.70	0.56	2	5
Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές που πραγματοποιούν φορείς-οργανισμοί όπως Σχολείο και Σύλλογοι για ΑμεΑ; Κατά πόσο συμφωνείτε με τα παρακάτω;				
Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με το Σχολείο	3.83	1.61	1	5
Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με τον Σύλλογο που είναι εγγεγραμμένοι	2.68	1.64	1	5
Συμμετέχουν και με τους δύο φορείς	3.60	1.57	1	5
Στα πλαίσια εξειδικευμένων προγραμμάτων που εφαρμόζουν οι Ειδικοί Παιδαγωγοί και πραγματοποιούνται εκδρομές, κατά πόσο ενισχύονται οι παρακάτω προτάσεις για την αυτονομία τους;				
Ενισχύουν τις δεξιότητες αυτονομίας	4.66	0.57	3	5
Είναι αποτελεσματικές για την διδασκαλία της	4.70	0.56	3	5

αυτονομίας				
Υπάρχει συχνή συμμετοχή	4.15	1.01	1	5
Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές.	4.47	0.66	2	5
Με τις δεξιότητες που έχουν αποκτηθεί από τις εκπαιδευτικές εκδρομές, έχουμε καταφέρει και πραγματοποιούμε πολλές εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Αυτές έχουν βοηθήσει καταλυτικά στο να ανακαλυφθούν εκπαιδευτικά ενδιαφέροντα μέσα από την διαδικασία του τουρισμού;	4.51	0.70	1	5

Σχετικά με την επίδραση των εκπαιδευτικών εκδρομών, φαίνεται ότι το παιδί προσμένει με χαρά την εκδρομή (Μ.Ο. = 4.71, Τ.Α. = 0.60), πριν την εκδρομή υπάρχει ευχάριστη διάθεση στο παιδί και στο περιβάλλον του (Μ.Ο. = 4.61, Τ.Α. = 0.75) καθώς επίσης και μετά την εκδρομή το παιδί είναι ευχαριστημένο και ευδιάθετο (Μ.Ο. = 4.71, Τ.Α. = 0.66). Οι νέες εξειδικευμένες δεξιότητες που έχουν αποκτήσει είναι δεξιότητες υπευθυνότητας (Μ.Ο. = 4.34, Τ.Α. = 0.65), δεξιότητες που αναπτύσσουν τις κοινωνικές τους σχέσεις (Μ.Ο. = 4.46, Τ.Α. = 0.65), δεξιότητες αυτονομίας (Μ.Ο. = 4.60, Τ.Α. = 0.67) και δεξιότητες γνωστικές (Μ.Ο. = 4.28, Τ.Α. = 0.83). Επιπλέον, οι ερωτηθέντες συμφωνούν ότι η συμμετοχή σε προγράμματα φυσιολατρίας, εκπαιδευτικές εκδρομές με έμφαση στα μουσεία, επίσκεψη σε αρχαιολογικούς και πολιτιστικούς χώρους έχουν γνωσιακό και εκπαιδευτικό ρόλο στην διαμόρφωση μιας διαφορετικής αντίληψης από τα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ) μέσα από την τουριστική διαδικασία (Μ.Ο. = 4.45, Τ.Α. = 0.61). Συμφωνούν όμως απόλυτα και αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, στην ανάγκη να υπάρχουν εξειδικευμένοι επιστήμονες του τουρισμού σε θέματα ανθρώπων με Αναπηρίες (Μ.Ο. = 4.76, Τ.Α. = 0.46) (Πίνακας 10-11).

Πίνακας 10: Απόψεις σχετικά με τις επιδράσεις των εκπαιδευτικών εκδρομών πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το ταξίδι

	Μέση τιμή	T.A.	Ελάχιστη	Μέγιστη
Όσον αφορά τις επιδράσεις των εκπαιδευτικών εκδρομών, η συμμετοχή σε αυτές δημιουργεί νέες βιωματικές εμπειρίες πριν, κατά την διάρκεια και μετά την εκδρομή. Συμπληρώστε κατά πόσο συμφωνείτε με τα παρακάτω:				
Το παιδί προσμένει με χαρά την εκδρομή	4.71	0.6	2	5
Το παιδί προσμένει με άγχος την εκδρομή και συμμετέχει	3	1.48	1	5
Το παιδί αποφεύγει την εκδρομή λόγω άγχους και δεν συμμετέχει	1.23	0.71	1	5
Πριν την εκδρομή υπάρχει ευχάριστη διάθεση στο παιδί και στο περιβάλλον του	4.61	0.75	1	5
Πριν την εκδρομή υπάρχει δυσάρεστη διάθεση στο παιδί και στο περιβάλλον του, αλλά συμμετέχει	1.44	0.85	1	4
Πριν την εκδρομή υπάρχει δυσάρεστη διάθεση στο παιδί και στο περιβάλλον του και δεν συμμετέχει	1.26	0.76	1	5
Κατά την διάρκεια της εκδρομής το παιδί συμμετέχει ενεργά σε όλη την εμπειρία που προκύπτει	4.59	0.74	1	5
Κατά την διάρκεια της εκδρομής το παιδί δεν συμμετέχει ενεργά σε όλη την εμπειρία που προκύπτει	1.21	0.72	1	5
Μετά την εκδρομή το παιδί είναι ευχαριστημένο και ευδιάθετο	4.71	0.66	1	5
Μετά την εκδρομή το παιδί είναι δυσαρεστημένο και κακοδιάθετο	1.3	0.77	1	5

Πίνακας 11: Απόψεις σχετικά με τις δεξιότητες που διδάσκουν οι εκπαιδευτικές εκδρομές και η ανάγκη να υπάρχουν εξειδικευμένοι επιστήμονες του τουρισμού σε θέματα ανθρώπων με Αναπηρίες

	Μέση τιμή	T.A.	Ελάχιστη	Μέγιστη
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές διδάσκουν δεξιότητες σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας. Ποιες νέες εξειδικευμένες δεξιότητες έχετε παρατηρήσει να αποκτούνται από τις παρακάτω:				
Δεξιότητες υπευθυνότητας	4.34	0.65	3	5
Δεξιότητες κριτικής σκέψης	4.19	0.73	3	5
Δεξιότητες που αναπτύσσουν την συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών	4.23	0.73	3	5
Δεξιότητες που αναπτύσσουν την περιβαλλοντική ευθύνη	3.85	0.87	2	5
Δεξιότητες που αναπτύσσουν τις κοινωνικές τους σχέσεις	4.46	0.65	3	5
Δεξιότητες αυτονομίας	4.6	0.67	3	5
Δεξιότητες γνωστικές	4.28	0.83	2	5
Δεξιότητες γνωσιακές	4.24	0.85	2	5
Κατά την διάρκεια των διακοπών, υπάρχει η δυνατότητα συμμετοχής σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες που είναι εξωσχολικές. Όπως η συμμετοχή σε προγράμματα φυσιολατρίας, εκπαιδευτικές εκδρομές με έμφαση στα μουσεία, επίσκεψη σε αρχαιολογικούς και πολιτιστικούς χώρους.	4.45	0.61	3	5
Πιστεύετε ότι τα παραπάνω μέσα από την τουριστική διαδικασία έχουν γνωσιακό και εκπαιδευτικό ρόλο στην διαμόρφωση μιας διαφορετικής αντίληψης από τα ΑμεΑ;				
Πόσο συμφωνείτε στην ανάγκη να υπάρχουν εξειδικευμένοι επιστήμονες του τουρισμού σε θέματα ανθρώπων με Αναπηρίες;	4.76	0.46	3	5

5.4 Οι απόψεις των συμμετεχόντων για τις εκπαιδευτικές εκδρομές

Από το σύνολο των συμμετεχόντων, σχεδόν όλοι απάντησαν πως θα ήταν πρόθυμοι να επιλέξουν ένα πακέτο διακοπών με στόχο την εκπαίδευση και την πολιτισμική ανάπτυξη που παρέχουν (77.5%, N=62). Τέλος, οι περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν θετική άποψη για τις δραστηριότητες που έχουν ως στόχο την εκπαίδευση, καθώς το 52.5% (N=42) έχει εξαιρετική γνώμη και το 27.5% (N=22) πολύ καλή (Πίνακας 12).

Πίνακας 12: Στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στις εκπαιδευτικές εκδρομές

		N	%
Θα επιλέγατε πακέτο διακοπών με στόχο την εκπαίδευση και την πολιτισμική ανάπτυξη που παρέχουν;	<i>Ναι</i>	62	77.5
	<i>Δεν γνωρίζω/απαντώ</i>	18	22.5
Η γνώμη μου για το σύνολο αυτών των δραστηριοτήτων που έχουν στόχο την εκπαίδευση είναι:	<i>Εξαιρετική</i>	42	52.5
	<i>Πολύ Καλή</i>	22	27.5
	<i>Καλή</i>	15	18.8
	<i>Μέτρια</i>	1	1.3
	<i>Κακή</i>	0	0

Συσχετίσεις

Στη συνέχεια, ακολουθούν οι στατιστικοί έλεγχοι που πραγματοποιήθηκαν για την αξιολόγηση των ερευνητικών ερωτημάτων της μελέτης.

5.5 Η αφορμή για την συμμετοχή σε εκπαιδευτικά ταξίδια σε σχέση με το είδος της συμμετοχής

Αρχικά, ελέγχθηκε εάν η ερώτηση «Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, όταν περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την απόκτηση γνώσεων είναι αφορμή για να πραγματοποιήσετε ένα εκπαιδευτικό ταξίδι;» σε σχέση με το είδος των συμμετεχόντων πληροί την υπόθεση της κανονικότητας, καθώς η στατιστική συμπερασματολογία καθορίζεται από την ισχύ ή όχι της συγκεκριμένης υπόθεσης. Η αξιολόγηση της υπόθεσης κανονικότητας των μεταβλητών έγινε με τη χρήση του ελέγχου Kolmogorov - Smirnov, ένας έλεγχος κατάλληλος για δείγματα με μέγεθος μεγαλύτερο του 30, και Shapiro-Wilk, ένας έλεγχος κατάλληλος για δείγματα κάτω των 30 πειραματικών μονάδων. Από τον Πίνακα 13 παρατηρούμε ότι καμία κατηγορία δεν ακολουθεί την κανονική κατανομή ($p\text{-value} < 0.05$), με αποτέλεσμα να προβούμε σε μη παραμετρικούς στατιστικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της συσχέτισης τους.

Πίνακας 13: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για την συμμετοχή σε εκπαιδευτικά ταξίδια σε σχέση με το είδος της συμμετοχής

		Tests of Normality		
		Kolmogorov-Smirnov/ShapiroWilk		
	Συμμετοχή ως	Statistic	df	p
Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, όταν περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την απόκτηση γνώσεων είναι αφορμή για να πραγματοποιήσετε ένα	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	0.597	27	<0.001
	Γονέας	0.374	46	<0.001
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό	0.640	6	<0.001

Στον Πίνακα 14 παρουσιάζεται ο μη παραμετρικός έλεγχος KruskalWallis, προκειμένου να αξιολογηθεί εάν υπάρχουν διαφορές ανάλογα με την ιδιότητα των ερωτώμενων σε σχέση με το εάν ο εκπαιδευτικός τουρισμός ο οποίος περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την απόκτηση γνώσεων είναι αφορμή για να πραγματοποιήσουν ένα εκπαιδευτικό ταξίδι. Με βάση τα αποτελέσματα, δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτηθέντες (Kruskal-Wallis $H = 0.929$, $p\text{-value} = 0.629$), καθώς οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς και τα άτομα με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό βρέθηκε πως συμφωνούν απόλυτα με το ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα αποτελούν αφορμή για να πραγματοποιήσουν ένα εκπαιδευτικό ταξίδι.

Πίνακας 14: Αποτελέσματα του ελέγχου επίδρασης KruskalWallis για την συμμετοχή σε εκπαιδευτικά ταξίδια σε σχέση με το είδος της συμμετοχής

	Συμμετοχή ως	N	Διάμεσος	Kruskal- Wallis H	p- value
Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, όταν περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την απόκτηση γνώσεων είναι αφορμή για να πραγματοποιήσετε ένα εκπαιδευτικό ταξίδι;	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	5.00	0.929	0.629
	Γονέας	46	5.00		
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό	6	5.00		

5.6 Η συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στην ενίσχυση δεξιοτήτων αυτονομίας, αυτοεξυπηρέτησης και ανεξαρτητοποίησης

Στη συνέχεια, ελέγχθηκε εάν οι ερωτήσεις «Οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην ενίσχυση της αυτονομίας των παιδιών με ΥΛΑ» και «Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Είναι μία εμπειρία όπου ενισχύονται δεξιότητες ανεξαρτητοποίησης και αυτο-εξυπηρέτησης» πληρούν την υπόθεση της κανονικότητας. Από τον Πίνακα 15, παρατηρούμε ότι δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή οι μεταβλητές ($p\text{-value} < 0.05$), με αποτέλεσμα να προβούμε σε μη παραμετρικούς στατιστικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της συσχέτισης τους.

Πίνακας 15: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για την συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στην ενίσχυση δεξιοτήτων αυτονομίας, αυτοεξυπηρέτησης και ανεξαρτητοποίησης

	Tests of Normality		
	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	p-value
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην διδασκαλία της αυτονομίας των παιδιών	0.418	80	<0.001
Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Είναι μία εμπειρία όπου ενισχύονται δεξιότητες ανεξαρτητοποίησης και αυτο-εξυπηρέτησης	0.478	80	<0.001

Για τη διερεύνηση της συσχέτισης των ερωτήσεων «Οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην ενίσχυση της αυτονομίας των παιδιών με ΥΛΑ» και

«Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Είναι μία εμπειρία όπου ενισχύονται δεξιότητες ανεξαρτητοποίησης και αυτο-εξυπηρέτησης» χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman, ο οποίος είναι κατάλληλος για δεδομένα τα οποία δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή. Από τον Πίνακα 16, παρατηρείται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική σχέση μεταξύ των ερωτήσεων ($r = 0.598$, $p\text{-value} < 0.001$). Συνεπώς, όσο πιο πολύ συμφωνούν οι συμμετέχοντες ότι οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην ενίσχυση της αυτονομίας των παιδιών τόσο περισσότερο συμφωνούν και με το ότι οι εκπαιδευτικές εκδρομές είναι μία εμπειρία όπου ενισχύονται δεξιότητες ανεξαρτητοποίησης και αυτο-εξυπηρέτησης.

Πίνακας 16: Συντελεστής συσχέτισης Spearman για την συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στην ενίσχυση δεξιοτήτων αυτονομίας, αυτοεξυπηρέτησης και ανεξαρτητοποίησης

		Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Είναι μία εμπειρία όπου ενισχύονται δεξιότητες ανεξαρτητοποίησης και αυτο-εξυπηρέτησης
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές	Συντελεστής συσχέτισης	0.598
συμβάλλουν στην διδασκαλία της αυτονομίας των παιδιών	p-value	<0.001

5.7 Η συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την διάθεση των παιδιών μετά την εκδρομή

Επιπλέον, ελέγχθηκε εάν οι ερωτήσεις «Οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην απόκτηση της αυτονομίας και ανεξαρτησίας των παιδιών με ΥΛΑ» και «Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Κάθε φορά που τα παιδιά πηγαίνουν σε εκδρομές επιστρέφουν με θετική διάθεση» πληρούν την υπόθεση της κανονικότητας. Από τον Πίνακα 17, παρατηρείται ότι δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή οι μεταβλητές ($p\text{-value} < 0.05$), με αποτέλεσμα να προβούμε σε μη παραμετρικούς στατιστικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της συσχέτισης τους.

Πίνακας 17: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για την συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την διάθεση των παιδιών μετά την εκδρομή

	Tests of Normality		
	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	p-value
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην απόκτηση της αυτονομίας και ανεξαρτησίας των παιδιών	0.415	80	<0.001
Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Κάθε φορά που τα παιδιά πηγαίνουν σε εκδρομές επιστρέφουν με θετική διάθεση	0.408	80	<0.001

Για τη διερεύνηση της συσχέτισης των ερωτήσεων «Οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην απόκτηση της αυτονομίας και ανεξαρτησίας των παιδιών με ΥΛΑ» και «Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Κάθε φορά που τα παιδιά πηγαίνουν σε εκδρομές επιστρέφουν με θετική διάθεση» χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman, ο οποίος είναι κατάλληλος για δεδομένα τα οποία δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή. Από τον Πίνακα 18, παρατηρείται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική σχέση μεταξύ των

ερωτήσεων ($r = 0.501$, $p\text{-value} < 0.001$). Συνεπώς, όσο πιο πολύ συμφωνούν οι συμμετέχοντες ότι οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην απόκτηση της αυτονομίας και ανεξαρτησίας των παιδιών τόσο περισσότερο συμφωνούν και με το ότι κάθε φορά που τα παιδιά με ΥΛΑ πηγαίνουν σε εκδρομές επιστρέφουν με θετική διάθεση.

Πίνακας 18: Συντελεστής συσχέτισης Spearman για την συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την διάθεση των παιδιών μετά την εκδρομή

		Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Κάθε φορά που τα παιδιά πηγαίνουν σε εκδρομές επιστρέφουν με θετική διάθεση
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην απόκτηση της αυτονομίας και ανεξαρτησίας των παιδιών	Συντελεστής συσχέτισης p-value	0.501 <0.001

5.8 Τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την εκμάθηση της υπευθυνότητας

Ελέγχθηκε, ακόμη, εάν οι ερωτήσεις «Οι εκπαιδευτικές εκδρομές, επιδρούν θετικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά με ΥΛΑ και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά πλεονεκτήματα» και «Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Η συμμετοχή τους, τους κάνει πιο υπεύθυνα άτομα» πληρούν την υπόθεση της κανονικότητας. Από τον

Πίνακα 19, παρατηρείται ότι δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή οι μεταβλητές ($p\text{-value} < 0.05$), με αποτέλεσμα να προβούμε σε μη παραμετρικούς στατιστικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της συσχέτισης τους.

Πίνακας 19: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την εκμάθηση της υπευθυνότητας

	Tests of Normality		
	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	p-value
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές, επιδρούν θετικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά πλεονεκτήματα	0.470	80	<0.001
Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Η συμμετοχή τους, τους κάνει πιο υπεύθυνα άτομα	0.421	80	<0.001

Για τη διερεύνηση της συσχέτισης των ερωτήσεων «Οι εκπαιδευτικές εκδρομές, επιδρούν θετικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά με ΥΛΑ και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά πλεονεκτήματα» και «Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Η συμμετοχή τους, τους κάνει πιο υπεύθυνα άτομα» χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman, ο οποίος είναι κατάλληλος για δεδομένα τα οποία δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή. Από τον Πίνακα 20, παρατηρείται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική σχέση μεταξύ των ερωτήσεων ($r = 0.440$, $p\text{-value} < 0.001$). Συνεπώς, όσο πιο πολύ συμφωνούν οι συμμετέχοντες ότι οι εκπαιδευτικές εκδρομές επιδρούν θετικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά με ΥΛΑ και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά πλεονεκτήματα τόσο περισσότερο συμφωνούν και με το ότι η συμμετοχή στις εκδρομές κάνει τα παιδιά πιο υπεύθυνα άτομα.

Πίνακας 20: Συντελεστής Spearman για τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών εκδρομών σε σχέση με την εκμάθηση της υπευθυνότητας

		Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές: Η συμμετοχή τους, τους κάνει πιο υπεύθυνα άτομα
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές, επιδρούν θετικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά πλεονεκτήματα	Συντελεστής συσχέτισης p-value	0.440 <0.001

5.9 Τα εξειδικευμένα προγράμματα για την αυτονομία σε σχέση με την πραγματοποίηση εκδρομών

Στον Πίνακα 21 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ελέγχων Kolmogorov-Smirnov και Shapiro-Wilk, ώστε να ελεγχθεί εάν η ερώτηση «Στα πλαίσια εξειδικευμένων προγραμμάτων που εφαρμόζουν οι Ειδικοί Παιδαγωγοί και πραγματοποιούνται εκδρομές, κατά πόσο ενισχύονται οι παρακάτω προτάσεις για την αυτονομία τους;» ακολουθεί την κανονική κατανομή στις κατηγορίες της μεταβλητής που αφορά την πραγματοποίηση των εκπαιδευτικών εκδρομών. Παρατηρείται ότι καμία κατηγορία δεν ακολουθεί την κανονική κατανομή ($p\text{-value} < 0.05$), με αποτέλεσμα να προβούμε σε μη παραμετρικούς στατιστικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της συσχέτισης τους.

Πίνακας 21: Έλεγχος κανονικότητας για τα εξειδικευμένα προγράμματα για την αυτονομία σε σχέση με την πραγματοποίηση εκδρομών

		Tests of Normality		
		Kolmogorov-Smirnov/ ShapiroWilk		
		Statistic	df	p-value
Στα πλαίσια εξειδικευμένων προγραμμάτων που εφαρμόζουν οι Ειδικοί Παιδαγωγοί και πραγματοποιούνται εκδρομές, κατά πόσο ενισχύονται οι παρακάτω προτάσεις για την αυτονομία τους;	Πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ ή με την συμμετοχή ΑμεΑ;			
Ενισχύουν της δεξιότητες αυτονομίας	Ναι	0.444	71	<0.001
	Δεν γνωρίζω/απαντώ	0.664	7	0.001
Είναι αποτελεσματικές για την διδασκαλία της αυτονομίας	Ναι	0.466	71	<0.001
	Δεν γνωρίζω/απαντώ	0.664	7	0.001

Στον Πίνακα 22 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου Mann-WhitneyU για τη διερεύνηση πιθανών διαφορών της ερώτησης που αφορά την ενίσχυση των δεξιοτήτων αυτονομίας ως προς την πραγματοποίηση εκδρομών. Με βάση τα αποτελέσματα, δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτηθέντες (Mann-Whitney U = 181.00, p-value = 0.139), καθώς οι συμμετέχοντες βρέθηκε πως συμφωνούν ότι οι εκπαιδευτικές εκδρομές ενισχύουν τις δεξιότητες αυτονομίας.

Πίνακας 22: Έλεγχος Mann-Whitney για τα εξειδικευμένα προγράμματα για την αυτονομία σε σχέση με την πραγματοποίηση εκδρομών

	Πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ ή με την συμμετοχή ΑμεΑ;	N	Διάμεσος	Mann-Whitney	p-value
Ενισχύουν τις δεξιότητες αυτονομίας	Ναι	71	5.00	181.00	0.139
	Δεν γνωρίζω/απαντώ	7	4.00		

Στον Πίνακα 23 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου Mann-Whitney U για τη διερεύνηση πιθανών διαφορών της ερώτησης που αφορά την αποτελεσματικότητα των εκδρομών για τη ενίσχυση της αυτονομίας ως προς την πραγματοποίηση εκδρομών. Με βάση τα αποτελέσματα, δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτηθέντες (Mann-Whitney U = 170.50, p-value = 0.073), καθώς οι συμμετέχοντες βρέθηκε πως συμφωνούν ότι οι εκδρομές είναι αποτελεσματικές.

Πίνακας 23: Έλεγχος Mann-Whitney για την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας της αυτονομίας σε σχέση με την πραγματοποίηση εκδρομών.

	Πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ ή με την συμμετοχή ΑμεΑ;	N	Διάμεσος	Mann-Whitney	p-value
Είναι αποτελεσματικές για την διδασκαλία της αυτονομίας	Ναι	71	5.00	170.50	0.073
	Δεν γνωρίζω/απαντώ	7	4.00		

5.10 Οι δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με τον φορέα που συμμετέχουν

Στη συνέχεια, ελέγχθηκε εάν οι ερωτήσεις «Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές» και «Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με το Σχολείο» πληρούν την υπόθεση της κανονικότητας. Από τον Πίνακα 24, παρατηρείται ότι δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή οι μεταβλητές ($p\text{-value} < 0.05$), με αποτέλεσμα να προβούμε σε μη παραμετρικούς στατιστικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της συσχέτισης τους.

Πίνακας 24: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με το Σχολείο

	Tests of Normality		
	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	p-value
Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές	0.335	79	<0.001
Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με το Σχολείο	0.345	79	<0.001

Για τη διερεύνηση της συσχέτισης των ερωτήσεων «Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές» και «Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν μόνο σε

εκδρομές με το Σχολείο» χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman, ο οποίος είναι κατάλληλος για δεδομένα τα οποία δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή. Από τον Πίνακα 25, παρατηρείται ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των ερωτήσεων ($r = 0.120$, $p\text{-value} = 0.293$).

Πίνακας 25: Συντελεστής συσχέτισης Spearman για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με το Σχολείο

		Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με το Σχολείο
Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές	Συντελεστής συσχέτισης p-value	0.120 0.293

Στον Πίνακα 26 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του ελέγχου Kolmogorov-Smirnov, ώστε να ελεγχθεί εάν οι ερωτήσεις «Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές» και «Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με τον Σύλλογο που είναι εγγεγραμμένοι» πληρούν την υπόθεση της κανονικότητας. Από τον

Πίνακα 26, παρατηρείται ότι δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή οι μεταβλητές ($p\text{-value} < 0.05$), με αποτέλεσμα να προβούμε σε μη παραμετρικούς στατιστικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της συσχέτισης τους.

Πίνακας 26: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με τον Σύλλογο για ΑμεΑ

	Tests of Normality		
	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	p-value
Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές	0.335	79	<0.001
Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με τον Σύλλογο που είναι εγγεγραμμένοι	0.252	79	<0.001

Για τη διερεύνηση της συσχέτισης των ερωτήσεων «Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές» και «Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με τον Σύλλογο που είναι εγγεγραμμένοι» χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman, ο οποίος είναι κατάλληλος για δεδομένα τα οποία δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή. Από τον Πίνακα 27, παρατηρείται ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των ερωτήσεων ($r = -0.022$, $p\text{-value} = 0.846$).

Πίνακας 27: Συντελεστής Spearman για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση με τον Σύλλογο για ΑμεΑ

		Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με τον Σύλλογο που είναι εγγεγραμμένοι
Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές	Συντελεστής συσχέτισης p-value	-0.022 0.846

Στον Πίνακα 28 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του ελέγχου Kolmogorov–Smirnov, ώστε να ελεγχθεί εάν οι ερωτήσεις «Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές» και «Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν και με τους δύο φορείς» πληρούν την υπόθεση της κανονικότητας. Από τον Πίνακα 28, παρατηρείται ότι δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή οι μεταβλητές ($p\text{-value} < 0.05$), με αποτέλεσμα να προβούμε σε μη παραμετρικούς στατιστικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της συσχέτισης τους.

Πίνακας 28: Έλεγχος κανονικότητας για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση και με τους δυο φορείς: Σχολείο- Σύλλογος

	Tests of Normality		
	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	p-value
Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές	0.335	79	<0.001
Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν και με τους δύο φορείς	0.259	79	<0.001

Για τη διερεύνηση της συσχέτισης των ερωτήσεων «Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές» και «Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν και με τους δύο φορείς» χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman, ο οποίος είναι κατάλληλος για δεδομένα τα οποία δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή. Από τον Πίνακα 29, παρατηρείται ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των ερωτήσεων ($r = 0.139$, $p\text{-value} = 0.223$).

Πίνακας 29: Συντελεστής Spearman για τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές σε σχέση και με τους δυο φορείς: Σχολείο-Σύλλογος

		Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές: Συμμετέχουν και με τους δύο φορείς
Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από	Συντελεστής συσχέτισης	0.139
	p-value	0.223

τις εκδρομές, όπως η
αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η
αυτοεξυπηρέτηση και
κοινωνικοποίηση καταφέραμε να
προχωρήσουμε και σε άλλα είδη
δεξιοτήτων της καθημερινότητας,
όπως γνωστικές, γνωσιακές και
λειτουργικές

5.11 Οι δεξιότητες που διδάσκονται από το Αναλυτικό πρόγραμμα του Υ.ΠΑΙ.Θ σε σχέση με το είδος της συμμετοχής

Στη συνέχεια, ελέγχθηκε εάν η ερώτηση «Οι εκπαιδευτικές εκδρομές διδάσκουν δεξιότητες σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας. Ποιες νέες εξειδικευμένες δεξιότητες έχετε παρατηρήσει να αποκτούνται:» σε σχέση με το είδος των συμμετεχόντων πληροί την υπόθεση της κανονικότητας, καθώς η στατιστική συμπερασματολογία καθορίζεται από την ισχύ ή όχι της συγκεκριμένης υπόθεσης. Η αξιολόγηση της υπόθεσης κανονικότητας των μεταβλητών έγινε με τη χρήση του ελέγχου Kolmogorov - Smirnov, ένας έλεγχος κατάλληλος για δείγματα με μέγεθος μεγαλύτερο του 30, και Shapiro-Wilk, ένας έλεγχος κατάλληλος για δείγματα κάτω των 30 πειραματικών μονάδων. Από τον Πίνακα 30 παρατηρούμε ότι δεν ακολουθούν όλες οι κατηγορίες την κανονική κατανομή ($p\text{-value} < 0.05$), με αποτέλεσμα να προβούμε σε μη παραμετρικούς στατιστικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της συσχέτισης τους.

Πίνακας 30: Αποτελέσματα ελέγχου κανονικότητας της ερώτησης «Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, όταν περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την απόκτηση γνώσεων είναι αφορμή για να πραγματοποιήσετε ένα εκπαιδευτικό ταξίδι;» σε σχέση με τη συμμετοχή

Tests of Normality

**Kolmogorov-
Smirnov/ShapiroWilk**

	Συμμετοχή ως	Statistic	df	p
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές διδάσκουν δεξιότητες σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας. Ποιες νέες εξειδικευμένες δεξιότητες έχετε παρατηρήσει να αποκτούνται:				
Δεξιότητες υπευθυνότητας	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	0.614	27	<0.001
	Γονέας	0.260	46	<0.001
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό	0.640	6	<0.001
Δεξιότητες κριτικής σκέψης	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	0.693	27	<0.001
	Γονέας	0.241	46	<0.001
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό	0.866	6	<0.212
Δεξιότητες που αναπτύσσουν την συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	0.576	27	<0.001
	Γονέας	0.241	46	<0.001
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό	0.866	6	0.212
Δεξιότητες που αναπτύσσουν την περιβαλλοντική ευθύνη	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	0.795	27	<0.001
	Γονέας	0.220	46	<0.001
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό	0.908	6	0.421
Δεξιότητες που αναπτύσσουν τις κοινωνικές τους σχέσεις	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	0.549	27	<0.001
	Γονέας	0.275	46	<0.001
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό	0.683	6	0.004
Δεξιότητες αυτονομίας	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	0.368	27	<0.001
	Γονέας	0.362	46	<0.001

	Άνθρωπος με Υψηλής	0.640	6	0.001
	Λειτουργικότητας Αυτισμό			
Δεξιότητες γνωστικές	Εκπαιδευτικός Ειδικής	0.597	27	<0.001
	Αγωγής			
	Γονέας	0.270	46	<0.001
	Άνθρωπος με Υψηλής	0.496	6	<0.001
	Λειτουργικότητας Αυτισμό			
Δεξιότητες γνωσιακές	Εκπαιδευτικός Ειδικής	0.597	27	<0.001
	Αγωγής			
	Γονέας	0.258	46	<0.001
	Άνθρωπος με Υψηλής	0.701	6	0.006
	Λειτουργικότητας Αυτισμό			

Στον Πίνακα 31 παρουσιάζεται ο μη παραμετρικός έλεγχος KruskalWallis, προκειμένου να αξιολογηθεί εάν υπάρχουν διαφορές στις απαντήσεις των ατόμων σε σχέση με το εάν οι εκπαιδευτικές εκδρομές ενισχύουν δεξιότητες στα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ). Τα αποτελέσματα έδειξαν πως υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με την ενίσχυση των δεξιοτήτων που προσφέρουν οι εκπαιδευτικές εκδρομές στα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ) (p -value<0.05). Ακολούθηθηκε η προσέγγιση Dunn Bonferroni ώστε να προσδιοριστούν αυτές οι διαφορές. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής συμφωνούν περισσότερο ότι οι εκπαιδευτικές εκδρομές ενισχύουν δεξιότητες των ατόμων με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ) σε σχέση με τους γονείς. Αναλυτικότερα, οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής υποστηρίζουν πως τα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ) αποκτούν δεξιότητες υπευθυνότητας (M.R.=49.35 vs M.R.=34.66, p -value=0.010), δεξιότητες κριτικής σκέψης (M.R.=51.04 vs M.R.=33.59, p -value=0.002), δεξιότητες που αναπτύσσουν την συναισθηματική τους νοημοσύνη (M.R.=53.87 vs M.R.=32.13, p -value<0.001), δεξιότητες που αναπτύσσουν την περιβαλλοντική τους ευθύνη (M.R.=49.13 vs M.R.=34.52, p -value = 0.017), δεξιότητες που αναπτύσσουν τις κοινωνικές τους σχέσεις (M.R.=48.67 vs M.R.=34.91, p -value = 0.016), δεξιότητες αυτονομίας (M.R.=48.06 vs M.R.=35.25, p -value = 0.013), δεξιότητες γνωστικές (M.R.=49.67 vs

M.R.=32.33, p-value = 0.002) και δεξιότητες γνωσιακές (M.R.=50.50vs M.R.=32.89, p-value=0.002). Τέλος, στατιστικά σημαντική διαφορά στις απόψεις των ατόμων με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ) σε σχέση με τους γονείς φάνηκε να υπάρχει ως προς τις γνωστικές δεξιότητες, με τα άτομα με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ) να συμφωνούν περισσότερο ότι οι εκπαιδευτικές εκδρομές συμβάλλουν στην απόκτηση αυτών των δεξιοτήτων σε σχέση με τους γονείς (M.R.=55.33 vsM.R.=32.33, p-value = 0.035).

Πίνακας 31: Αποτελέσματα του ελέγχου Kruskal-Wallisγια τις δεξιότητες που διδάσκονται σύμφωνα με το Αναλυτικό πρόγραμμα σε σχέση με την συμμετοχή

	Συμμετοχή ως	N	Διάμεσος	Kruskal- Wallis H	p-value
Οι εκπαιδευτικές εκδρομές διδάσκουν δεξιότητες σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας. Ποιες νέες εξειδικευμένες δεξιότητες έχετε παρατηρήσει να αποκτούνται:					
Δεξιότητες υπευθυνότητας	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	5.00	8.556	0.014
	Γονέας	46	4.00		
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό	6	4.00		
Δεξιότητες κριτικής σκέψης	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	5.00	11.484	0.003
	Γονέας	46	4.00		
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό	6	4.00		
Δεξιότητες που αναπτύσσουν την συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	5.00	17.915	<0.001
	Γονέας	46	4.00		
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας	6	4.00		

Δεξιότητες που αναπτύσσουν την περιβαλλοντική ευθύνη	Αυτισμό				
	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	4.00	7.709	0.021
	Γονέας	46	4.00		
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας	6	4.00		
	Αυτισμό				
Δεξιότητες που αναπτύσσουν τις κοινωνικές τους σχέσεις	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	5.00	7.748	0.021
	Γονέας	46	4.00		
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας	6	4.50		
	Αυτισμό				
	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	5.00	8.109	0.017
Δεξιότητες αυτονομίας	Γονέας	46	5.00		
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας	6	5.00		
	Αυτισμό				
	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	5.00	15.084	0.001
	Γονέας	46	4.00		
Δεξιότητες γνωστικές	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας	6	5.00		
	Αυτισμό				
	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	5.00	12.559	0.002
	Γονέας	46	4.00		
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας	6	5.00		
Δεξιότητες γνωστικές	Αυτισμό				
	Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής	27	5.00	12.559	0.002
	Γονέας	46	4.00		
	Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας	6	5.00		
	Αυτισμό				

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

6.1 Συμπεράσματα

Η προσβασιμότητα σε όλη την τουριστική αλυσίδα αξίας, έχει δημιουργήσει μεγάλη αποφυγή για τα νησιά από άποψη προσβασιμότητας, που θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια και την ακεραιότητα της τουριστικής εμπειρίας, για έναν αυτιστικό τουρίστα. Ένα άτομο θα πρέπει να κάνει το ταξίδι με τη μέγιστη ανεξαρτησία και ικανοποίηση, ξεκινώντας από το στάδιο του σχεδιασμού του ταξιδιού πριν το ταξίδι μέχρι την επιστροφή του στο σπίτι. Η τουριστική αγορά είναι μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες και μεγαλύτερες αγορές στον κόσμο, στην κατάσταση των βιομηχανιών, εάν, έχουμε αποδεχθεί τον τουρισμό ως βιομηχανία, ωστόσο ο τουρισμός δεν έχει παρά να κερδίσει αν αναπτύξει δραστηριότητες και υποδομές για τα άτομα με αναπηρίες (Calvo-Mora, Navarro-García and Periañez-Cristóbal, 2015).

Οι αυτιστικοί τουρίστες και όλοι οι άνθρωποι με αναπηρίες χρειάζονται ειδική πρόσβαση, κατάλληλες υποδομές και άνετη διαμονή σύμφωνα με τα πρότυπα της εκάστοτε αναπηρίας. Τα ενδιαφερόμενα μέρη του τουριστικού τομέα οφείλουν, να αναζητούν και να δίνουν ενεργές λύσεις στη διαμονή και να διασφαλίζουν ότι κατά τη διαδικασία σχεδιασμού ενός ταξιδιού καλύπτονται όλες οι απαραίτητες ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες. Εξάλλου ένας προορισμός που αποδεικνύεται ικανός να καλύψει τις ανάγκες των τουριστών με αναπηρία, είναι ένας προορισμός ικανός να καλύψει τις ανάγκες όλων των τουριστών. Ο τουρισμός είναι ένα συστατικό της ζωής που μπορεί και πρέπει να βελτιώσει τη σωματική, ψυχική και ψυχολογική υγεία ενός ατόμου (Panousi and Petrakos, 2021).

Η πολύ καλή φροντίδα στον τομέα της διαμονής για τους τουρίστες με αναπηρία, είτε πνευματική είτε σωματική, και η προσφορά ποιοτικής προσβάσιμης υπηρεσίας στα μέσα μαζικής μεταφοράς, δημιουργεί ένα αίσθημα πλήρους συμμετοχής στην τουριστική εμπειρία, ασφάλεια και ανεξαρτησία (Karadimitriou, Kyriakaki&Michoroulou, 2021). Η εξαφάνιση της κοινωνικής απομόνωσης που παρέχεται έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της διάρκειας παραμονής και την αύξηση της συχνότητας ταξιδιών(Wu and Cheng, 2016).

Η μεταφορά πρέπει να είναι ασφαλής και ευέλικτη, καθώς απαιτούνται όλες οι ακριβείς πληροφορίες για τα συγκεκριμένα άτομα και τις οικογένειες τους για το θέμα της παροχής πρόσβασης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και μεταφοράς προκειμένου να μειωθεί το ζήτημα της κοινωνικής απομόνωσης και να μπορέσουν να παραμείνουν ενεργοί, κατά τη διάρκεια των διακοπών τους (Kotáskováetal., 2018).

Οι ειδικοί εκπαιδευτές και φροντιστές θα πρέπει να μπορούν να εκπαιδεύουν το προσωπικό με τις απαραίτητες συνεδρίες και σεμινάρια, τα οποία αφορούν στην πλήρη κάλυψη των αναγκών που έχουν αυτά τα άτομα. Αυτή είναι η τέλεια λύση για το προσωπικό, έτσι ώστε να μπορέσει να αντιμετωπίσει και να λύσει όλα τα καθημερινά προβλήματα και ζητήματα που έχουν προκύψει στον τουριστικό τομέα.

Η αίσθηση ότι τα μέλη του προσωπικού μιας τουριστικής επιχείρησης μπορούν να χειριστούν οποιαδήποτε περίεργη και δύσκολη κατάσταση με κατάλληλη εκπαίδευση μπορεί να δώσει μία αίσθηση ασφάλειας στο ίδιο το άτομο/εργαζόμενο που καλείται να ανταπεξέλθει στις διαφοροποιημένες ανάγκες των σύγχρονων τουριστών. Επίσης, οι ίδιοι οι επισκέπτες θα αισθάνονται ασφαλείς όταν το προσωπικό είναι ενημερωμένο και κατάλληλα εκπαιδευμένο και μπορεί να φέρει εις πέρας την ευθύνη παροχής σχετικά με κάθε είδους υπηρεσίας (Kotáskováetal., 2018).

Μέσα λοιπόν από την θεωρητική μας διερεύνηση αλλά και την έρευνα που πραγματοποιήθηκε διαπιστώνουμε, πως υπάρχουν περισσότερα πλεονεκτήματα παρά μειονεκτήματα και για τις δυο πλευρές, δηλαδή προκύπτουν κέρδη οικονομικά για τον ίδιο τον τουρισμό αλλά και πολλαπλά οφέλη για τους ανθρώπους με ΥΛΑ. Τα ποιοτικά κοινωνικά κέρδη κι οφέλη είναι εξίσου πολλά αν όχι περισσότερα. Αφού όπως είδαμε η συμμετοχή των ΑμεΑ σε τουριστικές δραστηριότητες είναι μια γέφυρα που φέρνει κοντά δύο διαφορετικούς κόσμους, με διαφορετικές συμπεριφορές και διαφορετικές πρακτικές, προσφέροντας ισότιμη ύπαρξη και αποδοχή ανθρώπων με

ιδιαίτερες ικανότητες. Η συμμετοχή των ΑμεΑ στο τουριστικό προϊόν που λαμβάνουν χώρα στη φύση ή αλλού, όπως η ιππασία, η αναρρίχηση και άλλες δραστηριότητες φέρνει το αίσθημα χαράς, ευχαρίστησης και αυτοεκτίμησης (Georgakopoulou and Delitheou, 2020).

Όπως προέκυψε από την έρευνα όλοι οι συμμετέχοντες (ειδικοί παιδαγωγοί, γονείς και άτομα με ΥΛΑ), έχουν την διάθεση για συμμετοχή στον εκπαιδευτικό τουρισμό, διακρίνουν τα οφέλη τού και διατίθενται να τον εντάξουν στην ζωή τους. Ο τουρισμός είναι μια ευκαιρία για να «σπάσουν οι ρουτίνες» και τα στερεότυπα που συνδέονται με ασθένειες ή αναπηρίες, κάτι που αποδεικνύεται και από άλλες μελέτες που αφορούν τις εμπειρίες τουριστών με αναπηρία. Οι διακοπές των ΑμεΑ είναι μια ευκαιρία να ξεχάσουν για λίγο την αναπηρία ή την ειδική ικανότητα από μόνοι τους και είναι σημαντικό να προσφέρουν ανακούφιση από το άγχος και να βοηθήσουν τους ανθρώπους, να αντιμετωπίσουν καλύτερα τις ιατρικές τους καταστάσεις κατά την επιστροφή τους (Tsalpara, Soulopoulos, SkliasandGrammalidis, 2021).

Διαπιστώνουμε ακόμη μέσα από την έρευνα μας, πως η συμβολή των εκπαιδευτικών εκδρομών στους ανθρώπους με ΥΛΑ, βρίσκεται σε υψηλή εκτίμηση και αυτό διότι φαίνεται να αναγνωρίζεται η αποτελεσματικότητα των δεξιοτήτων που διδάσκονται. Δηλαδή, φαίνεται πως αξιοποιείται σωστά ο διδακτικός χρόνος, αναπτύσσονται σχέσεις εμπιστοσύνης και προάγουν την διδασκαλία της αυτονομίας και την απόκτηση της.

Ακόμη, αναφορικά με την ανατροφοδότηση για τις εκδρομές, δηλαδή τις εμπειρίες που βιώνουν και αποκομίζουν έχουν θετικό πρόσημο. Παρατηρείται ευχάριστη διάθεση πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την εκδρομή και επιβεβαιώνεται η πεποίθησή μας.

Επιπροσθέτως, όλοι οι ερωτώμενοι μέσα από τις εκπαιδευτικές εκδρομές αφού εκτίμησαν πως όντως υπάρχει θετική συμβολή, επιθυμούν να πραγματοποιούν ταξίδια κατά τα οποία υπάρχει το χαρακτηριστικό της εκπαίδευσης και δημιουργείται το ερώτημα που σύμφωνα με την βιβλιογραφία, το εύρος/φάσμα του εκπαιδευτικού τουρισμού είναι μεγάλο και υπάρχει δυσκολία στο να οριοθετηθεί, και αυτό διότι συναντάμε κοινά χαρακτηριστικά και σε άλλες μορφές τουρισμού (Πολιτιστικός, Θρησκευτικός, Εναλλακτικός κ.α.

Συμπερασματικά, ο εκπαιδευτικός τουρισμός είναι ένας τομέας αρκετά σύνθετος και περιλαμβάνει με την σειρά του αρκετές υποκατηγορίες αλλά τα αποτελέσματα τού είναι μετρήσιμα και μπορεί υπό όρους να διαμορφώνει την προσωπικότητα των ανθρώπων αλλά ιδιαιτέρως των ανθρώπων με ΥΛΑ. Το ξεχωριστό χαρακτηριστικό της βιωματικής εμπειρίας, που προσφέρεται σε συνδυασμό με τα κατάλληλα εξειδικευμένα προγράμματα που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες αυτών των ανθρώπων, κάνουν μοναδικό τον τομέα του εκπαιδευτικού τουρισμού και του τουρισμού γενικότερα ,καθώς το εύρος του είναι τεράστιο και οι επιρροές του πολλές.

6.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Για την παρούσα εργασία αλλά και για το είδος της έρευνας το δείγμα είναι ικανοποιητικό και μπορεί να καταγραφούν βάσει των απαντήσεων που δόθηκαν ορισμένες τάσεις αλλά να τεθούν και οι βάσεις για περαιτέρω έρευνα. Προτείνεται να συμπεριληφθούν επιπλέον ιδιότητες όπως επαγγέλματα που σχετίζονται με τον τουρισμό (πχ υπάλληλοι καταλυμάτων και εστιατορίων, ξεναγοί κ.α.) επαγγελματίες που ασχολούνται με την Ειδική Αγωγή (πχ εργοθεραπευτές, γιατροί, συνοδοί κ.α.). Κατά αυτό τον τρόπο, το δείγμα μας μπορεί να γίνει πιο αντιπροσωπευτικό και ικανοποιητικό.

Επιπρόσθετα, ο πληθυσμός των ανθρώπων με ΥΛΑ που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα είναι περιορισμένος (6 άτομα) και δεν μπορεί κανείς να εξάγει ασφαλή συμπεράσματα. Προτείνεται να υπάρξει μελλοντικά μια μελέτη με μεγαλύτερο δείγμα ανθρώπων με ΥΛΑ.

Χρήσιμο θα ήταν, να μελετηθούν πιο αναλυτικά δεξιότητες που μπορούν να αναπτυχθούν έχοντας ως εργαλείο τον εκπαιδευτικό τουρισμό. Δεξιότητες όπως γνωστικές, γνωσιακές, κοινωνικές κ.α.

Ακόμη, προτείνεται να μελετηθεί ποιες είναι οι επιδράσεις του τουρισμού γενικότερα σε όλες τις αναπηρίες. Σύμφωνα με αυτό ωφέλιμο είναι να συμπεριληφθούν επιπλέον αναπηρίες, όπως τύφλωση, κώφωση, Νοητική Καθυστέρηση κ.α.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αγγελοπούλου- Σακαντάμη, Ν. 2004. *Ειδική Αγωγή, Αναπτυξιακές διαταραχές και χρόνιες μειονεξίες*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
- Βενετσανοπούλου, Μ. 2006. Η κρατική συμβολή στον τουρισμό, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Αθήνα: Interbooks
- Γεωργακοπούλου, Μ. και Δούκα, Α., 2008, Προσβασιμότητα Εμποδιζόμενων Ατόμων σε Χώρους Πολιτιστικού και Τουριστικού Ενδιαφέροντος, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Συνθέσεων Τεχνολογικής Αιχμής, Περιοχή Οικοδομικής
- Γλερίδου, Α. (2018). Τουρισμός και Αναπηρία – Έρευνα στα άτομα με προβλήματα όρασης. Μη εκδοθείσα διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
- Δαμιανός, Χ. (2006). *Μεθοδολογία δειγματοληψίας: Τεχνικές και εφαρμογές*. Θεσσαλονίκη: Σοφία
- Ελληνική Δημοκρατία, (2010). *Σύνταγμα της Ελλάδος*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων
- Ε.Ο.Τ. (2003). *Για μια Ευρώπη προσβάσιμη σε τουρίστες με Αναπηρία*, σ. 90-91
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή** Γενική Διεύθυνση XXII- Τουρισμός (2003), Για μια Ευρώπη προσβάσιμη σε τουρίστες με αναπηρία. Εγχειρίδιο για την τουριστική

βιομηχανία, μτφρ: Ελληνικός Οργανισμός τουρισμού, Ελλάδα: Νίκη Εκδοτική Α.Ε., Αθήνα.

e-nomothesia, 2019. e-nomothesia (Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας).

[Διαδικτυακά] Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos/> πρόσβαση στις 20/11/2021

Gareth, N., Faiza, Q., Dennis, H., Duncan, C. (2017), Εισαγωγή στη στατιστική με το SPSS για τις κοινωνικές επιστήμες, Κλειδάριθμος

Ζαφειρόπουλος, Κ., Είδη ερευνών, [Διαδικτυακά], Διαθέσιμο στο:

http://compus.uom.gr/YEP109/document/lectures/lecture_03/erwthseis.pdf
[2017] πρόσβαση στις 15/3/2022

Ζήση, Α., Σαββάκης, Μ. (2019). *Αναπηρία και Κοινωνία. Σύγχρονες Θεωρητικές Προσκλήσεις και Ερευνητικές Προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλα

Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006. Κάκουρος, Ε.- Μανιαδάκη Κ.

(2006). *Ψυχοπαθολογία Παιδιών και Εφήβων, Αναπτυξιακή Προσέγγιση* (230 εκδ.). Αθήνα: τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδανός

Κεντέλλα Έντα & Κόλα Μαρινέλα (2016), *ΕΡΕΥΝΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΑΜΕΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ*. [Διαδικτυακά]

διαθέσιμο στο: [Έρευνα ικανοποίησης τουριστών ΑμεΑ: η περίπτωση του Ηρακλείου Κρήτης. \(hmu.gr\)](http://www.hmu.gr) πρόσβαση 10/11/2021

Λαγός, Δ.Γ.(2018). *ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ* (2^η έκδ). Αθήνα: Κριτική

Νικολαΐδου, Σ.Β., (2005). Ο αποκλεισμός ατόμων με ειδικές ανάγκες από τον ελληνικό αστικό χώρο στο Κατσούλης, Κ. (υπ.), *Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

- Μάρκος, Α. (2012). *Οδηγός Ανάλυσης Αξιοπιστίας και Εγκυρότητας Ψυχομετρικών Κλιμάκων με το SPSS*. Αλεξανδρούπολη: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
- Μιζαμτσή, Σ., Νικολαΐδης, Ε., Μουρούζης, Α. (2012). “Προσβασιμότητα για όλους– Accessibility for all (A4ALL)”. Πιλοτική Μελέτη Προσβασιμότητας σε ΟΤΑ στη Διασυννοριακή Περιοχή, *Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με αναπηρία - Παράρτημα Β. Ελλάδα και Εθνικό Συμβούλιο Ατόμων με αναπηρία στη Βουλγαρία - Παράρτημα Χάσκοβο*
- Παπαλεξανδρή, Χ. (2019). *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού για ΑΜΕΑ: Υπάρχουσα κατάσταση και ικανοποίηση χρηστών από την παροχή υπηρεσιών (Εμπειρική διερεύνηση)*. [Διαδικτυακά] διαθέσιμο στο: <https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/50072/19197.pdf?sequence=1> πρόσβαση στις 3/3/2022
- Τσάρτας, Π., Ζαγκότση Σ. και Κυριακάκη, Α. (2020). *Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό (2η αναθεωρημένη έκδοση)*, Κριτική, Αθήνα.
- Φιλίπογλου, Α. 2019. *Δεξιότητες ανεξάρτητης διαβίωσης ατόμων με νοητική αναπηρία που ζουν σε Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (Σ.Υ.Δ.): μια πιλοτική έρευνα*. [Διαδικτυακά] Διαθέσιμο στο [:https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/23281](https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/23281) πρόσβαση στις 28/2/2022
- Χουλα, Π. (2011). «Η διαχείριση της φύσης έχει να κάνει με τη διαχείριση ανθρώπων». [Earthwatch](http://www.earthwatch.org). 41, 1–4

Πρακτικά Συνεδρίου

Παπαδημητρίου, & Σάλμοντ (2014). Η Αυτονομία των Ατόμων με Νοητική Υστέρηση: Σύγκριση Μαθητών και Αποφοίτων Ειδικών Εκπαιδευτικών Πλαισίων. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2014, 764-774.

Ξενογλώσση

Albahri, A., Alnoor, A., Zaidan, A., Albahri, O., Hameed, H., Zaidan, B., Peh, S., Zain, A., Siraj, S., Masnan, A. and Yass, A., 2021. Hybrid artificial neural network and structural equation modelling techniques: a survey. *Complex & Intelligent Systems*.

Balderas-Cejudo, A., Rivera-Hernaez, O. and Patterson, I., 2016. The Strategic Impact of Country of Origin on Senior Tourism Demand: the Need to Balance Global and Local Strategies. *Journal of Population Ageing*, 9(4), pp.345-373.

Barnes, C. and Mercer, G. 2013: Disability, Cambridge: Politics.

Bracking, 2019: "Introduction to Independent Living", επιμέλεια C. Barnes, "Making Our Choices", Belper: The British Disabled Association.

Bekiaris, E., Loukea, M., Spanidis, P., Ewing, S., Denninghaus, M., Ambrose, I., Papamichail, K., Castiglioni, R., Veitch, C. (2018). "Research for TRAN Committee: Transport and tourism for persons with disabilities and persons with reduced mobility". *European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies*, Brussels.

Bhati, A., Lundberg, A., Toe, T. and Carter, M., 2013. Wireless Learning Technology in Higher Education – a Case Study in Singapore. *GSTF Journal on Computing (JoC)*, 3(3).

Booyens, I. and Rogerson, C., 2015. Creative Tourism in Cape Town: An Innovation Perspective. *UrbanForum*, 26(4), pp.405-424.

Brooke, K. and Williams, A., 2020. Iceland as a therapeutic landscape: white wilderness spaces for well-being. *GeoJournal*, 86(3), pp.1275-1285.

Caldas, I., Sousa, B., Sampaio, H., Vareiro, L. and Machado, H., 2020. Accessible Tourism: Stakeholders Perspective in the City of Braga. *Advances in Tourism, Technology and Systems*, pp.341-352.

- Calvo-Mora, A., Navarro-García, A. and Periañez-Cristóbal, R., 2015. Tourism for All and Performance: An Analysis of Accessibility Management in Hotels. *Achieving Competitive Advantage through Quality Management*, pp.111-132.
- Campbell, J. and Oliver, M.2016: Disability politics: understanding our past and change our future, London: Routledge (διατίθεται στη συλλογή πάγκων της Βιβλιοθήκης Edward Boyle).
- Charlton, JI 2018: Without Us Without Us: Oppression and Disability Empowerment, Berkeley: University of California Press
- Chaturvedi, G., 2004. State and development: Changes in livelihood strategies in garhwal with special reference to ecotourism in the gangotri region. *Journal of Mountain Science*, 1(3), pp.223-238.
- Chatzina, K., 2020. Social Media Activism on Cultural Tourism: A Proposal for Paleochora in Aegina, Greece. *Strategic Innovative Marketing and Tourism*, pp.511-520.
- Coccosis, H., 2004. Sustainable Development, Landscape Conservation and Tourism in the Small Islands of Greece. *Cultural Landscapes and Land Use*, pp.111-124.
- Drake, R. 2019: Understanding Disability Policy, Basingstoke: Macmillan

Wolfensberger, Wolf. 2020 αρχή της τυποποίησης των ανθρώπινων υπηρεσιών. Title:
Εθνικό Ινστιτούτο Διανοητικής αναπηρίας

Drews, W. and Schemer, C., 2010. eTourism for All? Online Travel Planning of
Disabled People. *Information and Communication Technologies in Tourism
2010*, pp.507-518.

Drews, W., 2008 A Web 2.0 Tourism Information System for Accessible
Tourism. *Information and Communication Technologies in Tourism 2008*,
pp.164-174.

Faye, B., 2020. How many large camelids in the world? A synthetic analysis of the
world camel demographic changes. *Pastoralism*, 10(1).

Fien, J. (2018). Εκπαίδευση για το περιβάλλον: Μια κριτική εθνογραφία.
Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, University of Queensland, Brisbane,
Queensland

Fine, G., 2003. *Theory and Society*, 32(2), pp.153-180.

Fombonne, E., Marcin, C., Manero, A., Bruno, R., Diaz, C., Villalobos, M., Ramsay,
K. and Nealy, B., 2016. Prevalence of Autism Spectrum Disorders in
Guanajuato, Mexico: The Leon survey. *Journal of Autism and
Developmental Disorders*, 46(5), pp.1669-1685.

- Garner, A., Harwood, V. and Jones, S., 2016. Discourses of Autism on Film: An Analysis of Memorable Images that Create Definition. *The Palgrave Handbook of Adult Mental Health*, pp.151-166.
- Georgakopoulou, S. and Delitheou, V., 2020. The Contribution of Alternative Forms of Tourism in Sustainable Tourism Development: The Case of the Island of Kalymnos. *Cultural and Tourism Innovation in the Digital Era*, pp.431-446.
- Gillberg, C., 1996. The long-term outcome of childhood empathy disorders. *European Child&AdolescentPsychiatry*, 5(S1), pp.52-56.
- Gray, DB (2015). Οικολογικές πεποιθήσεις και συμπεριφορές: Αξιολόγηση και αλλαγή. Westport, CT: GreenwoodPress.
- Hall, CM&Weiler, B. (2020). Εισαγωγή. Τι το ιδιαίτερο έχει ο τουρισμός ειδικού ενδιαφέροντος; Στο CMHall&B. Weiler (Επιμ.) Τουρισμός Ειδικού Ενδιαφέροντος. Νέα Υόρκη: JohnWiley&Sons, Inc.
- Ham, S. (2019). Από την ερμηνεία στην προστασία: Υπάρχει θεωρητική βάση; *Journal of Interpretation Research*, 14(2), 49–67
- Hjalager, A.-M, Huijbens, E., Björk, P., Nordin, S., Flagestad, A., & Knútsson, Ö. (2018). Συστήματακαινοτομίαςστονσκανδιναβικότουρισμό. Όσλο,

στο:<http://nordicinnovation.org/Global/Publications/Reports/2008/Innovation%20systems%20in%20Nordic%20tourism.pdf> πρόσβαση στις 15/11/2021

Honey, M. (2018). Οικοτουρισμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη, Δεύτερη Έκδοση: Ποιος είναι ο Κάτοχος του Παράδεισου; Νέα Υόρκη: IslandPress

Hantrais, L., 1995. Policy for Older and Disabled People. *Social Policy in the European Union*, pp.124-145.

Hartleb, F., 2020. Offenders and Terrorism. Ideology, Motives, Objectives. *Lone Wolves*, pp.63-122.

Hoarau, J., 2021. Is international tourism responsible for the outbreak of the COVID-19 pandemic? A cross-country analysis with a special focus on small islands. *Review of World Economics*,.

Hutter, H., Darvishy, A., Roth, S., Gäumann, S., Kaspar, H., Thimm, T., Gaiduk, M., Evans, S. and Rosenberg, M., 2020. Service Design for Accessible Tourism. *Universal Access in Human-Computer Interaction. Applications and Practice*, pp.409-419.

Javeu, C. (2000). *Η έρευνα με Ερωτηματολόγιο, Το εγχειρίδιο του Καλού Ερευνητή*, Δάρδανος

Kalinowski, KM&Weiler, B. (2012). Ανασκόπηση. Εκπαιδευτικά ταξίδια. Στο

CMHall&B. Weiler (Επιμ.) Τουρισμός Ειδικού Ενδιαφέροντος. Νέα Υόρκη:
JohnWiley&Sons, Inc.

Karadimitriou, Ch, Kyriakaki, A., and Michopoulou, E. (2021), The transformative role of Accessible Tourism on the Tourism and hospitality industries. In Farmaki, A., and Pappas, N. (eds), *Emerging Transformations in Tourism and Hospitality*, Routledge Series “New Directions in Tourism Analysis”, (pp.142-153), New York: Routledge.

Kotásková, P., Fialová, J., Jakubisová, M., Šlezinger, M. and Procházková, P., 2018. Possible Use of Water Areas by Disabled People. *Water Management and the Environment: Case Studies*, pp.3-28.

Kothari, C.R. (2004). *Research Methodology: Methods and Techniques*. 2nd Edition, New Age International Publishers, New Delhi

Li, Y., Yu, H., Chen, T., Hu, J. and Cui, H., 2016. Livelihood changes and evolution of upland ethnic communities driven by tourism: a case study in Guizhou Province, southwest China. *Journal of Mountain Science*, 13(7), pp.1313-1332.

Liu, E. and Scott, C., 2014. Great Expectations: Autism Spectrum Disorder and Induced Pluripotent Stem Cell Technologies. *Stem Cell Reviews and Reports*, 10(2), pp.145-150.

Lukito, Y., 2015. The Dutch Pavilion at the 1931 International Colonial Exhibition in

Paris: Contrasting Authenticity and Modernity. *Exhibiting Modernity and Indonesian Vernacular Architecture*, pp.69-119.

Mallett, R. and Runswick-Cole, K., 2012. Commodifying Autism: The Cultural Contexts of 'Disability' in the Academy. *Disability and Social Theory*, pp.33-51.

Mancera-Taboada, J., Rodríguez-Gonzálvez, P., González-Aguilera, D., Finat, J., José, J., Fernández, J., Martínez, J. and Martínez, R., 2011. From the Point Cloud to Virtual and Augmented Reality: Digital Accessibility for Disabled People in San Martin's Church (Segovia) and Its Surroundings. *Computational Science and Its Applications - ICCSA 2011*, pp.303-317.

Martínez Rodríguez, M., 2021. Making Up People. A Project of More than Three Decades. *Synthese Library*, pp.81-115.

Michopoulou, E., Buhalis, D., Michailidis, S. and Ambrose, I., 2008. Destination Management Systems: Technical Challenges in Developing an eTourism Platform for Accessible Tourism in Europe. *Information and Communication Technologies in Tourism 2007*, pp.301-310.

Münch, H. and Ulrich, R., 2011. Inclusive tourism. *The Long Tail of Tourism*, pp.159-169.

- Nair, B. and Mohanty, P., 2021. Positioning spice tourism as an emerging form of special interest tourism: perspectives and strategies. *Journal of Ethnic Foods*, 8(1).
- Neal, J., Sirgy, M. and Uysal, M., 2004. Measuring the Effect of Tourism Services on Travelers? Quality of Life: Further Validation. *Social Indicators Research*, 69(3), pp.243-277.
- Nikraftar, T. and Jafarpour, E., 2020. Using Q-methodology for analyzing divergent perspectives about sustainable tourism. *Environment, Development and Sustainability*, 23(4), pp.5904-5919.
- Palacios-Florencio, B., Santos-Roldán, L., Berbel-Pineda, J. and Castillo-Canalejo, A., 2021. Sustainable Tourism as a Driving force of the Tourism Industry in a Post-Covid-19 Scenario. *Social Indicators Research*, 158(3), pp.991-1011.
- Panousi, S. and Petrakos, G., 2021. Overtourism and Tourism Carrying Capacity: A Regional Perspective for Greece. *Culture and Tourism in a Smart, Globalized, and Sustainable World*, pp.215-229.
- Papatheodorou, A., Vlassi, E., Gaki, D., Papadopoulou-Kelidou, L., Efthymiou, M., Pappas, D. and Paraschi, P., 2019. The Airline–Airport–Destination Authority Relationship: The Case of Greece. *Tourism, Hospitality & Event Management*, pp.27-41.

- Paraskou, A. and George, B., 2017. The market for reproductive tourism: an analysis with special reference to Greece. *Global Health Research and Policy*, 2(1).
- Patterson, I. and Balderas, A., 2018. Continuing and Emerging Trends of Senior Tourism: A Review of the Literature. *Journal of Population Ageing*, 13(3), pp.385-399.
- Perna, G., Varriale, L. and Ferrara, M., 2020. Internet for Supporting and Promoting Accessible Tourism: Evidence from Italy. *Lecture Notes in Information Systems and Organisation*, pp.149-160.
- Pitman, T., Broomhall, S., McEwan, J. and Majocho, E. (2010), "Adult learning in educational tourism", *Australian Journal of Adult Learning*, Vol. 50 No. 2, pp. 219-238.
- Poli, M., 2019. Tourism, Design and Disability?. *Strategic Innovative Marketing and Tourism*, pp.603-611.
- Poli, M., 2020. Greece, Tourism and Disability. *Strategic Innovative Marketing and Tourism*, pp.667-675.
- Qazi, S. and Raza, K., 2019. Towards a VIREAL Platform: Virtual Reality in Cognitive and Behavioural Training for Autistic Individuals. *Advanced Computational Intelligence Techniques for Virtual Reality in Healthcare*, pp.25-47.

Ritchie, B. (2003), Aspects of Tourism: “*Managing Educational Tourism*” Channel View Publications, Great Britain

Reilly, J., Gallagher, L., Chen, J., Leader, G. and Shen, S., 2017. Bio-collections in autismresearch. *MolecularAutism*, 8(1).

Ribeiro, F., Silva, A., Barbosa, F., Silva, A. and Metrôlho, J., 2018. Mobile applications for accessible tourism: overview, challenges and a proposed platform. *Information Technology&Tourism*, 19(1-4), pp.29-59.

Rogerson, C., 2002. Tourism-led local economic development: The South African experience. *UrbanForum*, 13(1), pp.95-119.

Senghaas, D., 2012. Towards an Analysis of Threat Policy in International Relations (1974). *Dieter Senghaas*, pp.27-71.

Sengupta, A., Widayati, K., Tsuji, Y., Yanti, R., Rahman, M., Balakrishna, N. and Radhakrishna, S., 2021. Why do people visit primate tourism sites? Investigating macaque tourism in Japan and Indonesia. *Primates*, 62(6), pp.981-993.

Singh, R. and Mishra, D., 2004. Green tourism in mountain regions-reducing vulnerability and promoting people and place centric development in the

Himalayas. *Journal of Mountain Science*, 1(1), pp.57-64.

Skagias, K., Vasiliadis, L., Belias, D. and Christos, P., 2021. From Mass Tourism and Mass Culture to Sustainable Tourism in the Post-covid19 Era: The Case of Mykonos. *Culture and Tourism in a Smart, Globalized, and Sustainable World*, pp.347-358.

Spanu, S., 2019. Architecture and the Heterotopic Concept. *Heterotopia and Heritage Preservation*, pp.239-386.

Teixeira, P., Alves, J., Correia, T., Teixeira, L., Eusébio, C., Silva, S. and Teixeira, A., 2021. A Multidisciplinary User-Centered Approach to Designing an Information Platform for Accessible Tourism: Understanding User Needs and Motivations. *Universal Access in Human-Computer Interaction. Design Methods and User Experience*, pp.136-150.

Tsalpara, C., Soulopoulos, I., Sklias, I. and Grammalidis, N., 2021. Covid-19 Pandemic's Influence on Popular/Folk Culture and Tourism in Greece: Shaping the Future and Beyond. *Strategic Innovative Marketing and Tourism in the COVID-19 Era*, pp.121-129.

Whelpley, C., Banks, G., Bochantin, J. and Sandoval, R., 2020. Tensions on the spectrum: an inductive investigation of employee and manager experiences of autism. *Journal of Business and Psychology*, 36(2), pp.283-297.

- Wu, Y. and Cheng, M., 2016. Accessible Tourism for the Disabled: Long Tail Theory. *Emerging Technologies and Information Systems for the Knowledge Society*, pp.565-572.
- Xie, X., 2021. RETRACTED ARTICLE: Atmospheric characteristics of coastline based on remote sensing images and tourism brand construction in coastal areas. *Arabian Journal of Geosciences*, 14(7).
- Xing, B. and Marwala, T., 2017. Human Capacity—Biopsychosocial Perspective. *Smart Maintenance for Human–Robot Interaction*, pp.249-270.
- Zajadacz, A. and Szmaj, P., 2017. Accessible Tourism for Deaf People in Poland: The SITur and SITex Programs as Proposals for Accessible Urban Information. *Universal Access in Human–Computer Interaction. Human and Technological Environments*, pp.348-359.
- Zamri, N., Mohamad, Z., Nik, W. and Mohamad, A., 2021. Smart Secure Telerehabilitation Apps for Personalized Autism Home Intervention Using Blockchain System. *Blockchain for 5G-Enabled IoT*, pp.377-398.
- Zolotovskiy, V. and Stelnik, Y., 2019. Senior Tourism: Understanding the Essence and Practice of Organization. *Advances in Gerontology*, 9(4), pp.483-489.

<file:///C:/Users/eidik/AppData/Local/Temp/COSME-leafletEN.pdf>[Διαδικτυακά]

πρόσβαση στις 5/10/2021

<https://www.unwto.org/affiliate-member-organization/41991>[Διαδικτυακά] πρόσβαση

στις 5/10/2021

<http://www.eumillennials-tour.eu/>[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 5/10/2021

https://apothesis.eap.gr/bitstream/repo/45667/1/125655_%ce%9d%ce%a4%ce%91%ce%9b%ce%91_%ce%9b%ce%91%ce%9c%ce%a0%ce%a1%ce%99%ce%9d%ce%97.pdf[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 5/10/2021

<https://wid.org/>[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 17/10/2021

[https://politis.com.cy/buzzlife/i-sosti-orologia-poy-polloi-den-gnorizoyn-gia-ti-loatki-](https://politis.com.cy/buzzlife/i-sosti-orologia-poy-polloi-den-gnorizoyn-gia-ti-loatki-koinotita/)

[koinotita/](https://politis.com.cy/buzzlife/i-sosti-orologia-poy-polloi-den-gnorizoyn-gia-ti-loatki-koinotita/)[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 17/10/2021

[https://www.ilru.org/projects/cil-net/cil-center-and-association-](https://www.ilru.org/projects/cil-net/cil-center-and-association-directory)

[directory](https://www.ilru.org/projects/cil-net/cil-center-and-association-directory)[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 22/10/2021

<https://adapt.org/>[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 22/10/2021

<https://adata.org/learn-about-ada>[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 22/10/2021

<https://www.apta.com/>[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 22/10/2021

<https://ncil.org/>[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 22/10/2021

<https://www.independentliving.org/docs5/ILhistory.html>[Διαδικτυακά] πρόσβαση
στις 22/10/2021

<https://www.hellenicparliament.gr/el/>[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 22/10/2021

<https://oac.cdlib.org/findaid/ark:/13030/c83j3h8w/>[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις
23/10/2021

https://wblog.wiki/el/Global_citizenship[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 28/2/2022

<https://www.odi.govt.nz/united-nations-convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/read-the-convention/convention-coalition-monitoring-group/>[Διαδικτυακά] πρόσβαση στις 1/3/2022

[\(https://hcommons.org/deposits/item/hc:33083/\)](https://hcommons.org/deposits/item/hc:33083/) [Διαδικτυακά] πρόσβαση στις
8/11/2021

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Νόμοι για τα αστικά δικαιώματα

(BarnesandMercer, 2013· Drake, 2019.).

- ❖ 1964-Civil Rights Act: απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φυλής, θρησκείας, εθνότητας, εθνικότητας ή πεποιθήσεων. Αργότερα, το φύλο προστέθηκε ως προστατευόμενη κατηγορία.
- ❖ 1968-Νόμος περί φραγμών κτιρίων: απαγορεύει την κατασκευή φραγμών σε όλα τα ιδιόκτητα ή μισθωμένα ομοσπονδιακά κτίρια.
- ❖ 1970-Νόμος για τις αστικές συγκοινωνίες: Όλα τα νέα οχήματα δημόσιων συγκοινωνιών πρέπει να είναι εξοπλισμένα με ανελκυστήρες αναπηρικών αμαξιδίων. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, έχουν περάσει 20 χρόνια, κυρίως λόγω του δόλου της Αμερικανικής Ένωσης Δημοσίων Συγκοινωνιών (APTA), πριν εφαρμοστεί το κομμάτι του νόμου που απαιτεί ανελκυστήρες αναπηρικών αμαξιδίων.
- ❖ 1973-Rehabilitation Act: Τίτλος V Οι ενότητες 501, 503 και 504 απαγορεύουν συγκεκριμένα τις διακρίσεις σε ομοσπονδιακά προγράμματα και υπηρεσίες και σε όλα τα άλλα προγράμματα ή υπηρεσίες που χρηματοδοτούνται από την ομοσπονδία.

- ❖ 1975-«Διακήρυξη του νόμου για το δικαίωμα στις αναπτυξιακές αναπηρίες»: Μεταξύ άλλων εισήχθησαν οι υπηρεσίες προστασίας και άμυνας.
- ❖ 1975-Ο Εκπαιδευτικός Νόμος για όλα τα Παιδιά με Αναπηρία (PL 94-142): Απαιτεί στα παιδιά με αναπηρίες να παρέχεται δωρεάν και κατάλληλη δημόσια εκπαίδευση σε όσο το δυνατόν λιγότερα περιβάλλοντα. Αυτός ο νόμος ονομάζεται πλέον Εκπαίδευση για Άτομα με Αναπηρία.
- ❖ 1978-Τροποποιήσεις στον νόμο περί αποκατάστασης: Παροχή κέντρων αυτόνομης διαβίωσης ελεγχόμενα από τους καταναλωτές.
- ❖ 1983-Τροποποίηση του νόμου περί αποκατάστασης: Παρέχεται για το πρόγραμμα βοήθειας πελατών, το οποίο είναι ένα πρόγραμμα για τους καταναλωτές για την προώθηση των υπηρεσιών αποκατάστασης και αυτόνομης διαβίωσης
- ❖ 1988-The Restoration of Civil Rights Act: Διευκρινίζοντας την αρχική πρόθεση του Κογκρέσου, βάσει του νόμου περί αποκατάστασης, είναι παράνομη η διάκριση εις βάρος οποιουδήποτε προγράμματος ή υπηρεσίας που ανήκει σε μια ομοσπονδιακά χρηματοδοτούμενη οντότητα και όχι μόνο το κόμμα που λαμβάνει πραγματικά και άμεσα τα κεφάλαια.
- ❖ 1988-Air Carrier Access Act: απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας κατά τη διάρκεια αεροπορικών ταξιδιών και παρέχει ίση πρόσβαση στις υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών.
- ❖ 1988-«Fair Housing Amendment Act»: απαγορεύει τις διακρίσεις στη στέγαση σε βάρος ατόμων με αναπηρία και οικογενειών με παιδιά. Επίσης, ορίζει την αρχιτεκτονική προσβασιμότητα ορισμένων νέων οικιστικών μονάδων, την ανακαίνιση και τροποποιήσεις προσβασιμότητας υφιστάμενων μονάδων, με κόστος του ενοικιαστή.
- ❖ 1990-The Americans with Disabilities Act: Παρέχει ολοκληρωμένη προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία. Σύμφωνα με το «Δίκαιο Αστικών Δικαιωμάτων» και «Δίκαιο Αποκατάστασης» Κεφάλαιο V Άρθρο 504 και τις διατάξεις του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΔΠΜΣ "ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αγαπητοί/ές Κύριοι και Κυρίες

Ονομάζομαι Πούλιος Χρήστος και είμαι μεταπτυχιακός φοιτητής στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, πιο συγκεκριμένα στο ΔΠΜΣ «Στρατηγική Διοίκηση Τουριστικών Προορισμών και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας» που εδρεύει στη Χίο. Στα πλαίσια της Διπλωματικής μου εργασίας πραγματοποιώ μια έρευνα σχετικά με τον Εκπαιδευτικό ρόλο του τουρισμού για την αυτόνομη διαβίωση ατόμων με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό (ΥΛΑ). Το πλήθος των ερωτήσεων ανέρχεται στις 20 ερωτήσεις και ο χρόνος που χρειάζεται για την συμπλήρωσή του είναι περίπου 15 λεπτά. Η συμμετοχή σας είναι ανώνυμη και εμπιστευτική.

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω εκ των προτέρων για την συμμετοχή σας, αφού είναι πολύτιμη για την συλλογή των δεδομένων που χρειάζονται για την εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Με εκτίμηση

Πούλιος Χρήστος

Α. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Το Α' Μέρος αναφέρεται στον ρόλο των εκπαιδευτικών εκδρομών και περιλαμβάνει κάποιες προτάσεις-δηλώσεις, οι οποίες πρέπει να συμπληρωθούν σε μία κλίμακα από το 1 ως το 5. Κυκλώστε τον βαθμό που οι παρακάτω προτάσεις ανταποκρίνονται στην άποψη σας. Ο αριθμός 1 αναφέρεται σε δηλώσεις όπου διαφωνείτε απόλυτα και ο αριθμός 5 ότι συμφωνείτε απόλυτα.

Σημείωση: 1 Διαφωνώ απόλυτα, 2 Διαφωνώ, 3 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ, 4 Συμφωνώ, 5 Συμφωνώ απόλυτα

* **Απαιτείται**

1. Ποιες από τις παρακάτω μορφές εναλλακτικού τουρισμού γνωρίζετε ή είστε ενήμεροι πως υπάρχουν:*

	Γνωρίζω	Δεν γνωρίζω
Πολιτιστικός τουρισμός	☐	☐
Θρησκευτικός τουρισμός	☐	☐
Εκπαιδευτικός τουρισμός	☐	☐

2. Ο εκπαιδευτικός τουρισμός, όταν περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την απόκτηση γνώσεων είναι αφορμή για να πραγματοποιήσετε ένα εκπαιδευτικό ταξίδι; *

Διαφωνώ Απόλυτα Διαφωνώ Ούτε συμφωνώ/ Συμφωνώ Συμφωνώ Απόλυτα
Ούτε Διαφωνώ

3. Στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση πρέπει να γίνονται εκπαιδευτικές εκδρομές;*

Ναι

Όχι

Δεν γνωρίζω/ απαντώ

4. Οι Εκπαιδευτικές εκδρομές κατά πόσο συμβάλλουν στις παρακάτω προτάσεις; Παρακαλώ συμπληρώστε κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε*

A) Στην αξιοποίηση του διδακτικού χρόνου	1	2	3	4	5
B) Στην παροχή ευκαιριών μάθησης	1	2	3	4	5
Γ) Σε αποτελεσματικότερη διδασκαλία	1	2	3	4	5
Δ) Στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς- παιδιά	1	2	3	4	5
Ε) Στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικού-γονείς	1	2	3	4	5
Ζ) Στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε γονείς-εκπαιδευτικούς-παιδιά	1	2	3	4	5
Στ) Στην διδασκαλία της αυτονομίας των παιδιών	1	2	3	4	5
Ζ) Στην απόκτηση της αυτονομίας και ανεξαρτησίας των παιδιών	1	2	3	4	5

5. Οι εκπαιδευτικές εκδρομές, επιδρούν θετικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά πλεονεκτήματα*

Διαφωνώ Απόλυτα Διαφωνώ Ούτε συμφωνώ/ Συμφωνώ Συμφωνώ Απόλυτα

Ούτε Διαφωνώ

6. Οι εκπαιδευτικές εκδρομές, επιδρούν αρνητικά πάνω στην απόκτηση των δεξιοτήτων της αυτονομίας στα παιδιά και στο περιβάλλον τους και παράγουν πολλά μειονεκτήματα*

Διαφωνώ Απόλυτα Διαφωνώ Ούτε συμφωνώ/ Συμφωνώ Συμφωνώ Απόλυτα

Ούτε Διαφωνώ

7. Αναφορικά με τις εμπειρίες που αποκομίζουν από τις εκπαιδευτικές εκδρομές. Κατά πόσο συμφωνείτε με τις παρακάτω δηλώσεις-προτάσεις*

A) Κάθε φορά που τα παιδιά πηγαίνουν σε εκδρομές, επιστρέφουν με θετική διάθεση	1 2 3 4 5
B) Η συμμετοχή τους είναι μειωμένη γιατί δεν απολαμβάνουν τις εκδρομές	1 2 3 4 5
Γ) Είναι μια εμπειρία που ενισχύει την αυτοπεποίθηση των παιδιών	1 2 3 4 5
Δ) Είναι μια εμπειρία που τους προκαλεί άγχος και νιώθουν απογοητευμένοι με τον εαυτό τους, με αποτέλεσμα να μην ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους	1 2 3 4 5
Ε) Είναι μια εμπειρία όπου ενισχύονται δεξιότητες ανεξαρτητοποίησης και αυτό-εξυπηρέτησης	1 2 3 4 5
Στ) Η συμμετοχή τους, τους κάνει πιο υπεύθυνα άτομα	1 2 3 4 5

B. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΥΨΗΛΗΣ ΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΥΤΙΣΜΟ(ΥΛΑ)

8. Πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές εκδρομές για ΑμεΑ ή με την συμμετοχή ΑμεΑ;*

Ναι

Όχι

Δεν γνωρίζω/ απαντώ

9. Οι εκπαιδευτικές εκδρομές για τα ΑμεΑ που πραγματοποιούνται γίνονται για τους παρακάτω λόγους. Κατά πόσο συμφωνείτε με τις παρακάτω δηλώσεις-προτάσεις*

A) Γίνονται στα πλαίσια των μαθημάτων	1 2 3 4 5
B) Γίνονται για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία νέων δεξιοτήτων	1 2 3 4 5
Γ) Ενισχύουν τις σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα σε γονείς-εκπαιδευτικούς	1 2 3 4 5
Δ) Ενισχύουν τις σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς-παιδιά	1 2 3 4 5
Ε) Ενισχύουν τις σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα σε γονείς-εκπαιδευτικούς-παιδιά	1 2 3 4 5

10. Οι επιδράσεις των εκδρομών στα ΑμεΑ περιλαμβάνουν διάφορες δεξιότητες και επιδράσεις. Οι παρακάτω παράγοντες πόσο πιθανό είναι να υφίστανται;*

A) Η συμμετοχή αυτών των ανθρώπων είναι μια εμπειρία μοναδική και επιδρά στην θετική ψυχολογία των παιδιών	1 2 3 4 5
B) Η συμμετοχή τους είναι μια εμπειρία καταστροφική και επιδρά μόνο αρνητικά στην ψυχολογία τους	1 2 3 4 5
Γ) Πραγματοποιείται κοινωνικοποίηση των παιδιών	1 2 3 4 5
Δ) Ενισχύουν δεξιότητες αυτοπεποίθησης	1 2 3 4 5
Ε) Ενισχύουν τις δεξιότητες αυτονομίας-αυτουπηρέτησης και αυτοεξυπηρέτησης	1 2 3 4 5
Στ) Έχουν εντοπιστεί δεξιότητες κοινωνικοποίησης που έχουν αποκτηθεί από την συμμετοχή τους στις εκδρομές	1 2 3 4 5

11. Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές εκδρομές που πραγματοποιούν φορείς-οργανισμοί όπως Σχολείο και Σύλλογοι για ΑμεΑ; Κατά πόσο συμφωνείτε με τα παρακάτω;*

A) Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με το Σχολείο	1 2 3 4 5
B) Συμμετέχουν μόνο σε εκδρομές με τον Σύλλογο που είναι εγγεγραμμένοι	1 2 3 4 5
Γ) Συμμετέχουν και με τους δυο φορείς	1 2 3 4 5

12. Στα πλαίσια εξειδικευμένων προγραμμάτων που εφαρμόζουν οι Ειδικοί Παιδαγωγοί και πραγματοποιούνται εκδρομές, κατά πόσο ενισχύονται οι παρακάτω προτάσεις για την αυτονομία τους;*

A) Ενισχύουν της δεξιότητες αυτονομίας	1 2 3 4 5
B) Είναι αποτελεσματικές για την διδασκαλία της αυτονομίας	1 2 3 4 5
Γ) Υπάρχει συχνή συμμετοχή	1 2 3 4 5

13. Με την εκμάθηση αυτών των δεξιοτήτων που προκύπτουν από τις εκδρομές, όπως η αυτοπεποίθηση, η αυτονομία, η αυτοεξυπηρέτηση και κοινωνικοποίηση· καταφέραμε να προχωρήσουμε και σε άλλα είδη δεξιοτήτων της καθημερινότητας, όπως γνωστικές, γνωσιακές και λειτουργικές.*

Διαφωνώ Απόλυτα Διαφωνώ Ούτε συμφωνώ/ Συμφωνώ Συμφωνώ Απόλυτα

Ούτε Διαφωνώ

14. Με τις δεξιότητες που έχουν αποκτηθεί από τις εκπαιδευτικές εκδρομές, έχουμε καταφέρει και πραγματοποιούμε πολλές εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Αυτές έχουν βοηθήσει καταλυτικά στο να ανακαλυφθούν εκπαιδευτικά ενδιαφέροντα μέσα από την διαδικασία του τουρισμού;*

Διαφωνώ Απόλυτα Διαφωνώ Ούτε συμφωνώ/ Συμφωνώ Συμφωνώ Απόλυτα

Ούτε Διαφωνώ

Γ. ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΤΙΣ ΕΙΣΠΡΑΤΟΥΝ ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ.

15. Όσον αφορά τις επιδράσεις των εκπαιδευτικών εκδρομών, η συμμετοχή σε αυτές δημιουργεί νέες βιωματικές εμπειρίες πριν, κατά την διάρκεια και μετά την εκδρομή. Συμπληρώστε κατά πόσο συμφωνείτε με τα παρακάτω:*

A) Το παιδί προσμένει με χαρά την εκδρομή	1 2 3 4 5
B) Το παιδί προσμένει με άγχος την εκδρομή και συμμετέχει	1 2 3 4 5
Γ) Το παιδί αποφεύγει την εκδρομή λόγω άγχους και δεν συμμετέχει	1 2 3 4 5
Δ) Πριν την εκδρομή υπάρχει ευχάριστη διάθεση στο παιδί και στο περιβάλλον του	1 2 3 4 5
Ε) Πριν την εκδρομή υπάρχει δυσάρεστη διάθεση στο παιδί και στο περιβάλλον του, αλλά συμμετέχει	1 2 3 4 5
Στ) Πριν την εκδρομή υπάρχει δυσάρεστη διάθεση στο παιδί και στο περιβάλλον του και δεν συμμετέχει	1 2 3 4 5
Ζ) Κατά την διάρκεια της εκδρομής το παιδί συμμετέχει ενεργά σε όλη την εμπειρία που προκύπτει	1 2 3 4 5
Η) Κατά την διάρκεια της εκδρομής το παιδί δεν συμμετέχει ενεργά σε όλη την εμπειρία που προκύπτει	1 2 3 4 5
Θ) Μετά την εκδρομή το παιδί είναι ευχαριστημένο και ευδιάθετο	1 2 3 4 5
Ι) Μετά την εκδρομή το παιδί είναι δυσαρεστημένο και κακοδιάθετο	1 2 3 4 5

16. Οι εκπαιδευτικές εκδρομές διδάσκουν δεξιότητες σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας. Ποιες νέες εξειδικευμένες δεξιότητες έχετε παρατηρήσει να αποκτούνται από τις παρακάτω:*

A) Δεξιότητες υπευθυνότητας	1 2 3 4 5
B) Δεξιότητες κριτικής σκέψης	1 2 3 4 5
Γ) Δεξιότητες που αναπτύσσουν την συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών	1 2 3 4 5
Δ) Δεξιότητες που αναπτύσσουν την περιβαλλοντική ευθύνη	1 2 3 4 5

Ε)Δεξιότητες που αναπτύσσουν τις κοινωνικές τους σχέσεις	1 2 3 4 5
Στ)Δεξιότητες αυτονομίας	1 2 3 4 5
Ζ)Δεξιότητες γνωστικές	1 2 3 4 5
Η)Δεξιότητες γνωσιακές	1 2 3 4 5

17. Κατά την διάρκεια των διακοπών, υπάρχει η δυνατότητα συμμετοχής σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες που είναι εξωσχολικές. Όπως η συμμετοχή σε προγράμματα φυσιολατρίας, εκπαιδευτικές εκδρομές με έμφαση στα μουσεία, επίσκεψη σε αρχαιολογικούς και πολιτιστικούς χώρους. Πιστεύετε ότι τα παραπάνω μέσα από την τουριστική διαδικασία έχουν γνωσιακό και εκπαιδευτικό ρόλο στην διαμόρφωση μιας διαφορετικής αντίληψης από τα ΑμεΑ;*

Διαφωνώ Απόλυτα Διαφωνώ Ούτε συμφωνώ/ Συμφωνώ Συμφωνώ Απόλυτα
 Ούτε Διαφωνώ

18. Θα επιλέγατε πακέτο διακοπών με στόχο την εκπαίδευση και την πολιτισμική ανάπτυξη που παρέχουν;*

Ναι

Όχι

Δεν γνωρίζω/ απαντώ

19. Πόσο συμφωνείτε στην ανάγκη να υπάρχουν εξειδικευμένοι επιστήμονες του τουρισμού σε θέματα ανθρώπων με Αναπηρίες;*

Διαφωνώ Απόλυτα Διαφωνώ Ούτε συμφωνώ/ Συμφωνώ Συμφωνώ Απόλυτα
 Ούτε Διαφωνώ

20. Η γνώμη μου για το σύνολο αυτών των δραστηριοτήτων που έχουν στόχο την εκπαίδευση είναι:*

Εξαιρετική	Πολύ Καλή	Καλή	Μέτρια	Κακή
☐	☐	☐	☐	☐

Δ. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Παρακαλώ να συμπληρωθούν τα παρακάτω στοιχεία, επιλέγοντας με ένα × τις παρακάτω ερωτήσεις

Φύλο*

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία*

20-30

31-40

41-50

50 και άνω

Οικογενειακή κατάσταση*

Έγγαμος/η

Άγαμος/η

Διαζευγμένος/η

Χήρος/α

Συμμετέχετε ως*

Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής

Γονέας

Άνθρωπος με Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμό

Εκπαίδευση*

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση(Γυμνάσιο/Λύκειο)

Τριτοβάθμια εκπαίδευση(ΑΕΙ/ΤΕΙ)

Μεταπτυχιακό

Διδακτορικό

Επάγγελμα*

Δημόσιος Υπάλληλος

Ιδιωτικός/ή Υπάλληλος

Ελεύθερος επαγγελματίας

Φοιτητής/τρια

Οικιακά

Συνταξιούχος

Άνεργος/η

Άλλο

Διαμονή*

Αστικό κέντρο

Μη Αστικό κέντρο

Εισόδημα*

0-5.000

5.001-10.000

10.001-15.000

15.001-20.000

20.001-25.000

25.001-30.000

30.001 και άνω